

Vilniaus Universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

SMILTĖ PROKARENKAITĖ

II kurso studentė

**LIETUVOS IR VENGRIJOS ATSAKAS Į ENERGETIKOS RYŠIŲ SU RUSIJA
INSTRUMENTALIZAVIMĄ – KODĖL TOKS SKIRTINGAS?**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: prof. dr. Ramūnas Vilpišauskas

Vilnius, 2024

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Prokarenkaitė S. Lietuvos ir Vengrijos atsakas į energetikos ryšių su Rusija instrumentalizavimą - kodėl toks skirtingas? Europos studijų programos magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. dr. Ramūnas Vilpišauskas, Vilnius, 2024. – 73 p.

Reikšminiai žodžiai: Lietuva, Vengrija, Rusija, Europos Sąjunga, energetika, instrumentalizacija, tarpusavio priklausomybė, grėsmės suvokimas, politinis režimas.

Šiame darbe siekiama atsakyti į klausimą, kodėl Lietuva ir Vengrija skirtingai reagavo į Rusijos energetinių ryšių instrumentalizavimą ir kaip paaiškinti tokius pozicijų skirtumus. Darbe yra atliekama kokybinė lyginamoji analizė. Analizėje pateikiami šie kintamieji: tarpusavio priklausomybės pobūdis, grėsmės suvokimas ir politinio režimo tipas. Pagal šiuos kintamuosius suformuluojamos hipotezės.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Lietuvos ir Vengrijos atsakas į energetikos ryšių su Rusija instrumentalizavimą - kodėl toks skirtingas?“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ar užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Smiltė Prokarenkaitė

(parašas)

Turinys

Įvadas	5
1. Sąvokos ir literatūros apžvalga	7
1.1 Sąvokos	8
1.2 Literatūros apžvalga	9
2. Teorinis pagrindas	13
2.1 Tarpusavio priklausomybė	13
2.2 Grėsmės suvokimas	15
2.3 Politinio režimo tipas	16
3. Metodologija	18
4. Rusijos energetikos ryšių instrumentalizacija	20
5. Atsakas į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją	24
6. Tarpusavio priklausomybės pobūdis	27
6.1 Lietuvos tarpusavio priklausomybė	28
6.2 Vengrijos tarpusavio priklausomybė	32
6.3 Apibendrinimas	36
7. Grėsmės suvokimas	37
7.1 Lietuvos grėsmės suvokimas	38
7.2 Vengrijos grėsmės suvokimas	41
7.3 Apibendrinimas	45
8. Politinio režimo tipas	46
8.1 Lietuvos politinis režimas	48
8.2 Vengrijos politinis režimas	50
8.3 Apibendrinimas	53
Išvados	53
Pasiūlymai	56
Literatūros ir šaltinių sąrašas	59
Summary	72

Įvadas

Energetikos ištekliai yra svarbi kiekvienos valstybės ekonomikos dalis. Valstybės, kuriose nėra pakankamai energetinių išteklių, gali kurti tarpvalstybinius energetikos ryšius, kurie gerina tarpusavio santykius, diversifikuoja išteklių pasirinkimą ir suteikia ekonominę naudą. Tačiau per didelę energetinę priklausomybę nuo kitų valstybių didina pažeidžiamumą ir yra rizikinga, nes tai gali būti naudojama kaip svertas politiniams ir ekonominiams tikslams pasiekti.

Rusija yra viena iš pasaulio lyderių ir energetinių supervalstybių, eksportuojanti daugiausiai naftos ir dujų. Europos Sąjunga, visų pirma, yra priklausoma nuo naftos ir naftos produktų importo - 2021 m. naftos ir jos produktų importas siekė 90 proc.¹ 2022 m. sausį rusiškos naftos importas į ES siekė 30 proc.², tad Rusija prieš plataus masto karą 2022 m. Ukrainoje buvo didžiausia naftos tiekėja ES. ES taip pat buvo priklausoma ir nuo dujų importo - 2021 m. ES importavo 80 proc. dujų, iš kurių beveik 50 proc. buvo rusiškos.³ ES turėjo didelę energetinę priklausomybę nuo kitų valstybių energetinių išteklių, taip pat nebuvo diversifikavusi energetinių išteklių importo, tad Rusija turėjo reikšmingos įtakos ES energetinei politikai. Tačiau 2022 m. vasario mėn. prasidėjusi pilna Rusijos karinė invazija Ukrainoje lėmė drastiškus pokyčius ES energetinės politikos srityje. Rusijos turimi energetiniai ištekliai sudarė prielaidas naudoti energetiką prieš ES kaip „ginklą“.

Nors buvo siekiama, kad bendras ES atsakas į Rusijos veiksmus Ukrainoje būtų vieningas, tačiau kai kurios ES šalys nepritarė visiškam rusiškų energetinių išteklių atsisakymui, ypač tos, kurios neturi priėjimo prie jūros ir reikiamos energetinės infrastruktūros. Nors ES atsakas buvo lėtas, tačiau vis tiek buvo įvesti sankcijų paketai, pradėta teikti finansinę, politinę, humanitarinę ir karinę pagalbą Ukrainai. Ir, be abejo, ES teko pradėti galvoti apie energetikos diversifikaciją. Energetinių šaltinių diversifikacija yra esminis aspektas, darantis įtaką energetiniam saugumui. Ypač tuomet, kai energetinių išteklių prekyba vyksta su politiškai nestabiliomis, nedemokratiškomis valstybėmis. Energetikos išteklių diversifikacija, šiuo atveju - rusiškų energetinių išteklių atsisakymas - dažniausiai nevyksta greitai ir trumpalaikėje perspektyvoje gali sulėtinti ekonomikos augimą.⁴ Svarbu ir tai, kad ES

---

¹ Cambridge Econometrics, *Oil Dependency in the EU* (Cambridge: Cambridge Econometrics Limited, 2020), 15.

² Eurostat, „Crude oil imports and prices: changes in 2022“, Eurostat, žiūrėta 2023 m. birželio 16 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230328-1>

³ Servet Yanatma, „Europe’s ‘energy war’ in data: How have EU imports changed since Russia’s invasion of Ukraine?“, Euronews, žiūrėta 2023 m. birželio 16 d., <https://www.euronews.com/green/2023/02/24/europes-energy-war-in-data-how-have-eu-imports-changed-since-russias-invasion-of-ukraine>

⁴ Giray Gozgor, Sudharshan Reddy Paramati, „Does energy diversification cause an economic slowdown? Evidence from a newly constructed energy diversification index“, *Energy Economics*, 109 (2022), 1-3.

importuojamos dujos daugiausiai yra naudojamos šildymui ir namų ūkiuose, tad drastiškas dujų atsisakymas turi didelę įtaką ES gyventojams. Taigi, ES pristatė energetikos sankcijų paketą, kuriame numatyta visiškai atsisakyti rusiškos naftos ir anglies. Kadangi ES turėjo didžiausią energetinę priklausomybę nuo rusiškų dujų, Europos Komisija (toliau – EK) 2022 m. kovo mėn. pristatė rusiškų dujų atsisakymo strategiją, kuri paremta ES dujų importo diversifikacija ir koncentracija į atsinaujinančią energetiką.⁵ ES užsibrėžė per metus atsisakyti dviejų trečdalių rusiškų dujų importo, o iki 2030 m. – visiškai atsisakyti rusiškų dujų. Remiantis 2023 m. pabaigos duomenimis, ES vis dar nepavyksta atsisakyti dujų iš Rusijos – 2023 m. lapkričio mėn. ES buvo viena didžiausių rusiškų dujų pirkėja.⁶ 2022 m. gruodį ES įvedė draudimą, draudžiantį importuoti naftą iš Rusijos, kuri yra transportuojama jūrų keliu. Nors rusiška nafta vis dar pasiekia Europą sausumos keliu, pavyzdžiui, per „Družba“ naftotiekį, tačiau dauguma Europos valstybių yra užsibrėžusios naftos importą palaispniui diversifikuoti. Rusiškos naftos ES 2023 m. per paskutinį ketvirtį importavo tik apie 3 proc.⁷, o rusišką naftą daugiausiai pakeitė į amerikietišką ir norvegišką. Iki invazijos ES taip pat importavo 45 proc. rusiškos anglies, kuri pagrinde yra naudojama elektros generavimui, tačiau įsigalėjus rusiškos anglies importo draudimui, anglis iš Rusijos nebepasiekia Europos, o dabar yra importuojama iš Kolumbijos ir Australijos.⁸

Šiai dienai, karo Ukrainoje kontekste, Europa turi situaciją, kuomet kai kurios ES valstybės, net ir anksčiau turėjusios didžiulę energetinę priklausomybę nuo Rusijos, siekia atsiriboti nuo Rusijos visomis prasmėmis. Tačiau kitos nesiekia mažinti turimos priklausomybės arba mažina ją minimaliai. Nors bendroji ES retorika rusiškų energetinių išteklių klausimu buvo vieninga, tačiau žvelgiant į pavienių valstybių reakciją, kyla klausimas, kodėl ji drastiškai skiriasi. Būtent todėl šiame darbe yra pasirinkti Lietuvos ir Vengrijos atvejai. Lietuva ir Vengrija yra sąlyginai panašios valstybės. Abi turėjo stiprias ekonomines reformas po Sovietų Sąjungos griūties (nors Vengrija ir nebuvo okupuota), abi šiai dienai priklauso ES ir NATO, abi turėjo didelę energetinę priklausomybę nuo Rusijos. Tačiau Vengrija iki dabar visoje ES importuoja daugiausiai rusiškų dujų ir naftos žaliavų.⁹ Vengrija taip pat blokuoja Rusijai nepalankius sprendimus ES lygmeniu, o Vengrijos lyderis Viktor Orban palaiko glaudžius santykius su

---

⁵ Zia Weise, Zosia Wanat, „Commission plans to get EU off Russian gas before 2030“, Politico, žiūrėta 2023 m. birželio 17 d., <https://www.politico.eu/article/commission-plan-eu-russia-gas-2030/>

⁶ Isaac Levi, „November 2023 — Monthly analysis on Russian fossil fuel exports and sanctions“, CREA, žiūrėta 2024 m. sausio 21 d., <https://energyandcleanair.org/november-2023-monthly-analysis-on-russian-fossil-fuel-exports-and-sanctions/>

⁷ Eurostat, „EU trade with Russia - latest developments“, Eurostat, žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Russia_-_latest_developments

⁸ DW, „EU ban on Russian coal imports comes into force“, DW, žiūrėta 2023 m. birželio 17 d., <https://www.dw.com/en/eu-ban-on-russian-coal-imports-comes-into-force/a-62765311>

⁹ Levi, „November 2023 — Monthly analysis on Russian fossil fuel exports and sanctions“, <https://energyandcleanair.org/november-2023-monthly-analysis-on-russian-fossil-fuel-exports-and-sanctions/>

Rusijos prezidentu Vladimiru Putinu. Tuo tarpu Lietuvos reakcija yra solidari su viešąja ES pozicija. Lietuvos, kaip ir Vengrijos, energetinė priklausomybė nuo Rusijos iki 2022 m. invazijos Ukrainoje buvo viena didžiausių ES (Lietuva importavo rusiškų išteklių santykinai daugiau nei Vengrija). Tačiau jau 2022 m. pavasarį Lietuva atsisakė rusiškų dujų, naftos ir elektros importo.¹⁰

Nors kai kurioms ES šalims pavyksta mažinti energetinę priklausomybę nuo Rusijos, tačiau Rusija nuo pat karo Ukrainoje pradžios (2014 m.) energetinį svertą siekia išnaudoti savo naudai. Rusijos energetiniai tarpusavio ryšiai yra naudojami kaip „ginklas“ ir viso karo metu galima įžvelgti Rusijos naudojamų energetinio šantažo priemonių. Įžvalga, kad energetiniai ryšiai gali būti išnaudojami siekiant daryti spaudimą valstybėms partnerėms nėra nauja, tačiau šiame darbe bus siekiama atsakyti į klausimą kodėl Lietuva ir Vengrija skirtingai reagavo į Rusijos energetinių ryšių instrumentalizaciją ir kaip paaiškinti tokius pozicijų skirtumus. Ilgą laiką (ką rodo ir anksčiau minėti energetinių išteklių prekybos duomenys) ES, ir ypač tokiose šalyse kaip Vokietija, dominavo manymas, kad prekyba su kitomis šalimis stiprina taikų sugyvenimą, tokiu bendradarbiavimo pagrindu buvo pastatytas ir „Nord Stream 2“ projektas. Deja, bet paaiškėjo, kad liberalia tarptautinių santykių prieiga grindžiama nuostata buvo klaidinga. Šiame kontekste svarbu suprasti kaip liberalus energetikos režimas sukūrė prielaidas tokiai tarpusavio priklausomybei ir kaip reiktų išvengti tokių geopolitinių krizių ateityje. Šio darbo tikslas – nustatyti, kodėl Lietuvos ir Vengrijos reakcija į Rusijos energetikos išteklių instrumentalizavimą skyrėsi.

Šiame darbe išsikelti uždaviniai:

1. Išsiaiškinti ar/ir kaip Rusija siekė instrumentalizuoti energetinius ryšius su Lietuva ir Vengrija bei koks buvo šių valstybių atsakas;
2. Teorijų pagrindu suformuluoti hipotezes ir įvertinti, kokie nepriklausomi kintamieji galėjo daryti įtaką skirtingam Lietuvos ir Vengrijos atsakui į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją;
3. Taikant lyginamąjį metodą - palyginti Lietuvos ir Vengrijos atvejus bei išanalizuoti surinktus duomenis;
4. Patvirtinti/paneigti nurodytas hipotezes;
5. Suformuluoti išvadas ir pateikti pasiūlymus.

1. Sąvokos ir literatūros apžvalga

---

¹⁰ Lietuvos Respublikos Energetikos Ministerija, „Lietuvoje nuo sekmadienio nebelieka rusiškos naftos, dujų ir elektros importo“, LRV, žiūrėta 2024 m. kovo 15 d., <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-nuo-sekmadienio-nebelieka-rusiskos-naftos-duju-ir-elektros-importo/>

Šiame skyriuje pirmiausia bus paašškintos svarbiausios darbe naudojamos sąvokos. Literatūros apžvalgoje bus pristatyti akademiniai darbai, kurie analizuoja energetinių ryšių naudojimą politiniams ir ekonominiams tikslams pasiekti. Taip pat šiame darbe bus naudojama literatūra, siekianti paašškinti kodėl valstybės skirtingai reaguoja į prieš jas naudojamas ekonomines šantažo priemones.

1.1 Sąvokos

Visų pirma, šiame darbe reikia apsibrėžti svarbiausios naudojamos sąvokos reikšmę. Instrumentalizacija (angl. *weaponization*) iš esmės reiškia tam tikro dalyko naudojimą kaip ginklą. Valstybei turint tam tikra politinį, ekonominį, geografinį ar kt. svertą prieš kitą valstybę, tai gali būti išnaudojama norint pasiekti savų politinių tikslų.¹¹ Šio sverto išnaudojimo būdas tikslams pasiekti dažniausiai būna šantažo, politinio spaudimo tipo. Šiuo konkrečiu atveju bus nagrinėjama energetinių ryšių instrumentalizacija. Pavyzdžiui, Rusijos dujotiekių Europoje kontrolė gali būti instrumentalizacijos pavyzdys. Rusijai instrumentaliuoti energetinius ryšius yra paprasta, nes yra didelė tarpusavio priklausomybė. Rusija instrumentalizacijai gali imtis įvairiausių priemonių: nutraukti dujų tiekimą, didinti kainas, atskleisti konfidencialią informaciją trečiosioms šalims ir imtis kitų šantažo priemonių.¹² Energetinių išteklių infrastruktūra net gali būti naudojama sekimui.¹³ Kadangi dujotiekiai ir bendrai energetinių šaltinių infrastruktūra yra kritinės svarbos objektai nuo kurių priklauso kasdienis žmonių gyvenimas (šildymas, elektra, maisto ruošimas ir t.t.), ES tokiose situacijose negali rizikuoti, nes svertai yra Rusijos pusėje. Nors akademinėje literatūroje nėra daug išaiškinimų apie energetinių ryšių instrumentalizacijos sąvoką, tačiau sutariama, kad priklausomybė nuo vieno energetinio šaltinio yra rizikinga (ypač kai priklausomybė yra nuo autoritarinių valstybių, kurios dažnai nesilaiko prekybinių susitarimų) ir gali turėti politinių pasekmių. Tokia instrumentalizacija iš esmės reiškia, kad valstybė, kuri yra priklausoma nuo ribotų energetinės pasiūlos šaltinių, bus politiškai spaudžiama savanaudiškiems tikslams pasiekti.¹⁴

Taip pat svarbu suprasti, ką reiškia energetinis saugumas. Energetinio saugumo sąvoka mokslinėje literatūroje yra skirtingai interpretuojama. Tačiau dažniausiai remiamasi Azijos Ramiojo vandenyno

---

¹¹ Henry Farrell, Abraham L. Newman, „Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion“, *International Security*, 44, 1 (2019), 45-46.

¹² Anatole Boute, „Weaponizing Energy: Energy, Trade, and Investment Law in the New Geopolitical Reality“, *American Journal of International Law*, 116, 4 (2022), 742.

¹³ Rasa Baločkaitė, „Russian Energy Imperialism: the World Mapped Along the Gas Pipelines“, *Politikos mokslų almanachas*, 12 (2012), 92.

¹⁴ Baločkaitė, „Russian Energy Imperialism: the World Mapped Along the Gas Pipelines“, 93-94.

energetikos tyrimų centro pateiktais indikatoriais. Energetinis saugumas yra užtikrinamas kai veikia 4 svarbiausi indikatoriai (4 A raidės): 1) fizinis prieinamumas (angl. *availability*) prie energetinių išteklių; 2) prieinamumas prie energetinių išteklių pasiūlos (angl. *accessibility*) ir tam įtaką gali daryti geopolitiniai, technologiniai ir kt. faktoriai; 3) priimtumas (*acceptability*), t.y. siekimas tvaresnių energetinių išteklių; 4) įperkamumas (angl. *affordability*) – energetiniai ištekliai privalo turėti prieinamas kainas.¹⁵ Tarptautinė energetikos agentūra energetinį saugumą apibrėžia labai panašiai - kaip nepertraukiamą energijos šaltinių prieinamumą už prieinamą kainą.¹⁶ Energetinio saugumo indikatorius svarbu apsibrėžti siekiant suprasti tikruosius Rusijos energetinių ryšių instrumentalizacijos tikslus.

Akademinėje bendruomenėje pripažįstama, kad geoeconomika gali būti naudojama ir kaip užsienio politikos strategija, ir kaip teorinis pagrindas, galintis papildyti ne vieną klasikinę tarptautinių santykių teoriją.¹⁷ Šio darbo kontekste geoeconomikos terminas yra reikšmingas, nes paaiškina Rusijos naudojamus įrankius. Nors geoeconomikos terminas dar nėra pakankamai teoretizuotas, tačiau jau Šaltojo karo metu įgijo didesnę reikšmę, nes tarpvalstybiniams konfliktams nebebuvo pasitelkiami tik kariniai ar politiniai metodai. Amerikiečių autorius Edward Luttwak vienas pirmųjų 1990 m. teigė, kad visi ateities kariniai konfliktai nebeteks prasmės ir persikels į ekonominę sferą.¹⁸ Anot jo, nesutarimuose tarp valstybių ne vien pasekmės turi būti ekonominės, tačiau ir instrumentai - tai reiškia, kad prekybos pusiausvyra, technologijos ar infrastruktūra gali būti naudojamos kaip priemonės tikslui pasiekti.¹⁹ Geoeconomika iš esmės reiškia, kad siekiant apginti nacionalinius interesus, pasiekti tam tikrus geopolitinius tikslus ar didinti galią bei įtaką, yra pasitelkiamos ekonominės priemonės. Tai gali būti sankcijos, eksporto ar investicijų ribojimai. Tad kiekvienas asimetriškumas ekonominiuose tarpusavio ryšiuose sukuria didesnę valstybės pažeidžiamumą.

1.2 Literatūros apžvalga

Šiame darbe labai svarbus yra ir politinis bei istorinis kontekstas. Rusija turi konfliktiškus santykius su valstybėmis, kurios anksčiau priklausė Sovietų Sąjungai, ypatingai su tomis, kurios pasirinko ar

---

¹⁵ Asia Pacific Energy Research Centre, „A Quest for Energy Security in the 21st Century“, APERC, žiūrėta 2023 m. birželio 17 d., https://aperc.or.jp/file/2010/9/26/APERC_2007_A_Quest_for_Energy_Security.pdf

¹⁶ IEA, „Energy Security: Ensuring the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price“, IEA, žiūrėta 2023 m. birželio 17 d., <https://www.iea.org/about/energy-security>

¹⁷ Soren Scholvin, Mikael Wigell, „Geo-economics as Concept and Practice in International Relations: Surveying the State of Art“, *FIIA Working Paper* (2018), 4-6.

¹⁸ Edward N. Luttwak, „From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce“, *The National Interest*, 20 (1990), 17-18.

¹⁹ Luttwak, „From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce“, 21.

renkasi demokratinį kelią. Šiandienos akivaizdoje realiausias to pavyzdys yra vis dar besitęsiantis karas Ukrainoje. Profesorius Giedrius Česnakas teigia, kad Rusija yra linkusi išnaudoti agresyvias ekonomines priemones būtent prieš tokias valstybes.²⁰ Naudojamų energetinių instrumentų efektyvumas ir valstybių atsakas, prieš kurias yra naudojami energetiniai instrumentai, priklauso ir nuo geografinių, infrastruktūrinių bei politinių-socialinių barjerų.²¹ Dar 2006 ir 2009 m. vykęs Rusijos energetinis šantažas (kuomet buvo atjungtas dujų tranzitas per Ukrainą) turėjo neigiamos įtakos Rusijai, nes ES pradėjo ieškoti patikimesnių tiekėjų ir diegti specialius projektus, turinčius energetiškai sujungti kuo daugiau ES valstybių tarpusavyje.²² G. Česnakas teigia, kad Rusija, instrumentalizuodama energetinius ryšius, ne visada apgalvoja galimas pasekmes,²³ pavyzdžiui, Lietuva, siekdama diversifikuoti dujų tiekimą, 2014 m. pradėjo eksploatuoti suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) terminalą (dujos anksčiau buvo perkamos iš vienintelio tiekėjo – „Gazprom“). Valstybių atsakas į išores priklausomybes ir siekis tas priklausomybes diversifikuoti dažnai priklauso nuo pačios valstybės nacionalinių preferencijų. Preferencijos formuoja ir valstybės užsienio politiką, ir kuria valstybės atliekamų veiksmų legitimumą bei politinį palaikymą.²⁴ Siekiant įvertinti, kodėl valstybių atsakas į energetinį šantažą skiriasi, svarbu išsiaiškinti tiek valstybių preferencijas, tiek geografinį, infrastruktūrinį ir politinį-socialinį kontekstą.

Kitas svarbus aspektas, lemiantis energetinių ir ekonominių ryšių instrumentalizaciją yra tarpusavio priklausomybė. Tarpusavio priklausomybė, kuri anksčiau sukurdavo barjerą konfliktams įsigalėti, dabar tapo galios valiuta, kuomet valstybės siekia maksimaliai išnaudoti susidariusias asimetrijas.²⁵ Didelė tarpusavio priklausomybė keičia valstybių preferencijas, nes atsiranda didesnės rizikos. Šiame kontekste yra svarbus ryšio karų (angl. *connectivity wars*) konceptas, kuris reiškia, kad kariniai konfliktai iš esmės nebevyksta, bet yra naudojami kiti modernūs ginklai – siekiama trikdyti prekybą, internetą, tarptautinę teisę, žmonių judėjimą ir kt..²⁶ Apie tarpusavio priklausomybę vieni iš pirmųjų rašė mokslininkai Robert Keohane ir Joseph Nye. Jie teigia, kad karinės jėgos ir galių pusiausvyros reikšmė moderniam pasaulyje vis mažės, tačiau skirtingose srityse didės valstybių

---

²⁰ Giedrius Česnakas, „Energy Resources as the Tools of Foreign Policy: the case of Russia“, *Lithuanian Foreign Policy Review*, 35, 1 (2016), 15-17.

²¹ Česnakas, „Energy Resources as the Tools of Foreign Policy: the case of Russia“, 25-29.

²² Česnakas, 37.

²³ *Ibid*, 36.

²⁴ Jutta Weldes, „Constructing National Interests“, *European Journal of International Relations*, 2, 3 (1996), 276.

²⁵ Mark Leonard, „Weaponising interdependence“, ECRF, žiūrėta 2023 m. birželio 18 d., https://ecfr.eu/special/connectivity_wars/

²⁶ Leonard, „Weaponising interdependence“, https://ecfr.eu/special/connectivity_wars/.

tarpusavio priklausomybė, kuri iš esmės turėtų skatinti tarptautinį bendradarbiavimą.²⁷ Patys autoriai išskiria dvi tarpusavio priklausomybės sąvokas, kurios apibrėžia valstybių padėtį. Tarpusavio priklausomybę galima suprasti kaip apibusi jautrumą (angl. *mutual sensitivity*) – kai tam tikri pokyčiai vienoje valstybėje daro įtaką kitai.²⁸ Antroji tarpusavio priklausomybės sąvoka aiškina apie santykinį pažeidžiamumą (angl. *relative vulnerability*) ir išskiria tai, kad mažiausią tarpusavio priklausomybę turi tos valstybės, kurios sumoka santykinai mažesnę kainą už tam tikrus pokyčius.²⁹ Mokslininkė Katherine Barbieri tiria seniai tarptautinių santykių arenoje įsigalėjusią liberaliąją nuostatą, kad prekyba užtikrina taiką tarp prekybos partnerių. Autorė teigia, kad simetrinė priklausomybė gali palaikyti stabilius santykius tarp valstybių, tačiau esant asimetrinei priklausomybei, padidėja įtampų ir konfliktinių interakcijų tikimybė.³⁰ Tyrimo duomenys rodo, kad daugumoje atvejų perioduose prieš Antrąjį pasaulinį karą ir po karo, prekybiniai ryšiai visgi neužkirto kelio konfliktams.³¹ Priklausomybės balansas ir simetriškumas yra ženkliai svarbesnis faktorius nei bendrai ekonominiai prekybos ryšiai tarp valstybių.³² Būtent ekonominės priklausomybės asimetriškumas sukuria prielaidas konfliktams (nebūtinai kariniams). Svarbu ir tai, kad nepaisant asimetriškų ekonominių santykių, dažniausiai lygiagrečiai veikia ir kiti veiksniai, kurie padidina konflikto tikimybę, nes ne pati tarpusavio priklausomybė lemia poveikį valstybių santykiams, bet tos priklausomybės pobūdis esantis tarpvalstybiniuose santykiuose.³³

Šalys, kurios turi didesnę priklausomybę nuo Rusijos, neturėtų būti linkusios visiškai nutraukti energetinių ryšių, nes yra per daug rizikų – Rusija gali neigiamai reaguoti į pasirinktą politiką, siekti trikdyti energetinių išteklių tiekimą ar naudoti kitas manipuliacijos priemones.³⁴ Politologas Andreas Goldthau identifikuoja, kad naujosios ES valstybės narės (ypatingai tos, kurios kadaise buvo okupuotos Sovietų Sąjungos) importuoja daugiausiai rusiškų energetinių išteklių.³⁵ Po 2008 m. vykusio karo Sakartvelo teritorijoje Europos Taryboje vyko balsavimas dėl Rusijos veiksmų pasmerkimo Sakartvele, Sakartvelo teritorinio vientisumo palaikymo ir nepripažinimo Pietų Osetijos ir Abchazijos regionų kaip Rusijos teritorinių vienetų.³⁶ Tuo metu taip pat kilo tos pačios problemos kaip ir pastaraisiais metais –

---

²⁷ Robert O. Koehane, Joseph S. Nye Jr, „Power and Inderpendence“, *Survival: Global Politics and Strategy*, 15, 4 (1973), 160-164.

²⁸ Koehane, Nye Jr, „Power and Inderpendence“, 160.

²⁹ Koehane, Nye Jr, 160-161.

³⁰ Katherine Barbieri, „Economic Interdependence: A Path to Peace or a Source of Interstate Conflict?“, *Journal of Peace Research*, 33, 1 (1996), 30.

³¹ Barbieri, „Economic Interdependence: A Path to Peace or a Source of Interstate Conflict?“, 39-41.

³² Barbieri, 40.

³³ *Ibid*, 44.

³⁴ Bryon Moraski, Magda Giurcanu, „European Reactions to the 2008 Georgian–Russian War: Assessing the Impact of Gas Dependence“, *Studies in Comparative International Development*, 48, 4 (2013), 434.

³⁵ Moraski, Giurcanu, „European Reactions to the 2008 Georgian–Russian War: Assessing the Impact of Gas Dependence“, 436-437.

³⁶ Moraski, Giurcanu, 443.

per didelę energetinę priklausomybę nuo Rusijos. Autoriai Bryon Moraski ir Magda Giurcanu atliko empirinį tyrimą iš šio balsavimo duomenų, siekdami išsiaiškinti, kas lemia, kad skirtingos ES valstybės viešai reaguoja skirtingai į Rusijos veiksmus. Tyrimo duomenys rodo, kad viešai kritikuoti ir pasmerkti Rusiją yra labiau linkusios tos valstybės, kurios turi mažiausią energetinę priklausomybę nuo Rusijos.³⁷ Rusijos veiksnių nelinkusios smerkti didesnę energetinę priklausomybę turinčios valstybės. Tačiau įdomiausia tyrimo įžvalga, kad lygiai taip pat Rusijos veiksmus smerkti yra linkusios valstybės, turinčios didžiausią energetinę priklausomybę, arba naujosios ES valstybės narės.³⁸ Autoriai teigia, kad nors šios valstybės turi daugiausiai ką prarasti iš sugadintų santykių su Rusija, tačiau čia atsiranda kitas svarbus veiksnys – grėsmės suvokimas. Šios valstybės jaučia didžiausią grėsmę, kaip galinčios tapti sekančiomis Rusijos „aukomis“.³⁹ Taigi, ES valstybių pozicija Rusijos atžvilgiu gali skirtis ir dėl skirtingo grėsmės suvokimo, nepaisant to, kad su Rusija yra glaudūs ekonominiai ir energetiniai ryšiai.

Kai kurių valstybių atveju, tiriant reakcijas į santykius su Rusija, svarbu suprasti ir tai, kokia vidinė politika ir politinis režimas yra toje valstybėje. Vengrijos vidaus politika yra dominuojama dešinėsios ideologijos Fidesz partijos. 2010 m. išrinktas V. Orban pareiškė, kad Vengrija „atsidarys Rytams“, siekdamas glaudesnio bendradarbiavimo su Rusija, Kinija ir Turkija.⁴⁰ Rusija yra pagrindinė energetinių išteklių tiekėja Vengrijai. Yra atliktų tyrimų, kurie teigia, kad V. Orbano ir Fidesz partijos populiarumas koreliuoja su žemesnėmis dujų ir naftos kainomis.⁴¹ Autoriai Gero Erdmann, André Bank, Bert Hoffmann ir Thomas Richter teigia, kad panašaus režimo valstybės yra linkusios tarpusavyje bendradarbiauti ne tik dėl ekonominių paskatų, bet ir dėl to, jog bendradarbiaudamos tarpusavyje jos suteikia viena kitai idėjinį palaikymą, palaiko balsuojant tarptautinėse institucijose, kartu gali spręsti su saugumu susijusias problemas.⁴² Autoritarinio režimo valstybės pasirenka tarptautinį bendradarbiavimą su panašaus politinio režimo valstybės, nes tai padeda išlaikyti tokį valdymo būdą.⁴³ Kitas svarbus veiksnys, kodėl valstybės renkasi ekonominį bendradarbiavimą su Rusija, yra ekonominis išskaičiavimas. Rusija turi daug svarbių energetinių išteklių, tokių kaip nafta ar dujos, ir reguliuodama

---

³⁷ Moraski, Giurcanu, „European Reactions to the 2008 Georgian–Russian War: Assessing the Impact of Gas Dependence“, 450–453.

³⁸ Moraski, Giurcanu, 453.

³⁹ *Ibid*, 453.

⁴⁰ Helena Ivanov, Marlene Laruelle, *Why Still Pro-Russia? Making Sense of Hungary's and Serbia's Russian Stance* (London: The Henry Jackson Society), 15, <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2023/01/Why-Still-Pro-Russia-FINAL.pdf>.

⁴¹ Ivanov, Laurelle, *Why Still Pro-Russia? Making Sense of Hungary's and Serbia's Russian Stance*, 15.

⁴² Gero Erdmann et al., „International Cooperation of Authoritarian Regimes: Toward a Conceptual Framework“, *GIGA Working Papers*, 229 (2013), 5.

⁴³ Erdmann et al., „International Cooperation of Authoritarian Regimes: Toward a Conceptual Framework“, 5-6.

kainas (t.y. nustatydamas kainas pagal politinę situaciją), naudodamasi savo galia, šių išteklių prekybą išnaudoja savo naudai.

2. Teorinis pagrindas

Šiame darbe bus naudojamos kelios teorinės prieigos. Klasikinės teorijos, tokios kaip liberalizmo ir realizmo, gali padėti paaiškinti valstybių pozicinius skirtumus į energetinių ryšių instrumentalizaciją. Taip pat bus remiamasi kitais akademiniais darbais, kurie gali padėti atsakyti į pagrindinį probleminį klausimą. Ilgą laiką tarpusavio ekonominė priklausomybė buvo laikoma viena svarbiausių sąlygų valstybių tarpusavio bendradarbiavimui. Tačiau Rusijos ir kitų autoritarinių šalių bandymai instrumentalizuoti ją atkreipė dėmesį į tai, jog tarpusavio priklausomybė gali tapti priemone, naudojama daryti spaudimui, kai kyla konfliktai tarp valstybių. Norint suprasti, kodėl tokie konfliktai kyla ir kaip valstybės reaguoja į tarpusavio ryšių instrumentalizavimą, reikalinga įvertinti kitus veiksnius, kurie lemia tokį valstybių atsaką. Todėl šiame darbe bus naudingos grėsmės suvokimą bei politinio režimo svarbą akcentuojančios teorijos.

2.1 Tarpusavio priklausomybė

Remiantis liberaliaja teorine prieiga, ekonominė tarpusavio priklausomybė mažina karo tikimybę ir veikėjams labiau apsimoka prekiauti nei naudoti agresiją.⁴⁴ Priklausoma valstybė turi daugiau paskatų vengti konflikto, nes taikus ekonominis bendradarbiavimas visgi suteikia naudą be jokios karo rizikos.⁴⁵ Lygiai taip pat valstybei, pas kurią yra daugiau ekonominių resursų, labiau apsimoka palaikyti taikią prekybą, nes karo kaštai bet kuriuo atveju yra didesni.⁴⁶ Analizuojant Rusijos pradėtus veiksmus 2022 m. prieš Ukrainą, tampa akivaizdu, kad glaudus ekonominis bendradarbiavimas su Europos valstybėmis Rusijos nepaskatino susilaikyti nuo karo. Realizmo rėmuose tarpusavio priklausomybė yra suprantama priešingai nei teigia liberalizmo atstovai. Realizmo teorijoje iš esmės svarbiausias yra galių balansas bei

---

⁴⁴ Dale C. Copeland, „Economic Interdependence and War: A Theory of Trade Expectations“, *International Security*, 20, 4 (1996), 5-8.

⁴⁵ Copeland, „Economic Interdependence and War: A Theory of Trade Expectations“, 8.

⁴⁶ Copeland, 8.

fundamentalus teiginys, kad visi veikėjai siekia naudoti tik sau.⁴⁷ Politikos mokslininkas Kenneth Waltz teigia, kad jeigu viena valstybė turi daugiau svertų savo pusėje (t.y. „kontroliuoja“ priklausomybę), tai iškart sukuria terpę tai valstybei pasinaudoti sukurtais galimybėmis ir pakenkti.⁴⁸ Taip pat tarpusavio priklausomybė sukuria nesaugumo sąlygą – netikrumą apie kitų valstybių ateities planus ir intencijas.⁴⁹ Tačiau valstybės taip pat siekia kontroliuoti tai, kas sukuria priklausomybę, arba mažinti priklausomybę.⁵⁰ Anot K. Waltz, tai ir paaiškina valstybių elgesį, nes tikrieji jų tikslai yra arba plėsti savo imperinį statusą ir kontrolę, arba siekti didesnio savarankiškumo.⁵¹

Taigi, prielaidos turimų svertų instrumentalizacijai atsiranda dėl to, nes tarp valstybių yra didelė tarpusavio priklausomybė. Rusijos naudojimas turima energetine padėtimi prieš ES iš esmės reiškia tarpusavio priklausomybės instrumentalizaciją - strateginį turimos tarpusavio priklausomybės (ekonominės, politinės ar kt.) panaudojimą prieš kitą valstybę. Dabartiniame pasaulyje prekyba yra agresyviai instrumentalizuojama siekiant įgyvendinti strateginius tikslus ir didinti politinę įtaką.⁵² Pats instrumentalizuotos tarpusavio priklausomybės terminas yra gana naujas. Amerikiečių politologas Daniel W. Drezner teigia, kad liberali prieiga į tarpusavio priklausomybę žiūrėjo per daug palankiai dėl kelių priežasčių: 1) liberalai galvojo, kad tarpusavio priklausomybės atperka konflikto kaštus; 2) į tarpusavio priklausomybę buvo žiūrima per globalizacijos prizmę, kol tam tikri nevyriausybiniai veikėjai pradėjo konkuruoti su didžiosiomis valstybėmis; 3) visos pasaulio tarpusavio priklausomybės nugalėtoja išlieka JAV, t.y. egzistavo asimetrinė priklausomybė, o laimėdavo tas, kuris turėjo sukūręs didžiausią ryšių tinklą.⁵³

Tyrimų apie tai, kas lemia skirtingas šalių reakcijas į instrumentalizuojamus energetinius ryšius, nėra daug – dažniausiai akademinėje literatūroje apie tarpusavio priklausomybę ir energetiką yra tik trumpai aprašomi pavyzdžiai, o daugiau išskiriamos bendraja prasme neigiamos galimos pasekmės, esant didelei energetinei tarpusavio priklausomybei. Būtent dėl to yra reikalinga atlikti gilesnius ir detalesnius tyrimus apie tai, kaip energetiniai ryšiai gali būti instrumentalizuojami, kokių priemonių imasi valstybės siekiančios daryti spaudimą ir kodėl skiriasi reakcija valstybių, kurios tą spaudimą patiria. Pastarųjų metų įvykiai Ukrainoje parodė, kad energetikos politika neturi būti grįsta tokiais aspektais kaip kaina, nes

---

⁴⁷ Hans J. Morgenthau, „A Realist Theory of International Politics“, kn. *Realism Reader*, sud. Colin Elman, Michael A. Jensen (New York: Routledge, 2014), 54-57.

⁴⁸ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (Addison-Wesley Publishing Company, 1979), 105.

⁴⁹ Waltz, *Theory of International Politics*, 105.

⁵⁰ Waltz, 106.

⁵¹ *Ibid*, 106.

⁵² Rebecca Harding, Jack Harding, *The Weaponization of Trade – The Great Unbalancing of Politics and Economics* (London: London Publishing Partnership, 2017), 2.

⁵³ Daniel W. Drezner, Henry Farrell, Abraham L. Newman, *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence* (Brookings Institution Press, 2021), 6-7.

atsitikus ekonominiam šokui, kaštai yra ženkliai didesni ir valstybės turi permąstyti savo energetikos politiką ilgalaikėje perspektyvoje. Remiantis tarpusavio priklausomybės teorine prielaida, galima formuluoti pirmąją hipotezę:

H₁: skirtingą Lietuvos ir Vengrijos atsaką į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją lėmė skirtingas tarpusavio priklausomybės pobūdis. Didesnė energetinė priklausomybė nuo Rusijos galėjo nulemti tai, kad valstybės pasirinko nerizikuoti ir neatsisakyti rusiškų energetinių išteklių pasiūlos.

2.2 Grėsmės suvokimas

Anot realizmo teoretikų, grėsmės suvokimas konflikte yra galių asimetrijos funkcija.⁵⁴ Galių asimetriškumas automatiškai skatina permąstyti suvokimą apie grėsmes ir yra esminis konfliktų pagrindas.⁵⁵ Remiantis mokslininkų David L. Rousseau ir Rocio Garcia-Retamero atliktu tyrimu ir eksperimentu, prieinama prie dviejų svarbių išvadų apie grėsmės suvokimą tarp valstybių: 1) silpna karinė pozicija padidina grėsmės suvokimą kitų atžvilgių (patvirtinamos realizmo nuostatos); 2) bendra tapatybė mažina grėsmės suvokimą (patvirtinamos konstruktyvizmo nuostatos).⁵⁶

Kiekviena valstybė grėsmes supranta skirtingai dėl įvairių priežasčių. Vėlgi, šiais laikais grėsmė nebėra suprantama tik kaip karinė, ji gali būti ir ekonominė, kibernetinė ar kultūrinė. Grėsmė turėtų būti suprantama per kitos valstybės intencijas ir suvokimą, kokia motyvacija slypi už tam tikrų veiksmų.⁵⁷ Yra du svarbūs faktoriai, kurie padeda įvertinti grėsmes – pajėgumai (gali būti ir fiziniai, ir ne) ir intencijos (veiksmai, atliekami su konkrečiu tikslu).⁵⁸ Taip pat galima išskirti du grėsmės etapus – pradinis stebėjimo etapas (angl. *observation*) ir vertinimo etapas (angl. *appraisal*).⁵⁹ Pradiniame etape yra gaunami arba pasirenkami signalai, o vertinimo etape signalai yra analizuojami, ieškoma paaiškinimų bei nustatoma, ar tai kelia grėsmę.⁶⁰

Pagrindinis klausimas yra kodėl valstybės keliamą grėsmę suvokia skirtingai. Akademinuose darbuose galima rasti daug kintamųjų, kaip ir kodėl valstybės suvokia pozicionuojamas grėsmes.

---

⁵⁴ David L. Rousseau, Rocio Garcia-Retamero, „Identity, Power, and Threat Perception: A Cross-National Experimental Study“, *The Journal of Conflict Resolution*, 51, 5 (2007), 746.

⁵⁵ Rousseau, Garcia-Retamero, „Identity, Power, and Threat Perception: A Cross-National Experimental Study“, 744-746.

⁵⁶ Rousseau, Garcia-Retamero, 764-766.

⁵⁷ Janice Gross Stain, „Threat Perception in International Relations“, *The Oxford Handbook of Political Psychology*, 2 (2013), 1-2.

⁵⁸ Gross Stain, „Threat Perception in International Relations“, 7-8.

⁵⁹ Raymond Cohen, „Threat Perception in International Crisis“, *Political Science Quarterly*, 93, 1 (1978), 95.

⁶⁰ Cohen, „Threat Perception in International Crisis“, 95.

Mokslininkas Raymond Cohen, analizuodamas skirtingus valstybių atvejus, išskyrė 3 svarbiausius kriterijus. Visų pirma, tai geografiška – valstybės suvokia grėsmę, jei ji gali būti orientuota į strategiškai svarbias vietas ir geografiškai prieinama.⁶¹ Antras faktorius, kuris suteikia prielaidas pesimistiškiau žiūrėti į grėsmes, yra įtampos atmosfera ir nepasitikėjimas tarp veikėjų.⁶² Ir trečiasis faktorius yra pažeidžiamumo jausmas, t.y. jei veikėjas, kuriam keliama grėsmė, tam tikroje srityje jaučiasi labiau pažeidžiamas.⁶³ Mokslinėje literatūroje galima rasti ir kitų svarbių kintamųjų, padedančių paaiškinti kaip valstybės suvokia grėsmes. Vieni iš jų yra santykinė galia ir panaši tapatybė.⁶⁴ Galių balansas analizuojant grėsmių suvokimą taip pat yra labai svarbus, nes galių asimetriškumas keičia grėsmės suvokimą. Didesnę galią pozicionuojančios valstybės, kurios yra geografiškai arti, turi ekonominę ar kitokią atsvarą prieš kitas valstybes, kuria pažeidžiamumo jausmą, dažniausiai yra grėsmė kitoms valstybėms. Remiantis šia teorine prielaida yra formuluojama antroji hipotezė:

H₂: skirtingą Lietuvos ir Vengrijos atsaką į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją lėmė skirtingas grėsmės suvokimas. Valstybės, kurios Rusiją suvokia kaip didelę grėsmę savo saugumui, bus linkusios atsiriboti nuo rusiškų energetinių išteklių.

2.3 Politinio režimo tipas

Politinį režimą galima apibrėžti kaip bendrąsias normas ir taisykles pagal kurias koordinuojamas ir valdomas valstybės gyvenimas.⁶⁵ Panaši tapatybė taip pat daro įtaką tarpvalstybiniam bendradarbiavimui, o vieni iš panašios tapatybės bruožų gali būti politinis režimas, bendros vertybės ir normos. Panaši tapatybė eliminuoja arba sumažina suvokimą, kad valstybė gali turėti blogų intencijų. Nors konstruktyvistai dažniausiai tapatybę apibūdina per vidinę kultūrą ir visuomenę, Alexander Wendt analizuoja tapatybę ir per tarpvalstybinius ryšius. A. Wendt teigia, kad valstybės interesai yra formuojami per idėjas.⁶⁶ Valstybės tapatybė formuoja valstybės interesus ir tai daro įtaką valstybėms priimamiems sprendimams ir užsienio politikos kryptims.⁶⁷ Panašia tapatybe besidalijančios valstybės yra labiau

---

⁶¹ Cohen, 96.

⁶² Cohen, „Threat Perception in International Crisis“, 97-98.

⁶³ Cohen, 98.

⁶⁴ Rousseau, Garcia-Retamero, „Identity, Power, and Threat Perception: A Cross-National Experimental Study“, 744-745.

⁶⁵ 10-11

⁶⁶ Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 1-2.

⁶⁷ Wendt, *Social Theory of International Politics*, 92-97.

linkusios ekonomiškai bendradarbiauti (kaip vienas iš panašios tapatybės bruožų yra politinis režimas).⁶⁸ Nors akademinėje literatūroje trūksta tyrimų apie nedemokratinę valstybių tarpusavio bendradarbiavimą, vokiečių mokslininkas Christian von Soest teigia, kad nedemokratiniai režimai tarpusavyje bendradarbiauti labiau linkę dėl kelių priežasčių - geopolitinių interesų (įtakos zonų išlaikymas), palaikymo ir naudingų ekonominių ryšių.⁶⁹

Siekiant atsakyti, kodėl ES valstybių atsakas į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją skiriasi, svarbu suprasti, kas daro įtaką tokiems valstybių priimamiems sprendimams. Jei valstybės yra panašioje vidaus ir tarptautinės politikos situacijoje, turi panašią istoriją ir viešosios politikos tikslus, tikėtina, kad jų veiksmai tarptautinėje arenoje bus panašūs.⁷⁰ Tarptautiniuose santykiuose vyrauja norma, kad demokratiškos valstybės yra labiau linkusios bendradarbiauti tarpusavyje. Šios valstybės tarpusavyje dalijasi panašiomis vertybėmis, preferencijomis ir normomis, jos linkusios labiau pasitikėti viena kita. Bendradarbiavimas tarp valstybių apima tam tikros politikos srities sukoordinavimą, tačiau panašūs veiksniai galioja ir tarptautinei prekybai. Valstybių tarpusavio santykiai tiesiogiai veikia prekybą – valstybės, esančios konflikte (nebūtinai kariniame), yra linkusios mažinti tarpusavio priklausomybę, tuo pačiu ir prekybos mastą, arba imtis kitų ekonominių priemonių (kainų kėlimas ir pan.).⁷¹ Glaudesnis bendradarbiavimas prekyboje nebūtinai turi būti tik tarp demokratinę valstybių. Kuo valstybės turi panašesnius interesus, tuo bus ir didesnis bendradarbiavimo prekyboje mastas, įskaitant ir autoritarines valstybes.⁷² Valstybės yra linkusios mažinti prekybos barjerus ir savo prekybos srautus labiau nukreipti į tas valstybes, kurios turi panašią politinę sistemą.⁷³ Tai iš esmės gali paaiškinti, kodėl Vengrija ir Rusija, net po karo Ukrainoje pradžios, vis tiek yra linkusios bendradarbiauti, siekti bendrų ekonominių interesų. Dėl šios priežasties yra formuluojama trečioji hipotezė:

H₃: skirtingą Lietuvos ir Vengrijos atsaką į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją lėmė skirtingas politinis režimas. Valstybės su panašiu politiniu režimu, normomis yra linkusios palaikyti glaudesnius ekonominius ryšius su tokiais pačiomis valstybėmis.

---

⁶⁸ Maxym Alexandrov, „The Concept of State Identity in International Relations: A Theoretical Analysis“, *Journal of International Development and Cooperation*, 10, 1 (2003), 37-42.

⁶⁹ Christian von Soest, „Democracy Prevention: The International Collaboration of Authoritarian Regimes“, *European Journal of Political Research*, 54, 4 (2015), 632.

⁷⁰ Maurice A. East, Phillip M. Gregg, „Factors Influencing Cooperation and Conflict in the International System“, *International Studies Quarterly*, 11, 3 (1967), 246.

⁷¹ James D. Morrow, Randolph M. Siverson, Tressa E. Tabares, „The Political Determinants of International Trade: The Major Powers“, *The American Political Science Review*, 92, 3 (1998), 650.

⁷² Morrow, Siverson, Tabares, „The Political Determinants of International Trade: The Major Powers“, 650.

⁷³ Morrow, Siverson, Tabares, 650.

3. Metodologija

Šiame darbe analizei pasirinkti Lietuvos ir Vengrijos atvejai. Abi valstybės turi pakankamai panašumų, tuo pačiu abi iki karo Ukrainoje 2022 m. buvo labiausiai priklausomos nuo rusiškos energetikos. Tačiau 2023 m. yra pastebima gana kontrastiška situacija – Lietuva yra atsisakiusi rusiškos energetikos, tuo tarpu Vengrija iki šiol didina rusiškų energetinių išteklių importą.

Vengrija į NATO įstojo 1999 m., ES nare tapo 2004 m.. Vengrijos plotas – 93 tūkst. km², gyventojų skaičius – 9,5 milijonų.⁷⁴ Vengrija yra Centrinės Europos dalis, kurios didžiąją dalį populiacijos sudaro vengrai. Vengrija priklausė komunistiniam Sovietų Sąjungos blokui ir 1989 m. atkūrė demokratinį valdymą. Vengrija yra parlamentinė respublika, kurioje didžiausią politinę galią turi vyriausybė ir jos vadovas (ministras pirmininkas). Vengrijos BVP 1 gyv. (2022 m. duomenys) yra 18 tūkst. JAV dolerių ir yra matomas ekonominis augimas, nes dar 2014 m. BVP 1 gyv. siekė 14 tūkst. JAV dolerių.⁷⁵ Lietuva tiek NATO, tiek ES nare tapo didžiosios plėtros metu – 2004 m.. Lietuvos plotas – 63 tūkst. km², gyventojų skaičius – 2,8 milijono.⁷⁶ Lietuva priklauso Šiaurės Rytų Europos regionui, didžiąją Lietuvos populiacijos dalį sudaro lietuviai. Lietuva ilgą laiką buvo okupuota Sovietų Sąjungos ir nepriklausomybę atgavo 1990 m.. Šiai dienai Lietuva yra pusiau prezidentinė respublika, kurioje valdo prezidentas ir vyriausybės vadovas. Lietuvos BVP 1 gyv. (2022 m. duomenys) yra 25 tūkst. JAV dolerių, 2014 m. siekė 16,5 tūkst. JAV dolerių.⁷⁷ Taigi, abi valstybės yra demokratinės, priklauso toms pačioms tarptautinėms organizacijoms, yra aukštesniųjų pajamų lygio ir abiejų ekonomika yra auganti. Šiame tyrime taip pat svarbus panašumas, kad abi valstybės, iki pilnos Rusijos karinės invazijos Ukrainoje, buvo labiausiai nuo rusiškų energetinių išteklių priklausančios ES narės.⁷⁸ Nors negalima teigti, kad valstybės yra visiškai homogeniškos tiek dėl skirtingos geografinės padėties (Vengrija neturi prieigos prie jūros), tiek dėl skirtingų valstybių ekonomikų dydžių (Vengrijoje yra ženkliai didesnė populiacija nei Lietuvoje), tačiau nepaisant to, Lietuva ir Vengrija yra panašioje dimensijoje, tad palyginamums yra įmanomas. Esminis

---

⁷⁴ EU, „Facts and Figures on Life in the European Union“, EU, žiūrėta 2024 m. kovo 20 d., https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_en

⁷⁵ The World Bank, „GDP per capita (current US\$) – Hungary“, World Bank, žiūrėta 2024 m. kovo 20 d., <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=HU>

⁷⁶ EU, „Facts and Figures on Life in the European Union“, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_en

⁷⁷ The World Bank, „GDP per capita (current US\$) – Lithuania“, World Bank, žiūrėta 2024 m. kovo 20 d., <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=LT>

⁷⁸ Statista, „Share of Russian products in total oil and petroleum product imports in the European Union (EU) and the United Kingdom (UK) in 2020, by country“, Statista, žiūrėta 2024 m. kovo 20 d., <https://www.statista.com/statistics/1298031/dependence-on-russian-oil-in-the-eu-and-uk/>

tyrimo tikslas yra atsakyti į klausimą, kodėl sąlyginai panašių valstybių reakcijos į Rusijos naudojamą energetinių išteklių instrumentalizaciją taip drastiškai skyrėsi.

Nustatyti priežastiniai ryšiai ir testuojamos išsikeltos hipotezės turėtų patvirtinti arba paneigti naudojamas teorijas.⁷⁹ Tyrime bus siekiama išsiaiškinti priežastinius ryšius tarp priklausomo ir nepriklausomų kintamųjų, naudojantis John Stuart Millso vieno skirtumo taisykle. Anot Arend Lijphart, nedidelis atvejų skaičius yra pagrindinis lyginamojo kokybinio metodo principas⁸⁰, tad dėl šios priežasties tyrime bus lyginamos tik dvi valstybės – Lietuva ir Vengrija. Abiejų valstybių atvejai bus detalai ištirti, siekiant atsakyti į tyrimo klausimą ir išsiaiškinti, kuris nepriklausomas kintamasis turėjo didžiausią įtaką priklausomam kintamajam. Darbe bus naudojama naujausia statistinė informacija, susijusi su energetiniais ištekliais, jų importu, tad informacija bus papildoma iš tokių šaltinių kaip Pasaulio Bankas, Statista, Eurostat, OEC ir kt..

Jau ilgą laiką tarptautinėje arenoje buvo manoma, kad tarpusavio prekyba ir ekonominis bendradarbiavimas skatina valstybes palaikyti glaudžius ryšius. Kaip parodė pastarųjų metų įvykiai, Rusijos atveju taip neįvyko. Tačiau karo Ukrainoje akivaizdoje, ES valstybės turėjo nevienodas pozicijas dėl tolimesnio rusiškų energetinių išteklių naudojimo. Taigi, darbe bus siekiama atsakyti, kokie nepriklausomi kintamieji galėjo padaryti didžiausią įtaką priklausomam kintamajam – valstybių reakcijai į Rusijos naudojamą energetinių ryšių instrumentalizaciją. Tyrime nagrinėjami nepriklausomi kintamieji:

- 1) Tarpusavio priklausomybės pobūdis;
- 2) Grėsmės suvokimas;
- 3) Politinio režimo tipas.

Šiame darbe, visų pirma, bus aprašyta kaip Rusija instrumentalizavo energetinius ryšius prieš Europos valstybes bei kokius metodus naudojo. Tuomet bus aprašytos Lietuvos ir Vengrijos reakcijos bei pozicijos į Rusijos veiksmus - tiek dvišalių energetinių ryšių su Rusija srityje, tiek ir veikiant per tokias organizacijas kaip ES, pavyzdžiui, reiškiant savo poziciją dėl ES sankcijų Rusijai energetikos srityje. Kaip ir minėta, tyrimo pagrindinis tikslas yra išsiaiškinti, kuris nepriklausomas kintamasis galėjo padaryti didžiausią įtaką skirtingoms valstybių reakcijoms. Taigi, tarpusavio priklausomybės pobūdį bus siekiama nustatyti per kelis aspektus: 1) Energetiniai valstybių duomenys, tokie kaip prekyba (importo duomenys) susijusi su energetiniais ištekliais, energetinės priklausomybės santykis; 2) Valstybių

---

⁷⁹ Arend Lijphart, „Comparative Politics and the Comparative Method“, *The American Political Science Review*, 65, 3 (1971), 682-693.

⁸⁰ Lijphart, „Comparative Politics and the Comparative Method“, 682-693.

infrastruktūra (kiek pati valstybė turi energetinės infrastruktūros, kiek yra priklausoma nuo kitų valstybių infrastruktūros).

Taip, kaip valstybes suvokia grėsmę, šiame darbe bus siekiama išnagrinėti per kelis aspektus. Visų pirma, bus remiamasi valstybėse atliktais sociologiniais tyrimais, kurie tiria kaip gyventojai vertina grėsmes. Antra, bus nagrinėjama Lietuvos ir Vengrijos energetinio saugumo politika, siekiant įvertinti ar Rusija yra įvardijama kaip grėsmė valstybės energetiniam sektoriui. Trečia, bus analizuojamos grėsmių vertinimo ataskaitos, kiti valstybinių institucijų dokumentai ir vertinimai, valdančiųjų partijų viešojo retorika Rusijos atžvilgiu. Vertinant grėsmes bus svarbu suvokti ir kiekvienos valstybės istorinį bei geopolitinį kontekstą. Kaip valstybės pozicionuoja grėsmes bus galima įvertinti per tai, koks yra karinis biudžetas, gynybos išlaidos, ką valstybės prioritetizuoja krašto apsaugoje/saugumo dimensijoje.

Siekiant nustatyti valstybės politinio režimo tipą, bus remiamasi tarptautiniais indeksais ir rodikliais (pavyzdžiui, *Freedom House* laisvės indeksas, *The Economist* demokratijos indeksas), taip pat bus siekiama išnagrinėti pačią politinę sistemą – kiek vykdomoji valdžia yra koncentruota, ar rinkimai vyksta sklandžiai, ar egzistuoja/veikia opozicija, ar valstybė susiduria su korupcijos problemomis. Svarbu bus įvertinti ir tai, ar žiniasklaida yra laisva, necenzūruojama, kokia yra valstybėje žmogaus teisių padėtis. Taip pat bus vertinamas ir teisinis aspektas – ar valstybėse tinkamai veikia teisinė sistema (ar laikomasi teisės viršenybės principo, ar vyskta skaidrūs teisminiai procesai, ar nepolitizuojami teismai ir pan.).

Įvertinus visas nepriklausomų kintamųjų dedamąsias dalis bus galima nustatyti, kuris iš kintamųjų turėjo didžiausią įtaką skirtingoms valstybių pozicijoms. Pats tyrimas ir duomenys bus analizuojami pastarųjų dešimties metų laikotarpyje (nuo karo 2014 m. Kryme pradžios), nes būtent nuo 2014 m. drastiškai pasikeitė Europos geopolitinė ir energetinė situacija.

4. Rusijos energetikos ryšių instrumentalizacija

Kadangi tyrimo periodas yra pastarieji dešimt metų (nuo 2014 m.), visų pirma, bus išanalizuotas priemonės, kurias Rusija naudoja, siekdama instrumentalizuoti energetikos ryšius su Vengrija ir Lietuva, tiek bendrai su visa Europa, nes tokie energetinės politikos sukrėtimai sąlyginai politiškai liečia visas Europos valstybes. Energetiškai turtingos autoritarinės valstybės naudoja savo turimus energetinius išteklius ne tik dėl ekonominės naudos, bet ir kaip užsienio politikos įrankį, kuris padeda išlaikyti politinį

režimą arba naudoti agresyvią politiką prieš kitas (ypatingai kaimynines) valstybes.⁸¹ Dažniausiai tokios valstybės naudoja gynybinius užsienio politikos įrankius (tokius kaip ryšių plėtimas su galingomis valstybėmis, infrastruktūros plėtra ir pan.), kurie padeda konsoliduoti galią valstybės viduje, apsaugoti nuo išorinių jėgų, paskirstyti gaunamus finansinius resursus, pavyzdžiui, vystant karinius pajėgumus.⁸² Rusija, skirtingai nei dauguma tokių valstybių, yra linkusi naudoti puolamuosius įrankius. Rusija naudoja energetinius išteklius keliems skirtingiems tikslams: ekonominei naudai, įtakos didinimui (ypatingai Rusijai strategiškai svarbiose teritorijose, kuriose svarbu palaikyti įtaką, pavyzdžiui, buvusiose Sovietų Sąjungos okupuotose valstybėse) ir politiniam spaudimui.⁸³ Energetiškai naudoti spaudimą Rusijai yra palankiausia per SGD tiekimą, nes tam reikalinga infrastruktūra, kurią Rusija ir Rusijos kontroliuojama gamtinių dujų korporacija „Gazprom“ yra išplėtusi per nemažą Europos dalį ir gali laisvai kontroliuoti. Rusija energetinius ryšius instrumentalيزuoja keliais būdais: infrastruktūros kontrolė, energetinių išteklių tiekimo sutrikdymas arba nutraukimas, kainų manipuliacija, ribojančių sutarčių sudarymas, alternatyvių tiekimo maršrutų sudarymas, kad būtų nukreipiami srautai.⁸⁴ Rusija tikslingai ilgą laiką siekė išnaudoti Europos turimą priklausomybę nuo rusiškos energetikos. Rusija energetikos sektoriuje siekia naudotis savo galios santykiais ir kaip energetinių išteklių tiekėja siekia įgyvendinti užsienio politikos tikslus valstybėse, kurios yra energetinių išteklių vartotojos. Dažniausiai yra naudojami du tipai instrumentų: įtikinimo, kuomet bandoma padaryti įtaką valstybei „švelnesnėmis“ priemonėmis; ir prievartos, kuomet naudojami realūs poveikio darymo įrankiai.⁸⁵ Rusijos dažniausiai naudojami įrankiai pirmiausiai yra grasinimo formos – grasinimai sumažinti išteklių pasiūlą, pakelti išteklių kainas, sumažinti tranzitą, padidinti eksporto tarifus ir pan..⁸⁶

Kertinis įvykis šiuolaikiniuose Rusijos ir Europos santykiuose yra 2014 m. vasario-kovo mėn. įvykusi Krymo okupacija. Po Krymo okupacijos ES nesiėmė jokių drastiškų sankcijų energetikos srityje. ES tuo metu priėmė sankcijas, kuriose numatytas draudimas vykti į ES teritoriją nustatytiems Rusijos piliečiams (daugiausiai tai Rusijos politikai, prisidėję prie Krymo okupacijos), įvestas embargas ginklams, karinėms technologijoms, įvesta naftos pramonės įrangos eksporto kontrolė, sustabdyti susitarimai dėl vizų, įvesti apribojimai Rusijos bankams, uždraustas prekių importas iš Krymo.⁸⁷ Visgi

---

⁸¹ Rem Korteweg, *Energy as a Tool of Foreign Policy of Authoritarian States, in Particular Russia* (Belgium: European Parliament, 2018), 4.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU\(2018\)603868_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU(2018)603868_EN.pdf)

⁸² Korteweg, *Energy as a Tool of Foreign Policy of Authoritarian States, in Particular Russia*, 4.

⁸³ Česnakas, „Energy Resources as the Tools of Foreign Policy: the case of Russia“, 13.

⁸⁴ Česnakas, 14.

⁸⁵ *Ibid*, 20-21.

⁸⁶ *Ibid*, 21.

⁸⁷ European Council, „Timeline - EU sanctions against Russia“, European Council, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/timeline-sanctions-against-russia/>

toks sankcijų paketas nebuvo efektyvus, nes ilgesnėje perspektyvoje ES ir Rusijos santykiai vystėsi toliau. Viena iš tokios pasyvios reakcijos priežasčių yra visiška ES valstybių priklausomybė nuo rusiškos energetikos. Nuo 2014 m. iki 2020 m. ES gamtinių dujų iš Rusijos importo dalis pakilo nuo 30 iki 40 proc., naftos žaliavų importo dalis nukrito nuo 30 iki 26 proc., iškasamųjų anglių importo dalis pakilo nuo 25 iki 46 proc..⁸⁸ Po Krymo okupacijos ES valstybės realiai nesiėmė jokių reikšmingų energetinių sankcijų, o kai kurios iš jų ir toliau didino rusiškų išteklių importą.

Kaip ir minėta, vienas iš Rusijos naudojamų instrumentalizacijos būdų yra kainų manipuliacija. Pavyzdžiui, Ukraina ilgą laiką naudojosi suteikiamomis kainų subsidijomis. „Gazprom“ suteikdavo Ukrainai nuolaidas dujoms, ypatingai po to, kai Ukraina 2013 m. nusprendė prisijungti prie Eurazijos ekonominės sąjungos.⁸⁹ Kuomet 2014 m. sekantis Ukrainos prezidentas Petro Poroshenko visgi nusprendė pakeisti Ukrainos užsienio politikos kursą, Ukrainai ne tik buvo pakeltos dujų kainos, tačiau ir buvo sutrikdytas dujų tiekimas.⁹⁰ Santykiai su Ukraina ir Ukrainos kryptis į Vakarų taip pat yra viena iš priežasčių, kodėl Rusija nusprendė ieškoti alternatyvių tiekimo maršrutų (pavyzdžiui, per dujotiekį „Nord Stream 2“). Rusija dažnai linkusi daryti nuolaidas energetikos importo valstybėms, tačiau pasikeitus politinei situacijai, vykdo kainų manipuliacijas. Nuo 2014 m. galima išskirti kelis svarbius Rusijos naudojamus instrumentalizacijos įrankius – kainų manipuliacijas ir energetinių išteklių tiekimo sutrikdymą. Po įvestų sankcijų 2014 m. Rusija sumažino tiekiamų gamtinių dujų kiekį per „Brolijos“ (angl. *Brotherhood*) ir „Jamalo-Europos“ dujotiekius, paveikdama Vokietiją, Lenkiją ir Slovakiją, kurios reeksportuodavo dujas Ukrainai.⁹¹ Ukrainai dujų tiekimas dėl konflikto buvo visiškai nutrauktas periodais tiek 2014 m., tiek 2015 m., „Gazprom“ taip pat Ukrainai indeksavo kainas, kurios viršijo Europos vidurkį.⁹² Kai kurie dujotiekiai nutiesti per tranzitines valstybes, tad Rusijos dujų tiekimo sutrikdymo taktikos negali būti naudojamos per ilgai, nes paveikia ne vieną valstybę. Kainų manipuliacijas Rusija 2014 m. taip pat naudojo ir prieš Lietuvą – Lietuva už 1000 m³ dujų mokėjo daugiau nei vidutiniškai kitos ES šalys⁹³, taip pat „Gazprom“ pažeidinėjo susitarimo sąlygas su AB „Lietuvos energijos gamyba“.⁹⁴ 2016 m. Rusija kainų manipuliaciją vykdė tiek prieš Lenkiją (dėl

---

⁸⁸ EPRS, „EU energy import dependency from Russia“, EPRS, žiūrėta 2024 m. balandžio 19 d., <https://epthinktank.eu/2022/06/16/monitoring-the-energy-situation-in-the-eu-june-2022/eu-energy-import-dependency-from-russia/>

⁸⁹ Korteweg, *Energy as a Tool of Foreign Policy of Authoritarian States, in Particular Russia*, 4-5.

⁹⁰ Korteweg, 5.

⁹¹ *Ibid*, 16.

⁹² *Ibid*, 17-18.

⁹³ DIIS, „Energy as a Weapon - Decoding Blackmail Tactics in Europe“, DIIS, žiūrėta 2024 m. balandžio 19 d., <https://www.diis.dk/en/research/energy-as-a-weapon-decoding-blackmail-tactics-in-europe>

⁹⁴ LR Konkurencijos Taryba, „„Gazprom“ byloje LVAT padėjo tašką: pažeidimas buvo“, Konkurencijos Taryba, žiūrėta 2024 m. balandžio 23 d., <https://kt.gov.lt/lt/naujienos/nbsp-gazprom-byloje-lvat-padejo-taska-pazeidimas-buvo>

Lenkijos siekio diversifikuoti dujų tiekimą ir mažinti priklausomybę nuo Rusijos⁹⁵), tiek prieš Bulgariją (dėl bendrų nevykdytų energetinių projektų, „South Stream“ dujotiekio sustabdymo ir Bulgarijos įsiskolinimo⁹⁶). Nuo 2019 iki 2021 m. Rusija aktyviai naudojo kainų manipuliacijas prieš Bulgariją, nes Bulgarija vykdė Rusijai nepalankią energetinę politiką - pradėjo antimonopolinį tyrimą prieš „Gazprom“ dėl įvestų didžiausių kainų Europoje, pradėjo diversifikuoti dujų importą ir naujo dujotiekio statybas su Graikija.⁹⁷ Rusija bendrai paskutinių dešimties metų laikotarpyje tiek kainų manipuliacijas, dujų/naftos tiekimo sutrikdymą yra naudojusi prieš Ukrainą, Lenkiją, Slovakiją, Bulgariją, Lietuvą, Moldovą ir Baltarusiją.⁹⁸ EK buvo pradėjusi antimonopolinį tyrimą prieš „Gazprom“ ir 2018 m. nustatė „Gazprom“ įpareigojimus užtikrinti dujų srautą su konkurencingomis kainomis, nes nustatyta, kad Bulgarijai, Baltijos šalims ir Lenkijai galėjo būti įvestos nesąžiningos kainos.⁹⁹

Kita Rusijos naudojama priemonė yra dujotiekių kontrolė. Rusija ne tik kontroliuoja dujų tiekimą Europos valstybėms, tačiau ir nusiperka valstybių energetinę infrastruktūrą (dažniausiai ji perkama tokiu principu, kad valstybėms nurašoma esama skola).¹⁰⁰ „Gazprom“ valdo apie pusę akcijų šių dujotiekių: „Nord Stream 1“ (Vokietija), „Vemex“ (Čekija ir Slovakija), „Overgas“ (Bulgarija), „Panrusgas“ (Vengrija), „MoldovaGaz“ (Moldova), 34 proc. akcijų „Gazprom“ valdo ir Latvijos dujotiekio „Latvijas Gaze“.¹⁰¹ Tokia energetinės infrastruktūros kontrolė Rusijai suteikia dar stipresnes politines pozicijas Europoje ir leidžia kontroliuoti tiek pačią infrastruktūrą, tiek dujų tiekimą.

„Gazprom“ taip pat imasi ir tam tikrų kontraktinių apribojimų. Dažniausiai pasirašomos yra ilgalaikės sutartys, tačiau būna išskirtinių atvejų, kuomet, pavyzdžiui, 2014-2015 m. Ukraina sutartį su „Gazprom“ peržiūrinėjo kas pusę metų.¹⁰² Pagrindinės „Gazprom“ sutarčių sąlygos: fiksuotas dujų kiekio tiekimas (nuperkant mažesnį dujų kiekį, nei nurodyta sutartyje, yra mokamas papildomas mokestis), draudžiamas reeksportas ar dujų tiekimas kitais dujotiekiais, naudojamos skirtingos kainodaros strategijos.¹⁰³

---

⁹⁵ Vitaly Yermakov, „Poland Counts the Cost of Turning Down Russian Gas Taps“, Financial Times, žiūrėta 2024 m. balandžio 23 d., <https://www.ft.com/content/78d764c1-b60d-478d-9c7e-a4a9d860edcb>

⁹⁶ Slav Okov, „Bulgaria May Restore Russian Gas Pipeline, Nuclear Plant“, Bloomberg, 2024 m. balandžio 24 d., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-08/bulgaria-may-restore-russian-gas-pipeline-nuclear-power-plant>

⁹⁷ Euronews, „Bulgaria and Greece open new gas pipeline to cut reliance on Russia“, Euronews, žiūrėta 2024 m. balandžio 24 d., <https://www.euronews.com/2022/07/08/bulgaria-and-greece-open-new-gas-pipeline-to-cut-reliance-on-russia>

⁹⁸ DIIS, „Energy as a Weapon - Decoding Blackmail Tactics in Europe“, <https://www.diis.dk/en/research/energy-as-a-weapon-decoding-blackmail-tactics-in-europe>

⁹⁹ DIIS, „Energy as a Weapon - Decoding Blackmail Tactics in Europe“, <https://www.diis.dk/en/research/energy-as-a-weapon-decoding-blackmail-tactics-in-europe>

¹⁰⁰ Korteweg, *Energy as a Tool of Foreign Policy of Authoritarian States, in Particular Russia*, 21.

¹⁰¹ Korteweg, 21.

¹⁰² *Ibid*, 23-24.

¹⁰³ *Ibid*, 23-24.

Kitas Rusijos naudojamas instrumentalizacijos būdas yra alternatyvių energetinių maršrutų kūrimas. Vienas kertinių įvykių Europos energetikos istorijoje yra „Nord Stream 2“ dujotiekio projektas. „Nord Stream 2“ turėjo būti antrasis dujotiekis (kartu su „Nord Stream 1“), tiesiogiai sujungiantis Rusiją ir Vokietiją per Baltijos jūrą. Rusijos pagrindinis tikslas šitokiu būdu plečiant energetinę infrastruktūrą yra, visų pirma, siekis nemokėti Ukrainai tranzito mokesčio ir sukurti galimybę per Ukrainą nutiestus dujotiekius panaudoti kaip „ginklą“ sutrikdant dujų tiekimą. Lietuva buvo viena iš valstybių atvirai prieštaravusių „Nord Stream 2“ projektui dėl kuriamos dar didesnės ES energetinės priklausomybės nuo Rusijos.¹⁰⁴ 2022 m. rugsėjį buvo užfiksuotas dujų nutekėjimas abiejuose „Nord Stream“ dujotiekiuose, kurie šiai dienai nebeveikia ir dujų nebetiekia. ES po įvykių apkaltino Rusiją sabotazu, teigdama, kad tai buvo Rusijos atsakas į ES palaikymą Ukrainai (yra keletas versijų, kas galėjo specialiai pakenkti „Nord Stream“ dujotiekiams, vieningo atsakymo nėra).¹⁰⁵

5. Atsakas į Rusijos energetikos ryšių instrumentaliziją

Tiek ES, tiek Rusijos energetinė politika ženkliai pasikeitė po 2022 m. vasario mėn. įvykių Ukrainoje. ES sankcijų paketai Rusijai veikė ne tik Rusijos politiką bei ekonomiką, bet ir energetiką. Visų pirma, žinodama savo priklausomybės asimetrijas ir įsivertindama galimas rizikas, ES nusprendė mažinti turimą energetinę priklausomybę nuo Rusijos. ES priėmė sankcijas: rusiškos naftos ir naftos žaliavų importo draudimas į ES jūriniu keliu, anglies importo draudimas, dujų importo iš Rusijos sumažinimas dviem trečdaliais, draudimas importuoti rusiškas energetikos technologijas ir įrangą, draudimas Rusijos subjektams sandėliuoti dujas ES, nustatytos kainų lubos rusiškiems energetiniams ištekliams, o bendrai ES užsibrėžė iki 2030 m. visiškai nebenaudoti rusiškų dujų, naftos ir anglies.¹⁰⁶ Kitos sankcijos, paveikusios Rusijos energetinę politiką – rusiškų bankų atjungimas nuo SWIFT sistemos, įskaitant ir „Gazprom“ banką. Rusijos atsakas į šias įvestas sankcijas – įpareigojimas, kad valstybės, perkančios energetinius išteklius iš Rusijos ir įtrauktos į „nedraugiškų“ valstybių sąrašą,

---

¹⁰⁴ Tom DiChristopher, „Behind Nord Stream 2: The Russia-to-Germany gas pipeline that fueled Trump’s anger at NATO meeting“, CNBC, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.cnbc.com/2018/07/11/behind-nord-stream-2-the-russia-to-germany-gas-pipeline-that-fueled-t.html>

¹⁰⁵ Al Jazeera, „Denmark’s Nord Stream probe finds sabotage, not enough grounds for case“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/26/denmarks-nord-stream-probe-finds-sabotage-not-enough-grounds-for-case>

¹⁰⁶ Kate Abnett, „EU unveils 210 bln euro plan to ditch Russian fossil fuels“, Reuters, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.reuters.com/business/sustainable-business/eu-unveils-escape-route-russian-fossil-fuels-by-2027-2022-05-18/>

mokėjimus atliktų rubliais (o ne eurais ar JAV doleriais, kaip buvo sutarta anksčiau).¹⁰⁷ Europos ir kitoms valstybėms nesutinkant su šiais reikalavimais, buvo atjungtas „Jamalo-Europos“ dujotiekis, tiekiantis dujas Lenkijai ir Bulgarijai, sutrikdytas tranzitinių dujotiekių veikimas per Ukrainą, dujų tiekimas Suomijai.¹⁰⁸ Dujų tiekimas į Vokietiją buvo sumažintas perpus, net 10 dienų buvo visiškai sustabdytas dujų tiekimas per „Nord Stream 1“.¹⁰⁹ Karo metu 2022 m. Ukrainoje taip pat nukentėjo ir energetinė infrastruktūra. Praėjus mažiau nei mėnesiui nuo pilnos Rusijos karinės invazijos Ukrainoje pradžios, ES inicijavo naują planą „REPowerEU“ su siekiu diversifikuoti rusiškų dujų importą, ieškant naujų dujų tiekėjų ir atsisakyti tiek rusiškų, tiek bendrąja prasme iškastinio kuro iki 2030 m.¹¹⁰

Esminis rodiklis, kuris nurodo skirtingas valstybių reakcijas į Rusijos naudojamus energetinio šantažo įrankius, yra valstybių politinis atsakas. Energetinė priklausomybė yra susijusi ir su valstybių vykdoma politika. Dėl to du kertiniai įvykiai ir analizės taškai šiame darbe yra 2014 m. įvykusi Krymo okupacija ir 2022 m. Rusijos pradėta pilna karinė invazija Ukrainoje. Lietuva 2014 m. reaguodama į įvykius Kryme, aiškiai nusistatė naujus strateginius užsienio politikos tikslus, tokius kaip energetinio saugumo užtikrinimas, didesnis išitraukimas į eurotransatlantines partnerystes, didesnis krašto apsaugos finansavimas.¹¹¹ Lietuva apibrėžė energetinio saugumo prioritetus, kurie leistų mažinti energetinę priklausomybę nuo Rusijos (apie tai bus rašoma plačiau tolimesniuose skyriuose). Lietuva dar 2010 m., siekdama diversifikuoti SGD importą, pradėjo statyti SGD terminalą Klaipėdoje, kuris eksploatuoti pradėtas 2014 m. Lietuvos pozicija tiek 2014 m., tiek 2022 m. buvo vieninga – visiškai Rusijos veiksmų pasmerkimas, tarptautinis palaikymas Ukrainai, solidarumas, pritarimas ES sankcijoms ir siekis tiek energetiškai, tiek ekonomiškai atsiriboti nuo Rusijos. Lietuva inicijavo ir palaikė energetikos sankcijų paketus Vengrijai.¹¹² Nuo 2022 m. gegužės mėn. Lietuva nebeimportuoja nei rusiškos naftos, nei

---

¹⁰⁷ Al Jazeera, „Russia issues list of ‘unfriendly’ countries amid Ukraine crisis“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/8/russia-deals-with-unfriendly-countries-require-moscow-approval>

¹⁰⁸ DW, „Gazprom cuts supplies to Poland, Bulgaria“, DW, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.dw.com/en/russias-gazprom-halts-gas-supplies-to-poland-bulgaria/a-61602038>

¹⁰⁹ Elena Mazneva, Isis Almeida, „Russia Resumes Nord Stream Gas Flow, Bringing Europe Respite“, Bloomberg, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-07-21/nord-stream-says-russian-gas-shipments-resume-on-thursday>

¹¹⁰ European Commission, „REPowerEU: Joint European Action for More Affordable, Secure and Sustainable Energy“, EUR-Lex, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A108%3AFIN>

¹¹¹ Linas Kojala, Vytautas Keršanskas, „Rusijos agresijos Ukrainoje poveikis Lietuvos nacionalinio saugumo plėtojimui“, *Lietuvos Metinė Strateginė Apžvalga*, 13 (2014-2015), 180-187.

¹¹² Augustas Stankevičius, „Skaistė: Lietuva sieks sankcijų Rusijos energetikai, prekių judėjimui, bankams“, Delfi, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/skaiste-lietuva-sieks-sankciju-rusijos-energetikai-prekiu-judejimui-bankams-89890743>

elektros.¹¹³ Nuo 2023 m. lapkričio Lietuvos Respublikos Seimas uždraudė bet kokį SGD importą iš Rusijos (dujų importas per Klaipėdos terminalą jau buvo sustabdytas nuo 2022 m. kovo).¹¹⁴

Po 2014 m. Krymo okupacijos Vengrija laikėsi neutralios pozicijos. Nors tarptautinėse institucijose Rusijos veiksmus pasmerkė, tačiau vengrų politikų viešoji retorika buvo kiek kitokia. Pirmąsias dienas vengrų politinis lyderis V. Orban nekommentavo įvykių Ukrainoje, o vėliau laikėsi neutralios pozicijos, teigdamas, kad Vengrija konflikte nedalyvauja.¹¹⁵ Vengrija teigė, kad Ukrainos demokratinio politinio režimo kryptis yra neaiški, Ukrainoje pažeidinėjamos vengrų teisės ir 2014 m. rugsėjį Vengrija sustabdė dujų tiekimą Ukrainai per atvirkštinį srautą.¹¹⁶ Būtent 2014 m. pradžioje Vengrija ir Rusija pasirašė susitarimą dėl Vengrijos „Paks“ atominės jėgainės pajėgumų didinimo¹¹⁷, kurios investicijoms paskolą suteikė Rusijos bankai, 2015 m. taip pat buvo Vengrijos kontrakto pabaiga su „Gazprom“.¹¹⁸ Vengrijos atsakas į 2022 m. įvykius Ukrainoje lygiai taip pat yra vertinamas dviprasmiškai. Nors karui prasidėjus Vengrija palaikė ES įvedamas sankcijas Rusijai, tačiau laikui bėgant Vengrija siekė balansuoti tarp Rusijos ir ES. Nuo pat 2022 m. vasario Vengrija ES lygmeniu blokavo paramą Ukrainai. V. Orban prieštaravo ES rusiškų energetinių išteklių sankcijoms, karinės pagalbos tiekimui Ukrainai, blokavo ekonominės pagalbos paketą Ukrainai, prieštaravo NATO plėtrai, susitiko su Rusijos prezidentu V. Putinu.¹¹⁹ V. Orbano retorika visuomet pozicionuojama panašiai, kad tiek Ukraina, tiek NATO yra per silpni dariniai pergalei prieš Rusiją, visai tarptautinei santvarkai būtų naudingesnė taika ir Vengrijos gyventojų pinigai neturėtų atitekti karinei mašinai Ukrainoje.¹²⁰ Skaičiai taip pat rodo Vengrijos norą energetiniame sektoriuje bendradarbiauti su Rusija. 2022 m. pavasarį Vengrija buvo didžiausią priklausomybę nuo rusiškų suskystintų dujų turinti ES valstybė – rusiškų dujų importas sudarė 40 proc.

---

¹¹³ Lietuvos Respublikos Energetikos Ministerija, „Lietuvoje nuo sekmadienio nebelieka rusiškos naftos, dujų ir elektros importo“, <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-nuo-sekmadienio-nebelieka-rusiskos-naftos-duju-ir-elektros-importo/>

¹¹⁴ Sniegė Balčiūnaitė, „Seimas uždraudė rusiškų suskystintų dujų importą“, LRT, žiūrėta 2024 m. balandžio 28 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2111263/seimas-uzdraude-rusisku-suskystintu-duju-importa>

¹¹⁵ Damar Kusumawardani, Radityo Dharmaputra, „Hypocritical Policy Viktor Orbán in Crimean Annexation 2014“, *Proceedings of Airlangga Conference on International Relations (ACIR 2018) - Politics, Economy, and Security in Changing Indo-Pacific Region* (2022), 457.

¹¹⁶ Péter Krekó, Patrik Szicherle, „Why Is Hungary Blocking Ukraine’s Western Integration?“, Atlantic Council, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/why-is-hungary-blocking-ukraine-s-western-integration/>

¹¹⁷ WNN, „Paks Unit 2 Gets 20-Year Life Extension“, WNN, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.world-nuclear-news.org/RS-Paks-unit-2-gets-20-year-life-extension-27111401.html>

¹¹⁸ Andrzej Sadecki, „Hungary’s stance on the Ukrainian-Russian conflict“, OSW, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-05-21/hungarys-stance-ukrainian-russian-conflict>

¹¹⁹ Nick Thorpe, „What has Hungary’s Orban got against Ukraine?“, BBC, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.bbc.com/news/world-europe-67725570>

¹²⁰ Al Jazeera, „Hungary’s Orban says ‘poor Ukrainians’ cannot win against Russia“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. balandžio 24 d., <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/23/hungarys-orban-says-poor-ukrainians-cannot-win-the-war>

nuo viso importo.¹²¹ 2023 m. pabaigoje Vengrija ir „Gazprom“ susitarė dėl papildomų suskystintų dujų pirkimo žiemos sezonui.¹²² Vengrija ir 2024 m. perka naftos žaliavas iš Rusijos.

Analizuojant praeitame skyriuje naudotus Rusijos energetinių ryšių instrumentalizacijos įrankius, galima pastebėti, kad Vengrija tiesiogiai nebuvo nukentėjusi nuo Rusijos energetinės manipuliacijos. Bet kuriuo atveju, energetinis Rusijos šantažas veikia ne vien valstybę, į kurią yra nutaikytas. Be to, ES, kaip vieningas ekonominis darinys, rizikas iš Rusijos turėtų įsivertinti tolygiai, t.y. atsakas į Rusijos naudojamus instrumentalizacijos įrankius turėtų būti vieningas bendru ES mastu. Tai, kad Rusija tam tikru laikotarpiu nenaudoja spaudimo įrankių prieš kitas valstybes, nereiškia, kad taip neatsitiks ateityje. Rusija energetinius svertus naudoja politiniams tikslams pasiekti, kurie tuo metu Rusijos užsienio politikoje yra prioritetiniai.

6. Tarpusavio priklausomybės pobūdis

Šiame skyriuje bus tiriamas pirmasis nepriklausomas kintamasis – tarpusavio priklausomybės pobūdis. Remiantis teoriniu pagrindu, kuo yra didesnė valstybių energetinė tarpusavio priklausomybė, tuo valstybė turi daugiau rizikų (pavyzdžiui, galimų agresyvių veiksmų, energetinio šantažo, asimetrinės energetinės priklausomybės išnaudojimo ir pan.)¹²³, tad nebus linkusi nutraukti energetinių ryšių. Tarpusavio priklausomybės pobūdį bus siekiama nustatyti per kelis rodiklius. Visų pirma, tai bus energetinių rodiklių analizė – rusiškų energetinių išteklių importas, energetinės priklausomybės santykis. Taip pat bus įvertinta valstybių energetinė infrastruktūra. Šie rodikliai padės nustatyti kokia yra valstybių energetinė priklausomybė ir tai, kokias rizikas turi valstybė, siekdama atsakyti į Rusijos energetinių ryšių instrumentalizaciją.

Visų pirma, siekiant išanalizuoti Lietuvos ir Vengrijos atvejus, svarbu suprasti, kokia energetinė politika yra šiose valstybėse. Tiek Lietuva, tiek Vengrija neturi pakankamai energetinių išteklių ir yra reikšmingai priklausomos nuo energetinių išteklių importo. Nemaža dalis energetinių išteklių ilgą laiką buvo importuojama iš Rusijos. Remiantis 2020 m. ES duomenimis, labiausiai nuo Rusijos energetikos priklausomos visoje ES (skaičiuojant nuo valstybių bendros turimos energijos) buvo Lietuva (96 proc.

---

¹²¹ Jo Harper, „Warsaw and Budapest split over Russian energy ties“, DW, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.dw.com/en/warsaw-and-budapest-split-over-russian-energy-ties/a-61595947>

¹²² Gabriel Gavin, „Hungary to ramp up Russian gas imports for winter, says Gazprom“, Politico, 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.politico.eu/article/hungary-ramp-up-russian-gas-imports-winter-gazprom-alexey-miller/>

¹²³ Moraski, Giurcanu, „European Reactions to the 2008 Georgian–Russian War: Assessing the Impact of Gas Dependence“, 436-437.

energetinių išteklių importuojama iš Rusijos), Vengrija – trečioje vietoje (importo rodiklis – 56 proc.).¹²⁴ Į šį rodiklį neįskaičiuota atominė energetika, kuri dar labiau padidintų Vengrijos turimą priklausomybę.

Svarbu suprasti ir valstybių energetinius profilius, nes tai indikuoja apie nurodytų energetinių išteklių kritinę svarbą valstybei. Remiantis 2022 m. duomenimis, daugiausiai energijos Lietuvoje yra pagaminama iš naftos (46 proc.) ir gamtinių dujų (22 proc.), 26 proc. energijos yra pagaminama iš biokuro ir atliekų.¹²⁵ Taigi, nafta ir gamtinės dujos yra kritinės svarbos ištekliai, būtent dėl šios priežasties jie darbe ir bus daugiausiai analizuojami. Nuo 2014 m. naftos ir gamtinių dujų svarba Lietuvoje (procentinė dalis) nėra reikšmingai pakitusi.¹²⁶ Vengrijoje taip pat didžiausią svarbą turi nafta (32 proc.) ir gamtinės dujos (32 proc.).¹²⁷ Vengrija turi vieną atominę jėgainę, tad dalis energijos yra pagaminama iš ten (17 proc.).¹²⁸ Naftos ir gamtinių dujų svarba bendrajame energijos derinyje Vengrijoje per pastaruosius dešimt metų tik augo.¹²⁹

6.1 Lietuvos tarpusavio priklausomybė

Kaip ir daugumoje Sovietų Sąjungos okupuotose valstybėse, Lietuva įgijo didelę energetinę priklausomybę nuo Rusijos po nepriklausomybės atkūrimo. Lietuva neturi pakankamai vidinių energetinių išteklių, tad yra priklausoma nuo energetinio importo. Apie Lietuvos energetikos priklausomybę nuo importo indikuoja energetinės priklausomybės rodiklis. Energetinės priklausomybės rodiklis parodo, kokią energijos dalį valstybė turi importuoti ir skaičiuojamas grynąjį energijos importą padalijus iš bendros turimos energijos.¹³⁰ Jei yra neigiamas priklausomybės lygis, tai reiškia, kad valstybė yra energetikos eksportuotoja, jei rodiklis viršija 100 proc., tai suponuoja apie sandėliuojamus energetinius išteklius.¹³¹ Pilni Lietuvos energetinės priklausomybės duomenys nėra prieinami, tačiau tiek 2018 m., tiek 2020 m. Lietuvos energetinės priklausomybės rodiklis siekė 75 proc..¹³² Didesnis energetinės priklausomybės rodiklis reiškia ir didesnes rizikas, tačiau čia taip pat svarbus energetinių

---

¹²⁴ Dora Csernus, *Energy Without Russia: The Case of Hungary* (Budapest: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2023), 2.

¹²⁵ IEA, „Energy System of Lithuania“, IEA, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.iea.org/countries/lithuania>

¹²⁶ IEA, „Energy System of Lithuania“, <https://www.iea.org/countries/lithuania>

¹²⁷ IEA, „Energy System of Hungary“, IEA, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.iea.org/countries/hungary>

¹²⁸ IEA, „Energy System of Hungary“, <https://www.iea.org/countries/hungary>

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ European Environment Agency, „Energy Dependence Rate“, EEA, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/energy-dependence-rate>

¹³¹ European Environment Agency, „Energy Dependence Rate“, <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/energy-dependence-rate>

¹³² Eurostat, „EU Energy Mix and Import Dependency“, Eurostat, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:EU_energy_mix_and_import_dependency

išteklų importo diversifikacijos rodiklis. Didesnė importo diversifikacija sumažina rizikas ir grėsmes, kurios gali kilti iš didelės priklausomybės.

Lietuvą dar galima įvardinti kaip energetinę salą, t.y. valstybę (kaip energetinės salos buvo vertinamos visos trys Baltijos šalys), kuri buvo izoliuota ir atskirta nuo bendrosios ES energetikos rinkos bei priklausoma nuo vieno tiekėjo.¹³³ Įprastai energetinės salos taip pat būna priklausomos nuo vieno energetinio ištekliaus ir vieno tiekimo kelio.¹³⁴ Dar 2008 m. ES priėmė sprendimą - energetinės salos turi būti sujungtos su bendrąja rinka, nes kitu atveju yra sukuriama daug pažeidžamumų.¹³⁵ Visi šie energetinės salos požymiai lemia valstybės energetinį saugumą. Energetinis asimetriškumas gali ir nesukurti didelių rizikų, jei bendradarbiaujama su skaidriomis ir demokratinėmis valstybėmis¹³⁶, tačiau šiuo atveju taip nėra.

Lietuvoje iki 2009 m. veikė Ignalinos atominė elektrinė (toliau – AE). Atominės elektrinės uždarymas buvo svarbus momentas Lietuvos energetikai, nes Lietuva tapo dar labiau priklausoma nuo vieno ištekliaus – gamtinių dujų. Lietuvoje šiuo metu veikia ne viena šiluminė elektrinė, hidroakumuliacinė elektrinė, hidroelektrinė, kogeneracinė elektrinė ir kitos elektrinių rūšys. Lietuvoje pastaraisiais metais plėtojama elektros gamyba per atsinaujinančius gamtinius išteklius, tačiau ilgą laiką Lietuva buvo priklausoma nuo elektros importo. Elektros importas yra sudėtingesnis nei kitų energetinių išteklių – elektra importuojama elektros perdavimo linijomis, tad dažniausiai importuojama iš kaimyninių valstybių. 2014 m. Lietuva dėl nutiestų naujų elektros jungčių pradėjo importuoti elektrą iš Lenkijos ir Švedijos. Elektros importas nebus esminis faktorius šiame darbe, nes Lietuva yra kaimyninė Rusijos valstybė, tad turi kitokias importo sąlygas nei Vengrija. 2014-2015 m. rusiškos elektros importas Lietuvoje sudarė apie 55 proc. nuo viso elektros importo, 2022 m. – 32 proc., nuo 2023 m. rusiška elektra Lietuvos nebepasiekia.¹³⁷

Lietuvoje taip pat nutiesta apie 2000 km dujotiekių.¹³⁸ Gamtinių dujų tiekimas Lietuvoje vyksta arba per dujotiekius, arba per SGD terminalą. Be vidinių dujotiekių Lietuvoje veikia 2 tarptautiniai dujotiekiai ir 1 tranzitinis dujotiekis. Gamtinės dujos Lietuvą pasiekia iš Lenkijos per Lenkijos-Lietuvos dujotiekį. Taip pat yra nutiestas Lietuvos-Latvijos dujotiekis, kuris yra skirtas Lietuvos gamtinių dujų

---

¹³³ Romas Švedas, „ES energetinės salos požymiai, grėsmės ir šios problemos sprendimo būdai: Lietuvos atvejo analizė“, *Lietuvos Metinė Strateginė Apžvalga*, 15 (2016-2017), 185-186.

¹³⁴ Švedas, „ES energetinės salos požymiai, grėsmės ir šios problemos sprendimo būdai: Lietuvos atvejo analizė“, 186.

¹³⁵ Švedas, 185.

¹³⁶ *Ibid*, 186.

¹³⁷ OEC, „Electricity in Lithuania“, OEC, 2024 m. gegužės 1 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/electricity/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear3>

¹³⁸ IEA, *Lithuania 2021: Energy Policy Review* (IEA Publications, 2021), 129, https://iea.blob.core.windows.net/assets/4d014034-0f94-409d-bb8f-193e17a81d77/Lithuania_2021_Energy_Policy_Review.pdf

saugojimui Latvijoje, Inčukalnio dujų saugykloje. Per Lietuvą yra nutiestas vienas tranzitinis gamtinių dujų dujotiekis, jungiantis Baltarusiją ir Kaliningradą, tačiau Lietuvoje taip pat buvo veikiančios jungtys (kurios šiai dienai yra nebeveikiančios). Klaipėdoje nuo 2014 m. veikia SGD terminalas, kuris praplėtė Lietuvos suskystintų dujų importą, nes iki tol suskystintos gamtinės dujos Lietuvą pasiekdavo tik iš Baltarusijos. Iki 2014 m., kuomet buvo pilnai įgyvendintas ES III energetikos paketas, 37 proc. AB „Lietuvos dujų“ priklausė įmonei „Gazprom“.¹³⁹ Lietuva jau kurį laiką siekė mažinti „Gazprom“ įtaką – Lietuva buvo pateikusi skundą EK dėl „Gazprom“ piktnaudžiavimo, taip pat vyko teismas dėl „Gazprom“ taikomų nesąžiningų kainų Lietuvai.¹⁴⁰ Šiai dienai Lietuva neturi jokių galiojančių susitarimų su „Gazprom“. Lietuvoje veikia vienas tarptautinis naftotiekis su Latvija, kuriuo yra tiekiamas dyzelinas. Nafta Lietuvoje yra išgaunama iš telkinių, esančių valstybės viduje (sudaro labai mažą naftos gavybos dalį) arba importuojama iš kitų valstybių alternatyviais tiekimo būdais. Lietuvoje taip pat veikia Būtingės naftos terminalas, skirtas naftos importui ir eksportui.

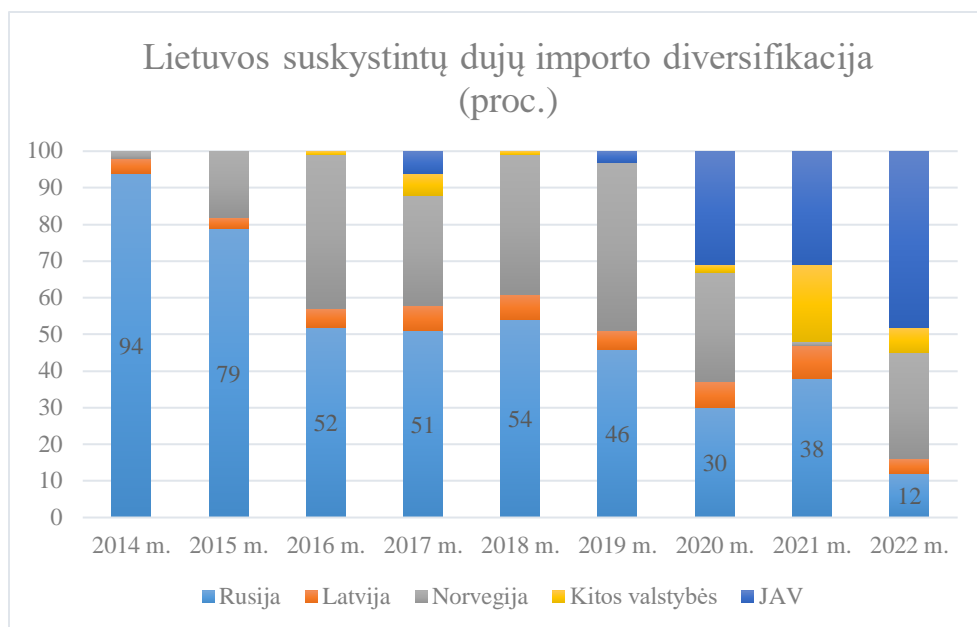
Reikšmingiausi energetiniai išteklių turintys kritinę svarbą valstybei (nes sudaro didžiąsą dalį vartojamos energijos) tiek Lietuvoje, tiek Vengrijoje yra nafta ir gamtinės dujos. Lietuva Rusijai 2014 m. už importuojamas dujas sumokėjo 1 mlrd. JAV dolerių, 2021 m. – 325 mln. JAV dolerių.¹⁴¹ Lietuvos priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių pavaizduota grafikuose nr. 1 ir nr. 2 (valstybių duomenys nurodyti procentaliai nuo viso suskystintų dujų/naftos žaliavų importo). Analizuojant duomenis galima pastebėti, kad Lietuva nuo rusiškų energetinių išteklių buvo kritiškai priklausoma 2013-2015 m.. Pokytis Lietuvos energetiniame sektoriuje matomas 2016-2020 m., kuomet palaiptai (nors ir netolygiai) priklausomybė buvo mažinama. Visgi 2022-ieji metai buvo kertiniai, kuomet rusiškų energetinių išteklių importo dalis pasiekė žemiausią tašką.

---

¹³⁹ Švedas, „ES energetinės salos požymiai, grėsmės ir šios problemos sprendimo būdai: Lietuvos atvejo analizė“, 205.

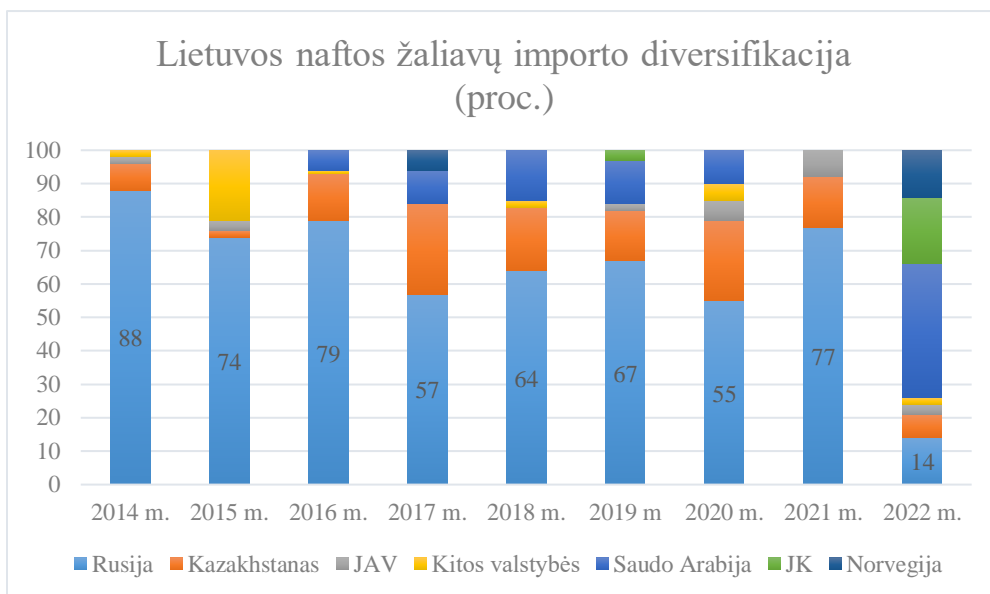
¹⁴⁰ Dovilė Jakniūnaitė, „Nuo Stabilių Blogų Prie Jokių: Lietuvos ir Rusijos Santykiai 2004-2021 metais“, kn. *Lietuvos ir Rusijos sutartis dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų*, sud. Dovilė Jakniūnaitė et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021), 172.

¹⁴¹ OEC, „Petroleum Gas in Lithuania“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 2 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear1&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&yearGrowth=exportYear2>

Grafikas nr. 1. Lietuvos suskystintų dujų importo diversifikacija (proc.). Grafikas sudarytas darbo autorės, remiantis:

OEC, „Petroleum Gas in Lithuania“, OEC, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear1&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9>

Grafikas nr. 2. Lietuvos naftos žaliavų importo diversifikacija (proc.). Grafikas sudarytas darbo autorės, remiantis:

OEC, „Crude Petroleum in Lithuania“, OEC, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear1>

Lietuvai pavyko diversifikuoti tiek suskystintų dujų, tiek naftos žaliavų importą. 2014 m. didžioji dalis suskystintų dujų buvo importuojama iš Rusijos (94 proc.), tad kitos valstybės sudarė tik labai mažą

dalį. 2019 m. jau 46 proc. suskystintų dujų buvo importuojama iš Norvegijos, 3 proc. iš JAV.¹⁴² 2022 m. 48 proc. importuojamų suskystintų dujų Lietuvą pasiekė iš JAV, 29 proc. – iš Norvegijos.¹⁴³ Mažesni kiekiai buvo importuojami iš Latvijos, Egipto ir Lenkijos.¹⁴⁴ Lietuva taip pat siekė padaryti labiau efektyvią SGD terminalo veiklą - 2022 m. importuojamų dujų kiekis per SGD Klaipėdos terminalą išaugo beveik dvigubai.¹⁴⁵ 2014 m. naftos žaliavos taip pat buvo importuojamos (be Rusijos) iš Kazachstano (8 proc.) ir JAV (2 proc.).¹⁴⁶ 2019 m. naftos žaliavos iš Kazachstano sudarė 15 proc. nuo viso importo, iš Saudo Arabijos – 13 proc..¹⁴⁷ 2022 m. Lietuva 40 proc. naftos žaliavų importavo iš Saudo Arabijos, 20 proc. iš Jungtinės Karalystės, 14 proc. iš Norvegijos ir 7 proc. iš Kazachstano.¹⁴⁸ Galima teigti, kad šiai dienai Lietuvoje naftos žaliavų importas yra pakankamai diversifikuotas, nes jo pagrindą sudaro net 4 valstybės. Suskystintų dujų importas yra labai priklausomas nuo Norvegijos (sudaro pusę dujų importo), tad šiame sektoriuje didesnė diversifikacija yra rekomenduotina (ji nėra būtina, nes asimetrinė priklausomybė su demokratiškai veikiančiomis valstybėmis nebūtinai reiškia dideles rizikas), nes dabartinė situacija gali sudaryti pažeidžiamumą esant išoriniams šokams.

6.2 Vengrijos tarpusavio priklausomybė

Vengrija yra sausumos valstybė, neturi priėjimo prie jūros bei nėra turtinga energetiniais ištekliais, tad didžiąją dalį dujų ir naftos žaliavų importuoja iš kitų valstybių. Iš Vengrijos reakcijos į Rusijos naudojamą energetinių ryšių instrumentalizaciją galima suprasti, kad Vengrijos energetinė politika yra orientuota į rusišką energetiką, siekiant išlaikyti gerą santykį su Rusija. Vengrijos energetikos priklausomybės lygis per pastaruosius dešimt metų ženkliai nekito. 2014 m. šis rodiklis siekė 59 proc.,

---

¹⁴² OEC, „Petroleum Gas in Lithuania“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 11 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear4&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&yearGrowth=exportYear2&tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5>

¹⁴³ OEC, „Petroleum Gas in Lithuania“, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear4&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&yearGrowth=exportYear2&tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5>

¹⁴⁴ OEC, „Petroleum Gas in Lithuania“, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear4&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&yearGrowth=exportYear2&tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5>

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos Energetikos Ministerija, „SGD terminalas: dvigubai daugiau dujų importuojama ir užtikrinamas regiono energetinis saugumas“, LRV, žiūrėta 2024 m. gegužės 12 d., <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/klaipedos-nafta/>

¹⁴⁶ OEC, „Crude Petroleum in Lithuania“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 12 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear9>

¹⁴⁷ OEC, „Crude Petroleum in Lithuania“, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear9>

¹⁴⁸ OEC, „Crude Petroleum in Lithuania“, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear9>

2019 m. buvo pakilęs iki 69 proc., 2022 m. siekė 64 proc..¹⁴⁹ Būtent šis rodiklis indikuoja, kad valstybė neturi pakankamai energetinių resursų viduje ir didelę dalį jų turi importuoti, tad priklausomybė nuo kitų valstybių yra neišvengiama.

Vengrijos energetiniai ištekliai negali pasiekti jūriniu keliu, tad labiausiai išplėtota yra sausumos energetinė infrastruktūra. Per Vengriją yra nutiestas ne vienas dujotiekis. Vengrijoje iš viso yra nutiesta beveik 6000 km dujotiekių.¹⁵⁰ Suskystintos dujos per dujotiekius Vengriją pasiekia iš Kroatijos, Ukrainos ir Rumunijos. Vengrijoje taip pat veikia „Balkan Stream“ dujotiekis, kuris yra „Turk Stream“ dujotiekio dalis. Dujos per šį dujotiekį yra tiekiamos iš Rusijos, o pats „Balkan Stream“ dujotiekis priklauso Serbijos valdomai dujų tiekimo įmonei ir „Gazprom“.¹⁵¹ Per Vengriją taip pat yra nutiesti du naftotiekiai. Vienas iš jų yra nutiestas iš Kroatijos, kitas – vienas ilgiausių pasaulio naftotiekių „Družba“. Nafta šiuo naftotiekiu tiekama iš Rusijos, vienas iš šio naftotiekio operatorių – Rusijos valdoma naftos tiekimo įmonė „Transneft“. Vienas svarbiausių Vengrijos infrastruktūrinių energetikos projektų yra Vengrijos „Paks“ atominė jėgainė, kuri generuoja maždaug pusę Vengrijai reikalingos elektros energijos.¹⁵² Visus išteklius (kūrą), reikalingus atominei jėgainei, Vengrija gauna iš Rusijos, o reaktorių tiekėjas yra Rusijos valdoma korporacija „Rosatom“.¹⁵³ Kaip ir minėta anksčiau, būtent Vengrijos ir Rusijos susitarimai dėl „Paks“ atominės jėgainės pajėgumų didinimo 2014 m. galėjo turėti įtakos Vengrijos neutraliai pozicijai dėl prasidėjusio karo Kryme. Vengrija ir „Rosatom“ šiuo metu stato antrąją „Paks“ atominę jėgainę, kuri veikti turėtų pradėti 2025 m., antrasis reaktorius – 2030 m..¹⁵⁴

Kadangi Vengrija pati neturi daug galimybių išgauti gamtinių dujų, pagrindinis suskystintų dujų tiekėjas jau ilgą laiką buvo Rusija. Po 2014 m. įvykių Ukrainoje dujų importas iš Rusijos šiek tiek sumažėjo, bet po kelių metų ir toliau augo.¹⁵⁵ 2014 m. Vengrija už dujas Rusijai sumokėjo 2 mlrd. JAV dolerių, 2022 m. – 5,5 mlrd. JAV dolerių.¹⁵⁶ Naftos žaliavas Vengrija taip pat per pastarąjį dešimtmetį

---

¹⁴⁹ Statista, „Energy dependency rate in Hungary from 2010 to 2022“, Statista, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.statista.com/statistics/1361350/hungary-energy-dependency-rate/>

¹⁵⁰ IEA, *Hungary 2022: Energy Policy Review* (IEA Publications, 2022), 131-135, <https://iea.blob.core.windows.net/assets/9f137e48-13e4-4aab-b13a-dcc90adf7e38/Hungary2022.pdf>

¹⁵¹ Hungary Today, „Security of the TurkStream Is a Priority for Hungary“, Hungary Today, žiūrėta 2024 m. balandžio 28 d., <https://hungarytoday.hu/security-of-the-turkstream-is-a-priority-for-hungary/>

¹⁵² IEA, *Hungary 2022: Energy Policy Review* (IEA Publications, 2022), 93, <https://iea.blob.core.windows.net/assets/9f137e48-13e4-4aab-b13a-dcc90adf7e38/Hungary2022.pdf>

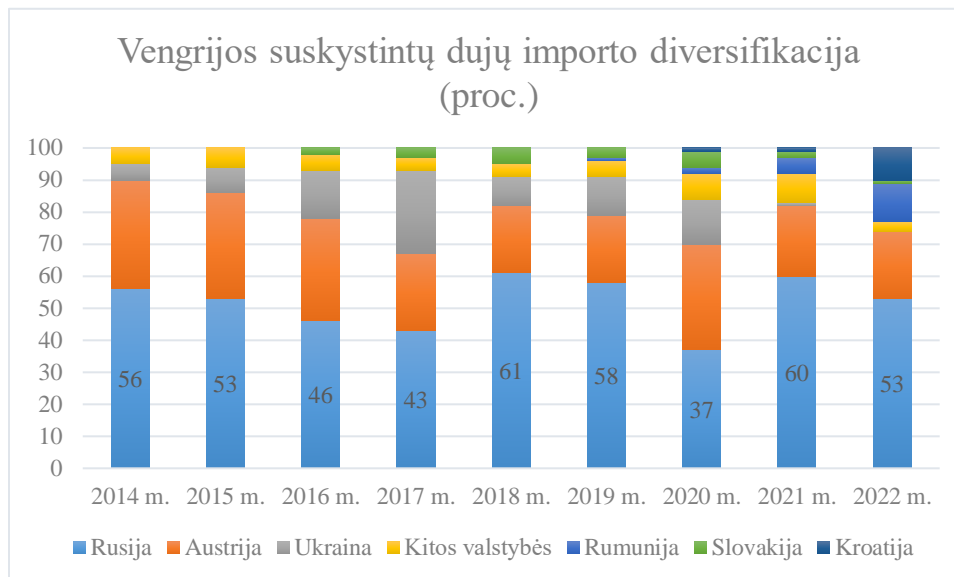
¹⁵³ Rosatom, „ROSATOM started the first phase of construction of Paks II NPP units“, Rosatom, žiūrėta 2024 m. balandžio 28 d., <https://www.rosatom.ru/en/press-centre/news/rosatom-started-the-first-phase-of-construction-of-paks-ii-npp-units/>

¹⁵⁴ NS Energy, „Paks II Nuclear Power Plant“, NS Energy, žiūrėta 2024 m. balandžio 28 d., <https://www.nsenergybusiness.com/projects/paks-ii-nuclear-power-plant/>

¹⁵⁵ IEA, „Hungary Natural Gas Security Policy“, IEA, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.iea.org/articles/hungary-natural-gas-security-policy>

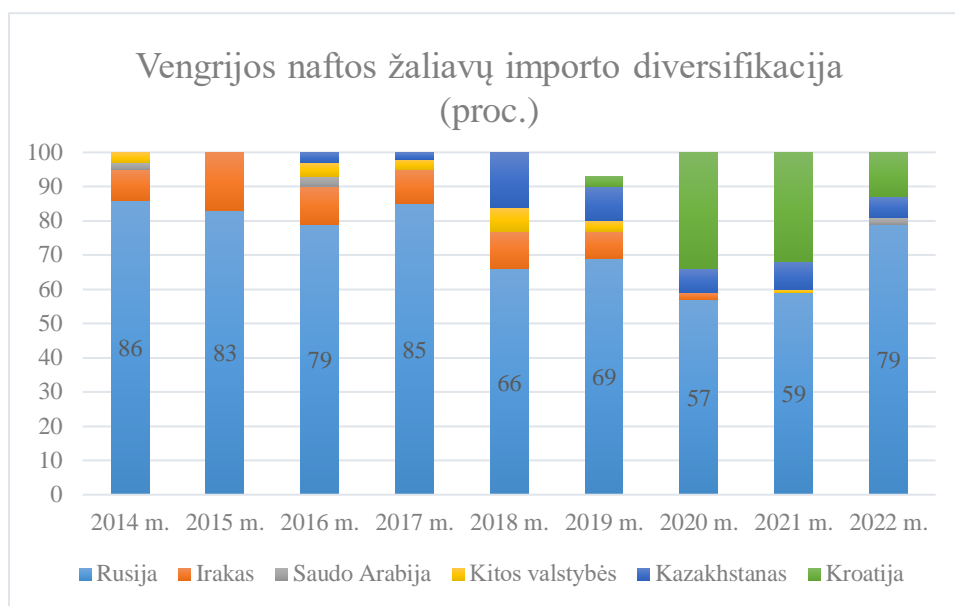
¹⁵⁶ OEC, „Petroleum Gas in Hungary“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 11 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum->

daugiausiai importuoja iš Rusijos. Vengrija drastiškai nėra sumažinusi rusiškų energetinių išteklių importo, 2022 m. matomas importo dalies padidėjimas. Grafikuose nr. 3 ir nr. 4 pavaizduota, kiek suskystintų dujų ir naftos žaliavų Vengrija importuoja iš Rusijos ir kitų valstybių (valstybių duomenys nurodyti procentaliai nuo viso suskystintų dujų/naftos žaliavų importo):

Grafikas nr. 3. Vengrijos suskystintų dujų importo diversifikacija (proc.). Grafikas sudarytas darbo autorės, remiantis:

OEC, „Petroleum Gas in Hungary“, OEC, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/hun?tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5&yearExportSelector=exportYear1&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&flowCompetitor=buttonImports>

Grafikas nr. 4. Vengrijos naftos žaliavų importo diversifikacija (proc.). Grafikas sudarytas darbo autorės, remiantis:

OECD, „Crude Petroleum in Hungary“, OECD, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/hun?yearExportSelector=exportYear1>

Gamtinės dujos yra kritinės svarbos ištekliai Vengrijai, nes apie 70 proc. Vengrijos namų ūkių gamtines dujas naudoja šildymui, o tai reiškia, kad bet kokius dujų tiekimo sutrikimus pirmiausiai pajausių Vengrijos gyventojai.¹⁵⁷ Be rusiškų suskystintų dujų (kurios sudarė apie 50 proc. importo), 2014 m. Vengrija 33 proc. gamtinių dujų importavo iš Austrijos, 5 proc. iš Ukrainos, o 2019 m. 21 proc. dujų importavo iš Austrijos, 12 proc. iš Ukrainos.¹⁵⁸ Nors Vengrija 2022 m. daugiau nei pusę gamtinių dujų importavo iš Rusijos, 21 proc. gamtinių dujų buvo importuojama iš Austrijos, 12 proc. iš Rumunijos, 10 proc. iš Kroatijos.¹⁵⁹ Mažesnę importo dalį sudarė dujos iš Vokietijos, Serbijos, Lenkijos.¹⁶⁰ 2014 m. Vengrija didžiąją dalį naftos žaliavų importavo iš Rusijos, 9 proc. naftos žaliavų buvo importuojama iš Irako.¹⁶¹ 2019 m. be Rusijos likusią naftos žaliavų importo dalį sudarė nafta iš Kazachstano (10 proc.),

¹⁵⁷ Csernus, *Energy Without Russia: The Case of Hungary*, 3.

¹⁵⁸ OECD, „Petroleum Gas in Hungary“, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/hun?tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5&yearExportSelector=exportYear9&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&flowCompetitor=buttonImports>

¹⁵⁹ OECD, „Petroleum Gas in Hungary“, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/hun?tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5&yearExportSelector=exportYear1&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&flowCompetitor=buttonImports>

¹⁶⁰ OECD, „Petroleum Gas in Hungary“, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/hun?tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5&yearExportSelector=exportYear1&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&flowCompetitor=buttonImports>

¹⁶¹ OECD, „Crude Petroleum in Hungary“, OECD, žiūrėta 2024 m. gegužės 11 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/hun?yearExportSelector=exportYear9>

Irako (8 proc.) ir JAV (7 proc.).¹⁶² 2022 m. naftos žaliavas Vengrija taip pat importavo iš Kroatijos (13 proc.) ir Kazachstano (6 proc.).¹⁶³ Negalima teigti, kad Vengrija yra pakankamai diversifikavusi energetinių išteklių importą, kai egzistuoja tokia priklausomybė nuo Rusijos, tačiau svarbu, kad suskystintų dujų sektoriuje Vengrija ir toliau didintų bendradarbiavimą su Austrija ir kaimyninėmis valstybėmis. Vengrija yra labiau priklausoma nuo rusiškų naftos žaliavų, tad būtina ieškoti papildomų tiekėjų, nes šiuo metu diversifikacija šioje srityje yra labai maža.

6.3 Apibendrinimas

Analizuojant Lietuvos ir Vengrijos energetinius duomenis, galima pastebėti, kad statistiškai Lietuva ilgą laiką turėjo ženkliai didesnę energetinę priklausomybę nuo rusiškų suskystintų dujų ir naftos žaliavų iki 2015 m. Kaip ir minėta, Lietuva visiškai nebuvo diversifikavusi energetinio importo, rusiško importo dalis sudarė daugiau nei 90 proc., o tai Lietuvai buvo ir didelė geopolitinė grėsmė (ypatingai dėl to, nes Lietuva turėjo griežtą užsienio politiką ir viešąją retoriką Rusijos atžvilgiu), ir sukurdavo sąlygas „Gazprom“ manipuliuoti energetinių išteklių kainomis. SGD terminalas Klaipėdoje, ES projektai energetiškai sujungti Baltijos valstybes su likusia Europos dalimi ir kiti diversifikacijos įrankiai padėjo dalinai Lietuvai mažinti priklausomybę dar iki 2022-ųjų. Vengrija, kaip ir Lietuva, ilgą laiką istoriškai buvo reikšmingai priklausoma nuo Rusijos, tačiau suskystintų dujų ir naftos žaliavų importas buvo labiau diversifikuotas nei Lietuvos. Vengrija taip pat plėtė infrastruktūrinius projektus su kaimyninėmis valstybėmis, siekdama diversifikuoti energetinių išteklių importą. Kertiniai metai – 2022-ieji, kuomet yra drastiškai keičiama ES energetinė politika Rusijos atžvilgiu, tame tarpe ir Lietuvos. Tai yra matoma drastiškai arba visiškai sumažinus energetinių išteklių importo dalį iš Rusijos. Tačiau Vengrija yra viena iš nedaugelio ES valstybių, kuri pasirinko energetinius santykius su Rusija palaikyti. Nors ES Vengrijai dažnai pritaiko išimtis dėl rusiškos energetikos sankcijų (pagrindė dėl Vengrijos geografinės padėties, kuri apriboja energetikos importo diversifikaciją), tačiau Vengrijos bendradarbiavimas su Rusija kartu yra ir politinis sprendimas. Vengrija turi daug svarbios infrastruktūros ir ilgalaikių kontraktų su Rusija (dujotiekiai, naftotiekis, atominės jėgainės statybos), tad energetinė priklausomybė yra susieta su didelėmis rizikomis. Remiantis teorinėmis prielaidomis aprašytomis anksčiau, valstybės, kurios turi

---

¹⁶² OEC, „Crude Petroleum in Hungary“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 11 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/hun?yearExportSelector=exportYear9>

¹⁶³ OEC, „Crude Petroleum in Hungary“, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/hun?yearExportSelector=exportYear9>

didesnę priklausomybę, nebus linkusios atsisakyti rusiškų energetinių išteklių. Lietuvos ir Vengrijos atveju šią prielaidą galima vertinti dviprasmiškai. Tiek Lietuva, tiek Vengrija turėjo itin didelę energetinę priklausomybę nuo Rusijos (vertinant bendrąja prasme, įtraukiant ir infrastruktūrinius projektus), tačiau Lietuva 2022 m. visgi drastiškai nusprendė ištaisyti tarpusavio priklausomybės asimetrijas. Lietuvos atveju ši teorinė prielaida nepasiteisino. Vengrija, skirtingai nei Lietuva, importo drastiškai nediversifikavo ir nusprendė energetinius ryšius su Rusija palaikyti ir toliau, tad Vengrijos atveju ši prielaida pasiteisino. Šioje situacijoje gali veikti, daryti įtaką ir kiti faktoriai (grėsmės, užsienio politika), kurie bus apžvelgti sekančiuose tyrimo skyriuose.

7. Grėsmės suvokimas

Kaip ir minėta anksčiau, valstybių skirtingas pozicijas į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją galėjo nulemti ir tai, kaip yra suprantamos grėsmės valstybėje. Jei Rusija yra suvokiama kaip grėsmė, valstybė bus labiau linkusi asimetriškos priklausomybės atsisakyti. Yra keletas faktorių, kurie padidina grėsmės suvokimą: geografinė padėtis, silpna karinė pozicija, tarpusavio nepasitikėjimas ir pažeidžiamumo jausmas (kuris sukuriamas tuomet, kai yra didelis asimetriškumas tam tikrose srityse). Tai, kaip valstybės supranta ir vertina grėsmes, šiame darbe bus siekiama išanalizuoti naudojantis valstybių grėsmių vertinimo ataskaitomis, saugumo politikos duomenimis (karinės išlaidos, gynybos finansavimas ir pan.), energetinio saugumo ataskaitomis ir duomenimis, valdančiųjų partijų naudojama viešąja retorika. Kadangi tiriamas laikotarpis yra pastarieji dešimt metų, visi minėti oficialūs valstybių dokumentai (jei bus viešai prieinami) bus lyginami tarp 2015 m. (po Krymo okupacijos, kuri pakeitė geopolitinę situaciją Europoje) ir 2023 m. (naujausios ataskaitos turėtų padėti nustatyti dabartinę valstybių poziciją). Būtent šių metų laikotarpyje bus lyginamos ir valstybių karinės išlaidos, viešoji valdančiųjų partijų retorika ir t.t..

Rusija, be jau minėto energetinio šantažo, naudoja ir agresyvią užsienio politiką. 2008 m. Rusija okupavo du Sakartvelo regionus, 2014 m. okupavo Krymą ir galiausiai 2022 m. pilnai įžengė ir pradėjo karą Ukrainoje. Todėl Rusijos užsienio politikoje galima rasti ir daug imperialistinių motyvų. Rusija siekia išlaikyti įtaką teritorijose, kurios buvo okupuotos Sovietų Sąjungos (išnaudodama valstybių turimą priklausomybę, naudodama grasinimus, agresyvią politiką), vykdo karines intervencijas, palaiko glaudų bendradarbiavimą su kitomis autoritarinėmis valstybėmis. Dėl tokios naudojamos užsienio politikos Rusija kelia ne tik grėsmę valstybėms, bet ir baimę.

Rusijos karinis biudžetas yra vienas didžiausių visame pasaulyje. 2020 m. Rusijos karinės išlaidos siekė beveik 62 mlrd. JAV dolerių (4 vieta pasaulyje).¹⁶⁴ Ilgiau nei tikėtasi užsitęsęs karas Ukrainoje privertė Rusiją investuoti į karą dar daugiau – numatyta, kad 2024 m. Rusijos karinės išlaidos turėtų siekti apie 140 mlrd. JAV dolerių.¹⁶⁵ XXI a. Rusijos ekspansionistinė politika rodo, kad karinės išlaidos yra tikslingai naudojamos pradėtuose kariniuose konfliktuose. Būtent dėl to tai sukuria papildomą pažeidžiamumą Lietuvai, turinčiai sieną su Rusija (Kaliningradu) ir su Baltarusija, kuri taip pat yra glaudžiai susijusi ir priklausoma nuo Rusijos. Kaliningrado regionas pastaraisiais metais buvo stipriai militarizuojamas – dislokuotos branduolinės raketos, yra karinis laivynas ir kita karinė technika.¹⁶⁶ Rusija taip pat yra sudariusi „nedraugiškų valstybių“ sąrašą, kurį sudaro valstybės, vykdančios „nedraugiškus“ veiksmus prieš Rusiją, Rusijos įmones ir piliečius.¹⁶⁷ Į sąrašą yra įtrauktos ir visos ES valstybės narės, įskaitant Lietuvą bei Vengriją.

7.1 Lietuvos grėsmės suvokimas

Remiantis Lietuvos gyventojų apklausomis, 2024 m. 70 proc. lietuvių Rusiją mato kaip grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui.¹⁶⁸ Per kelerius metus lietuvių suvokimas apie Rusiją drastiškai nepasikeitė – 2016 m. 60 proc. lietuvių Rusiją suprato kaip grėsmę.¹⁶⁹ Tais pačiais metais Lietuvos gyventojai kaip svarbiausią grėsmę įvardijo karinės invazijos grėsmę.¹⁷⁰ Dėl susiklosčiusių santykių su Rusija ir įvykių Ukrainoje, lietuviai, visų pirma, grėsmes mato per geopolitinę perspektyvą. Lietuva didelę istorijos dalį buvo okupuota Sovietų Sąjungos, 1991 m. sausio 13 d. Sovietų Sąjunga siekė įvykdyti perversmą, kurio metu žuvo 14 civilių Lietuvos gyventojų. Politologų vertinimu, Lietuvos

---

¹⁶⁴ Niall McCarthy, „The Countries With The Highest Military Expenditure In 2020 [Infographic]“, Forbes, žiūrėta 2024 m. gegužės 3 d., <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2021/04/28/the-countries-with-the-highest-military-expenditure-in-2020-infographic/?sh=6011d70d4e80>

¹⁶⁵ Tuba Ongun, „Russia’s military spending in 2024 estimated at \$140B, report shows“, Anadolu Agency, žiūrėta 2024 m. gegužės 3 d., <https://www.aa.com.tr/en/world/russia-s-military-spending-in-2024-estimated-at-140b-report-shows/3081698>

¹⁶⁶ Matthew Karnitschnig, „The Most Dangerous Place on Earth“, Politico, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.politico.eu/article/suwalki-gap-russia-war-nato-lithuania-poland-border/>

¹⁶⁷ TASS, „Russia adds Bahamas, Guernsey, Isle of Man to list of unfriendly countries and territories“, TASS, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://tass.com/russia/1484099>

¹⁶⁸ Domantė Platūkytė, „Does Russia pose real threat to Lithuania? Poll shows most Lithuanians think yes“, LRT, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2254924/does-russia-pose-real-threat-to-lithuania-poll-shows-most-lithuanians-think-yes>

¹⁶⁹ Platūkytė, „Does Russia pose real threat to Lithuania? Poll shows most Lithuanians think yes“, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2254924/does-russia-pose-real-threat-to-lithuania-poll-shows-most-lithuanians-think-yes>

¹⁷⁰ TSPMI, „Ekspertai: lietuviai vis geriau atpažįsta grėsmes ir vis daugiau jų ryžtųsi ginti tėvynę“, VU TSPMI, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.tspmi.vu.lt/komentarai/ekspertai-lietuviai-vis-geriau-atpazista-gresmes-ir-vis-daugiau-ju-ryztusi-ginti-tevyne/>

visuomenėje ryškiausia politinė skirtis yra sovietinės praeities vertinimas.¹⁷¹ Politologė Dovilė Jakniūnaitė teigia, kad Lietuvos santykiai su Rusija visuomet buvo prasčiausi iš visų dvišalių kaimyninių šalių santykių.¹⁷²

2006 m. Rusija darė spaudimą Lietuvai, kad įmonei „Lukoil“ būtų parduota AB „Mažeikių nafta“, nes tokiu būdu būtų pilnai užtikrintas naftos tiekimas Lietuvai.¹⁷³ Derybų metu buvo sustabdytas naftos tiekimas į Lietuvą per „Družba“ naftotiekį (kuris po to ir nebebuvo atnaujintas).¹⁷⁴ Būtent 2006-2009 m. Lietuvai turint didžiausią energetinę priklausomybę nuo Rusijos, ir kuomet Rusija pakartotinai šantažuodavo Ukrainą nutraukdama dujų tiekimą, Lietuva energetinius santykius su Rusija apsibrėžė kaip svarbiausią energetinio saugumo klausimą.¹⁷⁵ Po 2008 m. įvykių Sakartvele, Lietuva partnerystės su Rusija idėjos atsisakė ir perėjo prie kitos pozicijos, kuri grįsta atsargumu ir suprantant Rusiją kaip grėsmę.¹⁷⁶ 2014 m. buvo kertiniai metai Lietuvos ir Rusijos santykiuose. Po įvykių Ukrainoje Lietuvos politikai aiškiai ir kategoriškai kritikavo Rusiją, Rusija įvardinta kaip didžiausia grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui ir būtent šiuo pagrindu turi būti nukreipta Lietuvos užsienio politika.¹⁷⁷ 2014 m. tuometinė Lietuvos prezidentė Dalia Grybauskaitė Rusiją pavadino „terroristine valstybe“.¹⁷⁸ Po 2014-ųjų jokia teigiama linkme Lietuvos ir Rusijos santykiai nepakrypo, visų valdančiųjų partijų, svarbiausių to meto politikų pozicija ir požiūris į Rusiją buvo vieningas. Lietuva pasirinko aiškiai komunikuoti savo kategorišką ir priešišką poziciją Rusijos atžvilgiu, o tam įtaką, be abejo, daro tiek istorinė praeitis, tiek Rusijos rodoma agresija Sakartvele, Ukrainoje ir kitose valstybėse.¹⁷⁹ Nepaisant to, kad šiuose santykiuose buvo didelis asimetriškumas (tiek energetine, tiek geopolitine prasme), kuriuo Rusija yra linkusi naudotis kaip manipuliacijos įrankiu, Lietuva suprato šios asimetrijos rizikas ir pasirinko srityse, kuriose tai įmanoma įgyvendinti, šį asimetriškumą ištaisyti (nors Rusija vis tiek lieka kaip stipri ir grėsminga kaimyninė valstybė). Remiantis ir anksčiau minėtomis prielaidomis, Rusija Lietuvai sukūrė didelį pažeidžiamumo jausmą (ypatingai dėl valstybių retorikos viena kitos atžvilgiu), tačiau tai ir tapo viena iš priežasčių, kodėl Lietuva nusprendė santykių su Rusija neplėtoti.

---

¹⁷¹ Ainė Ramonaitė, „Kas ilgisi sovietmečio? Ekonominio statuso, socialinės aplinkos ir vertybinių nuostatų įtaka sovietinei – antisovietinei skirčiai Lietuvoje“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2, 33 (2013), 266.

¹⁷² Jakniūnaitė, „Nuo Stabiliai Blogų Prie Jokių: Lietuvos ir Rusijos Santykiai 2004-2021 metais“, 163-164.

¹⁷³ Jakniūnaitė, 166.

¹⁷⁴ *Ibid*, 166.

¹⁷⁵ *Ibid*.

¹⁷⁶ *Ibid*, 167.

¹⁷⁷ *Ibid*, 175-176.

¹⁷⁸ 15min, „Dalia Grybauskaitė: Rusija yra teroristine valstybė“, 15min, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/dalia-grybauskaite-rusija-yra-terroristine-valstybe-56-467874>

¹⁷⁹ Jakniūnaitė, 179.

Tai, kad nuo 2014 m. Lietuva įsivardijo Rusiją kaip didžiausią grėsmę nacionaliniam saugumui ir nusprendė plėtoti savo karinius pajėgumus, rodo ir išlaidos gynybai. 2015 m. Lietuva gynybai skyrė 1,14 proc. nuo BVP, 2023 m. – 2,77 proc.¹⁸⁰ Lietuvos tikslas ir tolimesniais metais didinti gynybos biudžetą (procentaliai nuo BVP). Nuo 2015 iki 2024 m. skiriamos lėšos gynybai padidėjo beveik penkis kartus – 2015 m. Krašto apsaugos ministerijos biudžetą sudarė 424 mln. eurų, 2024 m. biudžetas siekia daugiau nei 2 mlrd. eurų.¹⁸¹ Lietuvoje nuolat stiprinamas NATO batalionas, per 2025-2026 m. Lietuvoje turėtų būti dislokuota vokiečių brigada.

Kiekvienais metais Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas pateikia grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimą. Dokumentas yra skirtas apžvelgti įvykius, procesus, darančius didžiausią įtaką Lietuvos nacionaliniam saugumui, taip pat apžvelgiamos ateities perspektyvos.¹⁸² Tokios ataskaitos parodo kokie yra valstybės nacionalinio saugumo prioritetai bei kaip yra vertinamos grėsmės. 2015 m. Lietuvos grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime pirmoji ir pagrindinė išskiriama grėsmė yra agresyvią užsienio politiką vykdanči Rusija. Kadangi Lietuva aktyviai palaikė Ukrainos norą siekti narystės ES ir NATO, Rusija prieš Lietuvą vykdė aktyvią ir agresyvią žvalgybinę veiklą – verbavo Lietuvos piliečius, bandė išgauti svarbią ir slaptą informaciją apie Lietuvos žvalgybos veiklą, energetinius projektus, skleidė dezinformaciją.¹⁸³ Rusija vykdė plačią dezinformacijos kampaniją, kurios tikslas buvo diskredituoti ir menkinti Lietuvą, tame tarpe ir Lietuvos energetinius pasiekimus, bandyti sukiršinti Lietuvą su kaimyninėmis ir kitomis ES valstybėmis.¹⁸⁴ Kita Lietuvos iškeliamą grėsmę yra Baltarusijos veikla prieš Lietuvą, kuri veikia panašiose srityse kaip ir Rusija – Baltarusija siekė rinkti karinę informaciją, verbuoti Lietuvos piliečius.¹⁸⁵ 2015 m. ataskaitoje yra atskiras skyrius Lietuvos energetiniam saugumui. 2014 m. buvo labai svarbūs metai Lietuvos energetikos politikai, nes pradėtas eksploatuoti Klaipėdos SGD terminalas. Rusija ir „Gazprom“ aktyviai kritikavo šį Lietuvos sprendimą, siekė atsisakyti tranzitinio dujų tiekimo per Lietuvą, didino Kaliningrado energetinį saugumą, skleidė dezinformaciją, kad Lietuvai energetinė nepriklausomybė nėra reikalinga.¹⁸⁶ Lietuva kaip grėsmę taip

---

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos Krašto Apsaugos Ministerija, „Gynybos biudžetas“, KAM, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://kam.lt/faktai-ir-skaiciai/gynybos-biudzetas/>

¹⁸¹ Lietuvos Respublikos Krašto Apsaugos Ministerija, „Gynybos biudžetas“, <https://kam.lt/faktai-ir-skaiciai/gynybos-biudzetas/>

¹⁸² Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, „Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas“, VSD, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://www.vsd.lt/archyvas-gresmu-vertinimo-ataskaitos/>

¹⁸³ Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas* (Vilnius, 2015), 3-4, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2016/10/Gresmiu-vertinimas-2014.pdf>

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas*, 9-12, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2016/10/Gresmiu-vertinimas-2014.pdf>

¹⁸⁵ Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas*, 7-8, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2016/10/Gresmiu-vertinimas-2014.pdf>

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas*, 15-16, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2016/10/Gresmiu-vertinimas-2014.pdf>

pat vertina kaimyninėse valstybėse tuo metu statomas atominės jėgaines. Kaliningrado srityje buvo pradėta statyti *Baltijskaja* AE (jos statybos buvo sustabdytos), Baltarusijoje – Astravo AE. Lietuva Astravo AE statyboms priešinosi ilgą laiką, siekė, kad būtent šioje elektrinėje pagaminta elektra nepatektų į Lietuvą.

2024 m. grėsmių nacionaliniam vertinimui ataskaitoje pagrindinė grėsmė Lietuvos saugumui yra Rusijos užsienio politika. 2024 m. vertinime taip pat kaip grėsmės išskiriamos Baltarusija, Kinija ir islamistinis terorizmas. Išskiriami Rusijos veiksmai, keliantys grėsmę Lietuvos saugumui – karinių pajėgumų Baltijos jūros regione didinimas, branduolinio ginklo dislokavimas Baltarusijos teritorijoje, kibernetinės atakos, dezinformacijos ir propagandos sklaida.¹⁸⁷ Atskirai yra išskirta ir jau minėta rusiškos bendrovės, branduolinės energetikos korporacijos „Rosatom“ veikla („Rosatom“ tiekia reaktorius Vengrijai ir prisideda prie naujos atominės elektrinės statybų). „Rosatom“ per kitas įmones siekė gauti prieigą prie Ignalinos AE reaktorių išmontavimo projektų.¹⁸⁸ Pabrėžiama, kad „Gazprom“ praradus įtaką užsienio valstybėse, „Rosatom“ tampa vis svarbesniu įrankiu Rusijai, nes šiai bendrovei nėra taikomos ES sankcijos.¹⁸⁹

Taigi, Lietuvos grėsmių žemėlapis per 10 metų reikšmingai nepasikeitė – didžiausia grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui yra Rusijos režimas ir Rusijos vykdoma užsienio politika bei žvalgybinė veikla. Iš pateikiamų ataskaitų duomenų galima teigti, kad Rusija aktyviai vykdo priešišką veiklą prieš Lietuvą.

7.2 Vengrijos grėsmės suvokimas

Vengrija neturi sienos su Rusija, tad Vengrijos geografinė padėtis yra kitokia nei Lietuvos. Vengrija, nors ir nebuvo okupuota Sovietų Sąjungos, tačiau priklausė socialistiniam blokui ir įtakos sferai. Vengrai išvarė komunistinę valdžią 1989 m., tačiau ir po Sovietų Sąjungos žlugimo siekė plėtoti glaudžius santykius su Rusija. Remiantis 2015 m. (po Krymo okupacijos) vengrų apklausos duomenimis, kurioje buvo klausama, ar Vengrijos ekonominiai santykiai ir politinė orientacija turėtų krypti link Rusijos, ar link ES, nuomonės pasiskirstė maždaug per pusę – 45 proc. vengrų norėtų matyti Vengriją

---

¹⁸⁷ Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas* (Vilnius, 2024), 13-20, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2024/03/GR-2024-02-15-LT-1-1.pdf>

¹⁸⁸ Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas*, 72-73, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2024/03/GR-2024-02-15-LT-1-1.pdf>

¹⁸⁹ Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas*, 72-73, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2024/03/GR-2024-02-15-LT-1-1.pdf>

bendradarbiaujant su Rusija, 44 proc. norėtų orientacijos į ES politiką.¹⁹⁰ Apklausiant Vengrijos gyventojus, kurių orientacija yra prorusiška, su teiginiu, kad Rusija nėra karinė grėsmė, sutiko 23 proc. apklaustųjų; su teiginiu, kad ES sankcijos Rusijai turėtų būti panaikintos, sutiko 11 proc. apklaustųjų; pritarimą V. Putino lyderystei išreiškė 56 proc. prorusiškų Vengrijos gyventojų.¹⁹¹ Remiantis kitos apklausos 2023 m. duomenimis, 27 proc. apklaustų Vengrijos gyventojų nesutiko su teiginiu, kad Rusija yra grėsmė kaimyninėms valstybėms,¹⁹² 48 proc. apklaustųjų mano, kad ES sankcijos Rusijai turėtų būti mažinamos.¹⁹³ Palankų požiūrį į Rusiją ir V. Putiną turėjo 23 ir 19 proc. apklaustųjų atitinkamai.¹⁹⁴ Įdomu tai, kad Ukrainos prezidentu Volodymyru Zelenskiu nepasitiki 86 proc. Vengrijos gyventojų.¹⁹⁵ Taigi, vengrų nuomonė apie Rusiją liko reikšmingai nepakitusi, nors 2023 m. daugiau gyventojų vertino Rusijos veiksmus neigiamai. Dalis vengrų į Rusiją žiūri palankiai, nėra vieningos nuomonės, vertinančios Rusiją kaip grėsmę. Vengrijos visuomenei, be abejo, įtaką daro jau ketvirtą kadenciją iš eilės Vengriją valdanti Fidesz partija, kuri siekia glaudaus bendradarbiavimo su Rusija. Nuo 2021 m. Fidesz partija nebeprisijungė ES Europos liaudies partijai (EPP) dėl požiūrio į ES teismų sistemą ir laisvių apribojimų.¹⁹⁶ Nors Fidesz partijos populiarumas akivaizdus, tačiau partija reikšmingai prisideda prie atsitraukimo nuo demokratijos (angl. *democracy backsliding*) Vengrijoje (apie tai plačiau bus rašoma sekančiame skyriuje).

Vengrijos ir Rusijos santykiai, skirtingai nei Lietuvos, laikui bėgant tik gėrėjo. Nors V. Orbanui pirmą kartą būnant ministru pirmininku Vengrija 1999 m. įstojo į NATO, buvo tęsiami darbai siekiant integruotis į ES, sugrįžus į postą 2010 m. V. Orban pasirinko kiek kitokią užsienio politikos kryptį. Visų pirma, V. Orban paskelbė apie „Atsidarymo Rytams“ politiką (angl. *Eastern Opening Policy*), kuri reiškė Vengrijos politinę orientaciją į Kiniją, Rusiją ir Turkiją.¹⁹⁷ Kaip ir minėta anksčiau, Vengrijos pozicija

---

¹⁹⁰ Sten Berglund, Georgi Karasimeonov, „In the EU and NATO but Close to Russia – Post-Crimea Attitudes in Bulgaria and Hungary“, *Polish Political Science Review*, 7, 2 (2019), 5-6.

¹⁹¹ Berglund, Karasimeonov, „In the EU and NATO but Close to Russia – Post-Crimea Attitudes in Bulgaria and Hungary“, 7-9.

¹⁹² Moira Fagan et al., „Poles and Hungarians Differ Over Views of Russia and the U.S.“, Pew Research Center, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://www.pewresearch.org/global/2023/10/02/poles-and-hungarians-differ-over-views-of-russia-and-the-us/>

¹⁹³ Fagan et al., „Poles and Hungarians Differ Over Views of Russia and the U.S.“, <https://www.pewresearch.org/global/2023/10/02/poles-and-hungarians-differ-over-views-of-russia-and-the-us/>

¹⁹⁴ Fagan et al., „Poles and Hungarians Differ Over Views of Russia and the U.S.“, <https://www.pewresearch.org/global/2023/10/02/poles-and-hungarians-differ-over-views-of-russia-and-the-us/>

¹⁹⁵ Fagan et al., „Poles and Hungarians Differ Over Views of Russia and the U.S.“, <https://www.pewresearch.org/global/2023/10/02/poles-and-hungarians-differ-over-views-of-russia-and-the-us/>

¹⁹⁶ Peter Kreko, „Fidesz’s Exit From the European People’s Party Will Diminish Hungary’s Influence in the EU“, Institut Montaigne, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/fideszs-exit-european-peoples-party-will-diminish-hungarys-influence-eu>

¹⁹⁷ Gabriela Greilinger, „Hungary’s Eastern Opening Policy as a Long-Term Political-Economic Strategy“, Fokus, 1 (2024), 1.

po Krymo okupacijos taip pat buvo dviprasmiška – Vengrija ekonominius ir energetinius santykius su Rusija tęsė ir toliau. Vengrijos paaiškinimas į tęsiamus santykius su Rusija buvo orientuotas į tai, kad užsienio politika neturi būti orientuota į ideologiją, bet į ekonomiką.¹⁹⁸ Kaip ir minėta anksčiau, būtent vienas tokių bendrų Vengrijos ir Rusijos energetinių projektų yra Vengrijos AE, kuris didina Vengrijos pažeidžiamumą ir gali daryti įtaką Vengrijos bei Rusijos santykiams. Po 2014 m. įvykių Vengrija buvo praminta Rusijos „Trojos arkliu“ ES ir NATO organizacijose dėl nuolatinio Rusijos interesų gynimo.¹⁹⁹ Vengrijos kryptis į Rytus dar labiau atsiskleidė ir po 2022 m. įvykių Ukrainoje. Vengrija ir V. Orbano užsienio politika išsiskiria iš bendrojo ES konteksto. Vengrija prieštarauja bet kokiai paramai Ukrainai ir sankcijoms Rusijai (nors ES spaudžiama vis tiek prisideda prie tam tikrų sprendimų dėl pagalbos Ukrainai). Vengrija nesutiko su naftos ir dujų embargu Rusijai, blokavo 13-tą ES sankcijų paketą Ukrainai ir rekordinę ES 53 mlrd. JAV dolerių paramą; teigė, kad nepritars sankcijoms, susijusioms su atominė energetika.²⁰⁰ Vengrijos pasirinkimas užsienio politiką formuoti į Rytus gali būti grįstas V. Orbano sukurtą vizija Vengrijai. V. Orbanas ne kartą yra sakęs, kad pasaulio tvarka šiuo metu yra susiskaldžiusi ir neoliberalusis pasaulio valdymo modelis praranda efektyvumą.²⁰¹ Vakarų ateitis priklauso nuo JAV, o tai reiškia, kad ES, ir ypač periferinės ES valstybės, bus priklausomos nuo JAV veiksmų, tad kryptis į Rytus turėtų Vengrijai padėti išlaikyti svarbesnę poziciją Centrinėje Europoje.²⁰²

Sprendžiant iš Vengrijos viešosios ir užsienio politikos, galima teigti, kad Vengrija nemato Rusijos kaip tiesioginės grėsmės nacionaliniam saugumui. Vengrija ilgą laiką nesiekė NATO nustatytos 2 proc. nuo BVP ribos išlaidoms gynybai, tačiau po 2022 m. karinės invazijos Ukrainoje Vengrijos išlaidos gynybai padidėjo. 2014-2016 m. šis rodiklis siekė vos 1 proc. nuo BVP, tačiau 2022 m. išlaidos gynybai sudarė 1,84 proc. nuo BVP, o 2023 m. jau pasiekė 2 proc. ribą – 2,13 proc..²⁰³ 2024 m. išlaidos gynybai turėtų pasiekti 5 mlrd. JAV dolerių ir sudaryti 2,14 proc. nuo BVP.²⁰⁴ Vengrija deklaruoja, kad nori laikytis ir laikosi įsipareigojimų NATO, nors ir nesutinka tiekti ginklų Ukrainai. Karui Ukrainoje

---

¹⁹⁸ Ada Amon, Andras Deak, „Hungary and Russia in Economic Terms – Love, Business, Both or Neither?“, kn. *Diverging Voices, Converging Policies: The Visegrad States' Reactions to the Russia-Ukraine Conflict*, sud. Jacek Kucharczyk, Grigorij Mesežnikov (Warsaw: Heinrich-Böll-Stiftung, 2015), 87.

¹⁹⁹ Viktoria Serdult, „Russia's Trojan Horse Moves Closer to Europe“, *Index on Censorship*, 51, 2 (2022), 56-58.

²⁰⁰ Al Jazeera, „Hungary's Orban says EU sanctions on Russia have failed“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/23/hungarys-orban-says-eu-sanctions-on-russia-have-failed>

²⁰¹ Krisztina Koenen, „Hungary On Its Own Path“, GIS, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.gisreportsonline.com/r/hungary-foreign-policy/>

²⁰² Koenen, „Hungary On Its Own Path“, <https://www.gisreportsonline.com/r/hungary-foreign-policy/>

²⁰³ Stockholm International Peace Research Institute, „SIPRI Military Expenditure Database“, SIPRI, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://www.sipri.org/databases/milex>

²⁰⁴ HM Zrinyi, „Resources Necessary for Hungary's Defence are Secured in Times of War as Well“, HM Zrinyi, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://defence.hu/news/resources-necessary-for-hungary-s-defence-are-secured-in-times-of-war-as-well.html>

užsitęsęs iki 2025 m., Vengrija planuoja dar daugiau padidinti savo karinį biudžetą.²⁰⁵ Nuo 2016 m. Vengrija aktyviai modernizuoja turimus karinius pajėgumus, yra sudariusi karinių pajėgumų modernizavimo, plėtros ir perginklavimo programą *Zrinyi 2026*, kuria siekiama reikšmingai transformuoti ir praplėsti Vengrijos gynybinius pajėgumus.²⁰⁶

Nors Vengrija nepublikuoja grėsmių vertinimo ataskaitų, tačiau apie tai, kaip Vengrija vertina ir supranta grėsmes galima suprasti iš kelių kitų valstybinių dokumentų. Vengrija turi nacionalinio saugumo, energetinio saugumo ir užsienio politikos strategijas. Šiose ataskaitose lygiai taip pat yra vertinamos didžiausios valstybės grėsmės, numatomos ateities perspektyvos.

Deja, bet kiekvienų metų Vengrijos nacionalinio saugumo ataskaitos nėra laisvai prieinamos. 2014 m. nacionalinėje karinėje strategijoje pabrėžiama, kad Vengrijos saugumo pamatas yra narystė NATO.²⁰⁷ Dokumente pabrėžiama, kad Vengrija neturi jokių tarptautinių nesutarimų su kitomis valstybėmis.²⁰⁸ Vengrija kaip didžiausias grėsmes nacionaliniam saugumui mato terorizmą, besikeičiančią Vengrijos demografinę situaciją, ekonominės krizės pasekmes (dėl ribotų galimybių didinti valstybės gynybos biudžetą).²⁰⁹ Vengrija taip pat iškelia energetinio saugumo problemą - energetinės rizikos didėja, kai yra didelė priklausomybė nuo importo ir netolygi diversifikacija.²¹⁰ Rusija šioje ataskaitoje nėra paminėta nei karto.

2020 m. Vengrija išleido valstybės saugumo strategiją, kurioje aprašyti pagrindiniai valstybės iššūkiai, grėsmės ir padėtis tarptautinėje arenoje. Visų pirma, Vengrija didesnę dėmesį skiria vidiniam (viešajam) saugumui, Vengrijos vizija yra apsaugoti vengrų kalbą ir tautą bei tapti viena saugiausių valstybių Europoje ir pasaulyje.²¹¹ Ataskaitoje aiškiai pabrėžiama, kad Vengrija neturi jokių blogų santykių su kitomis valstybėmis ar tarptautinių grėsmių. Vengrija taip pat mato ir toliau plėtojant santykius bei ekonominį bendradarbiavimą su Rusija, teigdama, kad NATO dalinai sustabdė dialogą su Rusija.²¹² Nors ataskaitoje ne kartą yra minimas pasikeitęs Europos saugumo kontekstas, vieną kartą yra paminėta Krymo aneksija (tačiau nevartojant žodžio „Krymas“, ataskaitoje tai vadinama kaip „aneksuota

---

²⁰⁵ About Hungary, „Defense Minister: Hungary is a committed member of NATO“, About Hungary, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://abouthungary.hu/news-in-brief/defense-minister-hungary-is-a-committed-member-of-nato>

²⁰⁶ David Nagy, „Zrinyi 2026: Hungary’s Large-scale Military Force Development Programme“, Hungarian Conservative, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://www.hungarianconservative.com/articles/current/zrinyi-2026-hungarys-large-scale-military-force-development-programme/>

²⁰⁷ Ministry of National Defence, „The Military Strategy of Hungary“, *Nation and Security* (2014), 118-119.

²⁰⁸ Ministry of National Defence, „The Military Strategy of Hungary“, 119.

²⁰⁹ Ministry of National Defence, „The Military Strategy of Hungary“, 121.

²¹⁰ Ministry of National Defence, „The Military Strategy of Hungary“, 122.

²¹¹ HM Zrinyi, „Government Resolution 1163/2020 (21st April) on Hungary’s National Security Strategy“, HM Zrinyi, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html>

²¹² HM Zrinyi, „Government Resolution 1163/2020 (21st April) on Hungary’s National Security Strategy“, <https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html>

teritorija Europoje²¹³), nė karto prie šių teiginių nėra paminėta Rusija. Rusija ataskaitoje yra paminėta tik prie vieno iš 179 punktų, o pats paminėjimas yra apie tai, kad su Rusija reikia ieškoti dialogo.²¹⁴ Vengrija kaip didžiausias grėsmes vertina terorizmą, nestabilumą kaimynystėje (daugiausiai – Balkanų regione), įvairias hibridines atakas prieš valstybę ir nelegalią migraciją, pastarajai ataskaitoje skiriama daugiausiai dėmesio.²¹⁵ Vengrija 2015 m. migrantų krizės metu užėmė kategorišką anti-imigracinę poziciją migrantų klausimu ir nesutiko su ES kvotomis.

2012 m. Vengrijos Nacionalinės plėtros ministerija išleido nacionalinę energetikos strategiją iki 2030 m.. Šioje strategijoje išskiriama, kad priklausomybė nuo vieno tiekėjo sukuria pažeidžiamumą valstybei, tad Vengrijos siekis yra importą diversifikuoti.²¹⁶ Tačiau Vengrija nori palaikyti balansuotą energetinį santykį su Rusija (Rusiją išskiria kaip strategiškai svarbų ilgalaikį partnerį), kartu plečiant bendradarbiavimo galimybes su kaimyninėmis valstybėmis. Nors Vengrija turi siekti diversifikuoti energetinių išteklių importą, Vengrija Rusiją ir 2030 m. mato kaip svarbiausią energetinę partnerę.²¹⁷

Akivaizdu, kad Vengrija Rusijos nevertina kaip grėsmės nacionaliniam saugumui, tačiau Vengrijos nacionalinio saugumo pamatu išlieka NATO. NATO strateginė svarba Vengrijos saugumui yra pabrėžiama karinėje, nacionalinio ir energetinio saugumo strategijose. Nepaisant to, kad Vengrija nepritarė NATO plėtrai (Švedijos įstojimui), Vengrija ir toliau planuoja skirti didelį dėmesį bei stiprinti karinius pajėgumus.

7.3 Apibendrinimas

Įvertinus tai, kaip Lietuva ir Vengrija vertina grėsmes, akivaizdu, kad Rusija nelaikoma grėsme Vengrijoje. Lietuvos tiek užsienio, tiek saugumo politika yra formuluojama per Rusijos, kaip grėsmės, prizmę. Rusijos veiksmai, užsienio politika yra laikomi kaip grėsmės saugumui oficialiuose valstybės dokumentuose, būtent Rusijai šiuose dokumentuose yra skiriama daugiausiai dėmesio. Kitos grėsmės Lietuvai nėra tokios prioritetingos. Lietuvos ir Rusijos kaimyniniai santykiai visiškai sužlugo po 2014 m. Krymo okupacijos – būtent po šių įvykių Lietuva visiškai nepalaiko ryšių su Rusija, stengiasi ekonominės

---

²¹³ HM Zrinyi, „Government Resolution 1163/2020 (21st April) on Hungary’s National Security Strategy“, <https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html>

²¹⁴ HM Zrinyi, „Government Resolution 1163/2020 (21st April) on Hungary’s National Security Strategy“, <https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html>

²¹⁵ *Ibid.*

²¹⁶ Ministry of National Development, *National energy strategy 2030* (Ministry of National Development, 2012), 26-27, <https://2010-2014.kormany.hu/download/7/d7/70000/Hungarian%20Energy%20Strategy%202030.pdf>

²¹⁷ Ministry of National Development, *National energy strategy 2030*, 26-27.

ir energetinės priklausomybės asimetrijas sumažinti. Negatyvus požiūris į Rusijos veiksmus atsispindi ir Lietuvos politikų retorikoje. Tai, kaip Lietuva vertina Rusiją, gali priklausyti nuo kelių faktorių – istorinės praeities, Rusijos nenoro pripažinti Lietuvos kaip nebe įtakos sferoje esančios valstybės, rodančios aiškia kryptį į Vakarų. Rusijos naudojamos energetinio šantažo priemonės prieš Europą, karinių pajėgumų didinimas, agresyvi retorika, geografinė padėtis (Lietuvos atžvilgiu) ir pradėtas karas Ukrainoje taip pat didina Lietuvos grėsmės suvokimą. Skirtingai nei Lietuva, Vengrija nepatyrė Rusijos energetinio šantažo įrankių ir jau ilgą laiką santykius palaiko draugiškus. Iš oficialių Vengrijos dokumentų analizės galima pastebėti, kad Rusija, kaip grėsmė, neregistruoja niekur. Vengrijos pagrindinės grėsmės nacionaliniam saugumui jau ne vienerius metus išlieka migracija ir terorizmas. Nors Vengrija įsivardija, kad energetinė priklausomybė nuo Rusijos didina nacionalines rizikas ir siekia diversifikuoti energetinių išteklių importą, tačiau tuo pačiu pasirašinėja papildomus energetinius susitarimus su Rusija. Vengrija lieka įsipareigojusi NATO valstybė, tačiau Rusijos, kaip grėsmės savo nacionaliniam saugumui, nelaiko. Tad teiginys, kad noras mažinti energetinę priklausomybę priklauso nuo to, kaip valstybės vertina grėsmes, gali būti teisingas.

8. Politinio režimo tipas

Remiantis teorinėmis prielaidomis, panašaus politinio režimo valstybės tarpusavyje yra linkusios labiau bendradarbiauti ir palaikyti glaudesnius ekonominius ryšius. Tokiu būdu išreiškiamas tarpusavio palaikymas, siekiant išlaikyti valdymo būdą ir atsilaikyti, pavyzdžiui, taikomoms sankcijoms. Dėl to šiame skyriuje didžiausias dėmesys bus skiriamas valstybių politinei sistemai. Bus siekiama išanalizuoti, ar valstybės laikosi visų svarbiausių demokratinių normų, tokių kaip žiniasklaidos laisvė, teisės viršenybė, rinkimų skaidrumas, taip pat bus analizuojama valstybės korupcinė, žmogaus teisių padėtis. Tai padės išsiaiškinti tarptautinių institucijų sudaromi rodikliai bei indeksai. Tokio tipo analizė leidžia išsiaiškinti valstybės valdymo ypatumus detaliau, ne tik žiūrint į patį politinio režimo tipą *de jure*.

Pirmiausia, yra svarbu žinoti Rusijos vidaus politikos padėtį, nes būtent Rusijos režimas yra analizės atskaitos taškas. Nors Rusija yra pusiau prezidentinė federacinė respublika, turinti Konstituciją, daugiapartinę ir trijų valdžių sistemą, realybėje ši valstybė veikia kitaip. *The Economist* kiekvienais metais sudaro demokratijos indeksą, kuriame matuojami 60 indikatorių, susijusių su pilietinėmis laisvėmis, politine kultūra, valdžios funkcionavimu, politiniu dalyvavimu ir rinkimų procesu/pliuralizmu (remiantis visais indikatoriais valstybėms skiriami taškai). Pagal šį indeksą valstybės skiriamos į keturis

režimų tipus: 1) pilna demokratija (8-10 taškų); 2) demokratija su trūkumais (angl. *flawed democracy*) (6-8 taškai); 3) hibridinis režimas (4-6 taškai); 4) autoritarinis režimas (0-4 taškai).²¹⁸ Bendrai pasaulyje matoma tendencija, kad vis daugiau valstybių tampa hibridiniais arba autoritariniais režimais. 2023 m. 35 proc. pasaulio valstybių vertinamos kaip autoritariniai režimai.²¹⁹ 2006 m. vidutinis demokratijos indeksas buvo 5.55, 2023 m. – 5.2.²²⁰ Rusija dar 2006-2010 m. buvo traktuojama kaip hibridinis režimas, tačiau visais likusiais metais Rusijos demokratinis rodiklis mažėjo. Remiantis 2023 m. duomenimis, Rusija yra autoritarinis režimas (2.22 taško).²²¹ Autoritarinis režimas reiškia, kad valstybėje neegzistuoja politinis pliuralizmas, neveikia (arba veikia ribotai) demokratinės institucijos, yra daug pažeidimų žmogaus teisių srityje, nevyksta skaidrūs rinkimai, žiniasklaida yra kontroliuojama valstybės bei cenzūruojama, neegzistuoja teisės viršenybė, valstybė vykdo represijas ir t.t..²²² Tokie režimai taip pat traktuojami kaip diktatūros. Taip pat šiame darbe galima remtis nevyriausybinės organizacijos *Freedom House* sudaromu laisvės indeksu, kuris matuoja valstybėse esančias pilietines laisves ir politines teises (tai matuojama per tokius indikatorius kaip pliuralizmas, korupcija, skaidrūs rinkimai ir politinių partijų teisė vykdyti laisvas politines kampanijas). Valstybės yra skirstomos į tris kategorijas – laisvos, dalinai laisvos ir nelaisvos valstybės. Rusija jau ilgus metus yra pripažįstama kaip nelaisvas autoritarinis režimas. Paskutiniajame laisvės indekse surinko 1 balą iš 100.²²³ Rusija ne tik vykdo agresyvią užsienio politiką, neteisėtai okupuoja valstybes, žudo civilius, nesilaiko tarptautinių normų, naudoja šantažo priemones prieš kitas valstybes, tačiau ir valstybės viduje naudoja nedemokratinės priemones prieš savo piliečius. Rusijos valstybė į baudžiamąją atsakomybę patraukia asmenis, kurie bet kokia forma pasisako prieš karą Ukrainoje, ragina visuomenę apie nelojalius piliečius informuoti valdžios institucijas.²²⁴ Rusiją autoritariniu režimu galima pripažinti dėl kelių esminių priežasčių: visa valdžia Rusijoje yra konsoliduota į prezidento instituciją (V. Putinas valstybę valdo nuo 2000 m.); rinkimai Rusijoje yra vieni neskaidriausių pasaulyje, rinkėjams, rinkimų stebėtojams yra grasinama; neleidžiama kandidatuoti opozicijos kandidatams, politinė opozicija negali egzistuoti dėl taikomų represijų, persekiojimų, grasinimų ir kitų veiksmų, įskaitant ir nužudymus; Rusijos žiniasklaida yra cenzūruojama, siekiama visais būdais apriboti Rusijos gyventojų prieigą prie laisvos žiniasklaidos kanalų (siekiama įvesti

---

²¹⁸ Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 2023* (London: Economist Intelligence Unit, 2023), 5, <https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy-Index-2023-Final-report.pdf?version=0>.

²¹⁹ Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 202*, 3-4.

²²⁰ *Ibid*, 3-4.

²²¹ *Ibid*, 12.

²²² *Ibid*, 66.

²²³ Margarita Zavadskaya, „Nations in Transit 2024“, Freedom House, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://freedomhouse.org/country/russia/nations-transit/2024>

²²⁴ Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 2023*, 51.

valstybinį interneto ryšį, blokuojami Rusijai nepalankūs internetiniai portalai ir t.t.), gyventojams aktyviai skleidžiama propaganda; pilietinė raiška yra suvaržyta; ribojamos žmogaus teisės, pavyzdžiui, LGBT+ pripažintas kaip ekstremistinis judėjimas.²²⁵

Organizacija *Transparency International* kiekvienais metais publikuoja korupcijos suvokimo indeksą, kuris padeda įvertinti korupcijos padėtį valstybėje. Korupcija yra suprantama kaip piktnaudžiavimas valdžia siekiant asmeninės naudos (pavyzdžiais galėtų būti kyšiai, nepotizmas, neskaidrių duomenų teikimas ir kt.).²²⁶ Korupcija taip pat indikuoja apie neskaidrų valstybės veikimą ir demokratinių normų nepaisymą. Skaidri ir demokratiškai veikianti teisinė sistema mažina korupcijos atvejų tikimybę valstybėje.²²⁷ Rusija yra viena korumpuočiausių valstybių pasaulyje. Remiantis 2023 m. duomenimis, Rusija yra 141 valstybė pasaulyje (iš 180) bei turinti 26 balus iš 100 (kuo didesnis balas – tuo mažesnė korupcija yra valstybėje).²²⁸ Šis rodiklis nesikeičia jau nuo 2014-ųjų metų.

8.1 Lietuvos politinis režimas

Remiantis minėtu *The Economist* indeksu, Lietuva yra priskiriama kaip demokratija su trūkumais (patenka į pažangesnių demokratijų su trūkumais sąrašą, nes balas yra tarp 7 ir 8). Bendras Lietuvos balas yra 7.31 (rinkimų procesas ir pliuralizmas – 9.58, valdžios funkcionavimas – 6.43, politinis dalyvavimas – 6.11, politinė kultūra – 5.63, pilietinės laisvės – 8.82).²²⁹ Lietuva panašų rodiklį jau turi daugiau nei dešimtmetį – 2013-2015 m. Lietuvos demokratijos indekso rodiklis siekė 7.54.²³⁰ *Freedom House* Lietuvą pripažįsta kaip laisvą valstybę (89 balai iš 100).²³¹

Lietuva yra pusiau prezidentinė valstybė, kurioje vykdomoji valdžia sukoncentruota visuotinai išrinkto prezidento ir ministro pirmininko (kuris vadovauja vyriausybei) institucijose. Lietuvoje vykstantys rinkimai vertinami kaip skaidrūs, nepasait vienetinių incidentų rinkimų metų, visas rinkimų procesas yra vykdomas ir kontroliuojamas Vyriausiosios rinkimų komisijos. Lietuvoje egzistuoja ir

---

²²⁵ Anthony J. Blinken, „On Russia’s Presidential Elections“, U.S. Department of State, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.state.gov/on-russias-presidential-elections/>

²²⁶ Transparency International, „Corruption Perceptions Index“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 10 d., <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

²²⁷ Transparency International, „Corruption Perceptions Index“, <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

²²⁸ Transparency International, „Corruption Perceptions Index: Russia“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 10 d., <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/rus>

²²⁹ Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 2023*, 10, <https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy-Index-2023-Final-report.pdf?version=0>.

²³⁰ Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 2023*, 18.

²³¹ Freedom House, „Freedom in the World: Lithuania“, Freedom House, žiūrėta 2024 m. gegužės 10 d., <https://freedomhouse.org/country/lithuania/freedom-world/2022>

laisvai veikia politinė opozicija, nėra cenzūruojama žiniasklaida, gyventojai turi pilietinę laisvę reikšti savo nuomonę, valstybėje gali veikti nevyriausybinės organizacijos, profesinės sąjungos ir kt.. Lietuvos visuomenėje ir viešojoje politikoje vis dar sunkiai yra pripažįstama LBGT+ bendruomenė. Tos pačios lyties partnerystės nėra teisiškai pripažįstamos, civilinė sąjunga taip pat neįteisinta.²³² Lietuvoje fiksuojami diskriminacijos atvejai prieš LBGT+ bendruomenės narius, romų tautybės gyventojus ir kitus tautinių mažumų atstovus.²³³ Lietuva 2021 m. pažeidė ES teisę dėl suteikiamų fizinių sąlygų ir elgesio su nelegaliais migrantais, kirtusiais Lietuvos sieną iš Baltarusijos teritorijos. Europos Teisingumo Teismas pripažino, kad 2021-2022 m. Lietuvos pareigūnų taikyta „apsukimo“ praktika prieš migrantus pažeidžia ES teisę.²³⁴ Nepaisant šio sprendimo, Lietuvos Respublikos Seimas pritarė naujam įstatymui, kuris draudžia nelegaliai kirsti valstybės sieną ir įteisina nelegalių migrantų „apsukimą“.²³⁵

Pastaroji Lietuvos vyriausybė taip pat yra linkusi rodyti vertybinę politiką (kuri viešojoje erdvėje vertinama kontraversiškai). Lietuva 2020 m. suteikė prieglobstį kandidatėi į Baltarusijos prezidentus Svetlanai Tsikhanouskayai, tokiu būdu demonstruodama solidarumą su protestuojančiais Baltarusijos gyventojais dėl nedemokratinio valdymo. Lietuva tapo viena iš pasaulio valstybių, užmezgusių neoficialius santykius su Taivanu ir atidariusių taivaniečių atstovybę Vilniuje. Kinija, teigianti, kad tokie Lietuvos veiksmai prieštarauja „vienos Kinijos“ politikai, pritaikė ekonomines sankcijas Lietuvai.²³⁶ Nors Lietuvos politikų vertybinė politika vertinama dviprasmiškai dėl dažnai taikomų dvigubų standartų ir netolygiškumo (t.y. tokia politika vykdoma ne visais atvejais), tai taip pat darė įtaką Lietuvos siekiui visiškai atsiriboti nuo Rusijos ir parodyti solidarumą Ukrainai.

2023 m. *Transparency International* duomenimis, Lietuva surinko 61 balą ir yra 34-ta valstybė pasaulyje pagal korupcijos suvokimo indeksą.²³⁷ Lietuvos rodiklis nuo 2014-ųjų padidėjo neženkliai – 2014 m. siekė 58 balus.²³⁸ Lietuva yra vertinama vidutiniškai, nes valstybės Europoje su geriausiu rodikliu surenka 85-90 balų (Skandinavijos valstybės), o su prasčiausiu rodikliu – 40-45 balus (Centrinės

---

²³² Freedom House, „Freedom in the World: Lithuania“, <https://freedomhouse.org/country/lithuania/freedom-world/2022>

²³³ Freedom House, „Freedom in the World: Lithuania“, <https://freedomhouse.org/country/lithuania/freedom-world/2022>

²³⁴ Amnesty International, „Lithuania: Pushbacks, illegal detention, deception and abuses against refugees and migrants“, Amnesty International, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/06/lithuania-pushbacks-illegal-detention-deception-and-abuses-against-refugees-and-migrants/>

²³⁵ European Parliament, „Adoption by the EU of the Lithuanian model for tackling illegal immigration“, European Parliament, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2023-001433_EN.html

²³⁶ Huang Tzu-ti, „Taiwanese office in Lithuania opens“, Taiwan News, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.taiwannews.com.tw/news/4349275>

²³⁷ Transparency International, „Corruption Perceptions Index: Lithuania“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ltu>

²³⁸ Transparency International, „Corruption Perceptions Index: Lithuania“, <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ltu>

Europos valstybės).²³⁹ *Transparency International* išskiria, kad problemos su teisėjų paskyrimu Lietuvoje mažina teismų sistemos kokybę.²⁴⁰

Nepaisant to, kad Lietuvos demokratiname veikime galima atrasti trūkumų, Lietuvą galima kategorizuoti kaip tinkamai veikiančią demokratinę valstybę. Lietuva smerkia tokių autoritarinių valstybių, kaip Rusija ir Baltarusija, veiksmus tiek tarptautinėje arenoje, tiek valstybės viduje.

8.2 Vengrijos politinis režimas

Remiantis *The Economist* 2023 m. indeksu, Vengrija yra priskiriama kaip demokratija su trūkumais (patenka į žemesnę kategoriją demokratijų su trūkumais sąrašą, nes balas yra tarp 6 ir 7). Bendras Vengrijos balas yra 6.72 (rinkimų procesas ir pliuralizams – 8.75, valdžios funkcionavimas – 6.79, politinis dalyvavimas – 4.44, politinė kultūra – 6.88, pilietinės laisvės – 6.76).²⁴¹ Vengrijos rodiklis per daugiau nei 10 metų nukrito per 1 balą, 2006 m. šio indekso Vengrijos rodiklis buvo 7.53, 2014 m. – 6.90.²⁴² *Freedom House* indeksas Vengriją pripažįsta kaip dalinai laisvą valstybę (65 balai iš 100).²⁴³ Šiame indekse taip pat per kelerius metus Vengrija prarado balų, 2017 m. *Freedom House* indekso rodiklis siekė 76 (ir tuo metu buvo vertinama kaip laisva valstybė), 2020 m. – 70 balų.²⁴⁴ Nuo 2019 m. Vengrija iš laisvos valstybės buvo kategorizuota į dalinai laisvą valstybę.

Vengrija yra parlamentinė respublika, kurioje vykdomoji valdžia yra koncentruota vyriausybės institucijoje, pati vyriausybė yra atskaitinga parlamentui. Prezidento funkcijos yra labiau formalios. Tačiau V. Orbano ir jo partijos Fidesz vykdoma politika jau ne vienerius metus yra vadinama kaip autoritarine dėl pažeidžiamų teisės viršenybės principų. Vengrijos retorika išsiskiria iš visų ES valstybių ne vien karo Ukrainoje klausimu. 2022 m. EK buvo išaldžiusi Vengrijai priskirtus 22 mlrd. eurų iš ES sanglaudos fondų dėl neskaidrios teismų sistemos, teisės viršenybės principo nesilaikymo ir pažeidimų

---

²³⁹ Flora Cresswell et al., „CPI 2023 for Western Europe & EU: Rule of Law and Political Integrity Threats Undermine Action Against Corruption”, *Transparency International*, žiūrėta 2024 m. gegužės 8 d., <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2023-west-europe-european-union-rule-of-law-political-integrity-threats-undermine-action-against-corruption>

²⁴⁰ Cresswell et al., „CPI 2023 for Western Europe & EU: Rule of Law and Political Integrity Threats Undermine Action Against Corruption”, <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2023-west-europe-european-union-rule-of-law-political-integrity-threats-undermine-action-against-corruption>

²⁴¹ Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 2023*, 10, <https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy-Index-2023-Final-report.pdf?version=0>.

²⁴² Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 2023*, 18.

²⁴³ Freedom House, „Freedom in the World: Hungary“, *Freedom House*, žiūrėta 2024 m. gegužės 8 d., <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2024>

²⁴⁴ Freedom House, „Freedom in the World: Hungary“, <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2024>

žmogaus teisių srityje.²⁴⁵ Europos Parlamentas 2022 m. priėmė rezoliuciją, kurioje teigiama, kad Vengrija yra nebe demokratija, bet „hibridinio režimo rinkiminė auokratija“.²⁴⁶ Vengrija pripažįstama kaip pažeidusi kertines ES ir tarptautinių sutarčių nuostatas.²⁴⁷

Demokratinėse valstybėse teismų sistema turi būti nepriklausoma, nes kiekvienas žmogus turi teisę į teisingą ir nešališką teisimą. Tačiau Vengrijos valdžia tarp 2010 ir 2020 m. ėmėsi kelių veiksmų, kurie silpnina Vengrijos teisinės sistemos nepriklausomybę. 2012 m. įgyvendinus teismų reformą, Vengrijos teismų administravimas tapo centralizuotas ir pavaldus Nacionalinės teismų tarnybos (toliau – NTT) prezidentui.²⁴⁸ NTT prezidentas yra skiriamas Vengrijos parlamento, jis taip pat daro įtaką teisėjų skyrimui ir jų vertinimui, valdo teismų biudžetą, skiria apygardos ir apeliacinių teismų pirmininkus, pirmininkų pavaduotojus, daro įtaką skirstant bylas.²⁴⁹ EK pripažino, kad NTT prezidentui yra suteikiama per daug galių, yra pažeidžiama atsvarų sistema.²⁵⁰ Tunde Handó, kuri buvo NTT prezidentė nuo 2012 iki 2019 m., turėjo tiesioginių ryšių su V. Orbanu ir Fidesz partija.²⁵¹ T. Handó neskaidriai vertino teisėjus, piktnaudžiavo įgaliojimais skirdama teisėjus, taip darė įtaką neskaidriam bylų skirstymui, neteisėtai inicijavo tam tikras bylas, buvo kaltinama dokumentų klastojimu.²⁵²

Per pastaruosius kelis rinkimus Vengrijoje taip pat fiksuoti pažeidimai rinkimų metu, pavyzdžiui, rasti sudeginti biuleteniai Rumunijos sąvartyne (visi biuleteniai sužymėti už Vengrijos opozicines partijas), taip pat biuleteniai, kurie turėjo būti siunčiami paštu, būdavo perduodami tiesiogiai Fidesz partijos atstovams.²⁵³ Vengrijoje sudaromos sunkesnės sąlygos opozicijos veikimui – suteikiama

---

²⁴⁵ Nicolas Camut, Barbara Moens, „Hungary’s rule of law disputes with Brussels explained“, Politico, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.politico.eu/article/hungary-rule-of-law-eu-summit-viktor-orban-brussels/>

²⁴⁶ Jennifer Rankin, „Hungary is no longer a full democracy, says European parliament“, The Guardian, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/15/hungary-is-no-longer-a-full-democracy-says-european-parliament>

²⁴⁷ European Parliament, „INTERIM REPORT on the proposal for a Council decision determining, pursuant to Article 7(1) of the Treaty on European Union, the existence of a clear risk of a serious breach by Hungary of the values on which the Union is founded“, European Parliament, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0217_EN.html#_section2

²⁴⁸ Amnesty International, „Hungary: Status of the Hungarian Judiciary – Legal Changes have to Guarantee the Independence of Judiciary in Hungary“, Amnesty International, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.amnesty.org/en/documents/eur27/3623/2021/en/>

²⁴⁹ Amnesty International, „Hungary: Status of the Hungarian Judiciary – Legal Changes have to Guarantee the Independence of Judiciary in Hungary“, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur27/3623/2021/en/>

²⁵⁰ Amnesty International, „Hungary: Status of the Hungarian Judiciary – Legal Changes have to Guarantee the Independence of Judiciary in Hungary“, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur27/3623/2021/en/>

²⁵¹ Reuters, „Hungarian president names Budapest judge to lead powerful judiciary office“, Reuters, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.reuters.com/article/idUSKBN1Y623V/>

²⁵² Amnesty International, „Hungary: Status of the Hungarian Judiciary – Legal Changes have to Guarantee the Independence of Judiciary in Hungary“, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur27/3623/2021/en/>

²⁵³ Hungary Today, „Discarded, Burnt Postal Ballots Found – Growing Scandals around Postal Voting“, Hungary Today, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://hungarytoday.hu/discarded-burnt-postal-ballots-scandals-postal-voting-hungary-fidesz-opposition-rmdsz/>

netolygi prieiga prie žiniasklaidos, vykdomos šmeižto kampanijos ir politizuoti auditai.²⁵⁴ Politinės opozicijos partijoms, gyventojams ir kitoms interesų grupėms nėra pilnai suteikiama prieiga susipažinimui su valdžios vykdoma veikla.²⁵⁵ Didžioji dalis spaudos yra laikoma nepilnai laisva, nes yra vertinama kaip vyriausybinė žiniasklaida (angl. *progovernment media*). Žiniasklaidos priemonėmis vykdomos šmeižto kampanijos prieš politinius oponentus, skleidžiama propaganda ir dezinformacija apie karą Ukrainoje, vykdomos vyriausybės reklamos, o šią veiklą finansuoja pati vyriausybė.²⁵⁶

Fidesz taip pat aktyviai prisideda prie nepriklausomų žiniasklaidos priemonių uždarymo. 2021 m. atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad nepriklausomi žurnalistai, opozicijos lyderiai ir kiti aktyvistai buvo sekami Vengrijos valdžios atstovų naudojant specialią šnipinėjimo įrangą.²⁵⁷ 2017 m. Fidesz partija priėmė įstatymą, kuris apsunkina sąlygas veikti nevyriausybinėms organizacijoms (toliau – NVO), gaunančioms lėšas iš užsienio (ES tai pripažino įstatymu, pažeidžiančiu vengrų teises).²⁵⁸ Pati partija NVO vadina Sorošo arba užsienio agentais.²⁵⁹ Ši Vengrijos valdžia taip pat ne kartą pažeidinėjo pabėgėlių teises, diskriminuoja romų ir žydų tautybės gyventojus, demonstruoja priešišką ir homofobišką retoriką LGBT+ žmonių atžvilgiu.²⁶⁰

Vengrijoje taip pat fiksuojama vis didėjanti korupcija. 2014 m. korupcijos suvokimo rodiklis siekė 54 balus, 2023 m. – 42 balus (76 vieta tarp pasaulio valstybių).²⁶¹ Vengrijos korupcijos rodiklis yra aukštas dėl jau minėtos neskaidrios teismų sistemos, laisvai negalinčios veikti žiniasklaidos, valdžios neigiamo požiūrio į egzistuojančią teisinę sistemą, aukšto kyšininkavimo lygio.²⁶²

Vengrijos politinis režimas jau dabar turi autoritarizmo bruožų – žiniasklaidos cenzūra, apribotas opozicijos veikimas, diskriminacija, dezinformacija ir kt.. Dėl šių priežasčių Vengrijoje vyksta atsitraukimas nuo demokratijos, kuomet valstybė vis daugiau praranda demokratinėms valstybėms būdingų veikimo principų.

---

²⁵⁴ Freedom House, „Freedom in the World: Hungary“, <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2024>

²⁵⁵ Freedom House, „Freedom in the World: Hungary“, <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2024>

²⁵⁶ Freedom House, „Freedom in the World: Hungary“, <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2024>

²⁵⁷ Attila Mong, „Hungarian journalists targeted by spyware have little hope EU can help“ m CPJ, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://cpj.org/2022/10/hungarian-journalists-spyware-eu/>

²⁵⁸ Freedom House, „Freedom in the World: Hungary“, <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2024>

²⁵⁹ Reuters, „Hungary Must Pass Law On ‚Mafia-Like‘ Soros-Funded NGOs, PM Orban Says“, Reuters, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., [https://www.reuters.com/article/us-hungary-orban-law/hungary-must-pass-law-on-mafia-like-soros-funded-ngos-pm-orban-says-idUSKBN18T0TV/?feedType=RSS&feedName=worldNews&utm_source=Twitter&utm_medium=Social&utm_campaign=Feed%3A+Reuters%2FworldNews+\(Reuters+World+News\)](https://www.reuters.com/article/us-hungary-orban-law/hungary-must-pass-law-on-mafia-like-soros-funded-ngos-pm-orban-says-idUSKBN18T0TV/?feedType=RSS&feedName=worldNews&utm_source=Twitter&utm_medium=Social&utm_campaign=Feed%3A+Reuters%2FworldNews+(Reuters+World+News))

²⁶⁰ Freedom House, „Freedom in the World: Hungary“, <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2024>

²⁶¹ Transparency International, „Corruption Perceptions Index: Hungary“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/hun>

²⁶² Roberto Martinez B. Kukutschka, „CPI 2023: Corruption and (In)Justice“, Transparency International žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2023-corruption-and-injustice>

8.3 Apibendrinimas

Lietuvą galima pripažinti kaip laisvai veikiančią demokratinę valstybę, kuri užsienio politikoje siekia įgyvendinti ir tam tikras vertybines nuostatas prieš kitus autoritarinius režimus. Nepaisant to, kad Lietuvos demokratiame veikime galima rasti trūkumų, tačiau valstybė siekia laikytis ir laikosi esminių demokratinio valdymo normų. Vengrija, nors vis dar yra sąlyginai veikianti demokratija, tam tikrose srityse būtų galima įvardinti kaip autoritarizmo bruožų turinčią valstybę. Jau beveik 15 metų valdžioje esanti Fidesz partija ir ministras pirmininkas V. Orban sudarė sau palankias valdymo sąlygas. Nors rinkimus Vengrijoje galima vertinti kaip skaidrius, tačiau valstybėje nėra skaidrios teismų sistemos, laisvos žiniasklaidos, skleidžiama dezinformacija ir propaganda, politinei opozicijai sudaromos nepalankios sąlygos veikimui, iš valdančiosios partijos vykdoma priešiška retorika socialinių mažumų atžvilgiu, vyksta šnipinėjimo atvejai ir t.t.. Tokiu valdymo būdu Vengrija pažeidžia esminius ES principus ir vertybes, tad susilaukia daug kritikos ir net realių bausmių iš ES. Todėl Vengrijos polinkis į autoritarizmą gali būti viena iš priežasčių, paaiškinančių glaudų bendradarbiavimą su Rusija. Vengrija taip pat linkusi bendradarbiauti su kitais autoritariniais režimais, tokiais kaip Turkija ar Kinija.

Išvados

Rusija jau ilgą laiką naudoja energetinio šantažo ir spaudimo priemones prieš kitas valstybes. Tokius įrankius Rusija naudoja norėdama parodyti savo galią ir įgyvendinti politinius tikslus. Tai rodo, kad tarpusavio priklausomybė ne visada skatina taikų sugyvenimą.

Po 2022 m. įvykių Ukrainoje ES valstybės energetiniais klausimais užėmė skirtingas pozicijas. Lietuvos ir Vengrijos reikšmingai išsiskyrusi pozicija dėl Rusijos veiksmų energetinėje srityje sudarė prielaidas pagrindiniam darbo klausimui – kokie veiksniai galėjo nulemti tai, kad Lietuvos ir Vengrijos reakcija taip drastiškai išsiskyrė. Nors valstybės nėra homogeniškos, tačiau skirtingose dimensijose galima rasti panašumų. Darbo teorinis pagrindas buvo sudarytas remiantis klasikinėmis tarptautinių santykių teorijomis ir teorijomis, kurios akcentuoja grėsmės suvokimo bei politinio režimo svarbą tarptautiniuose ryšiuose. Remiantis teorinėmis prielaidomis buvo išskirti nepriklausomi kintamieji ir suformuluotos hipotezės. Darbe buvo atlikta kokybinė lyginamoji analizė, kuri padėjo išsiaiškinti nepriklausomų kintamųjų reikšmingumą, siekiant paaiškinti šalių skirtingas pozicijas ir sudarė prielaidas

hipotezių (ne)patvirtinimui. Pagal nepriklausomus kintamuosius šiame darbe buvo suformuluotos 3 hipotezės:

H₁: skirtingą Lietuvos ir Vengrijos atsaką į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją lėmė skirtingas tarpusavio priklausomybės pobūdis. Didesnė energetinė priklausomybė nuo Rusijos galėjo nulėmti tai, kad valstybės pasirinko nerizikuoti ir neatsisakyti rusiškų energetinių išteklių pasiūlos.

Abi valstybės dar iki karo Ukrainoje 2014 m. pradžios turėjo didelę energetinę priklausomybę nuo Rusijos. Lietuva sąlyginai ją turėjo netgi didesnę (žiūrint į statistinius importo ir priklausomybės rodiklius), tačiau Vengrija su Rusija turi daugiau bendrų infrastruktūrinių projektų, kurie taip pat didina priklausomybę. Abi valstybės buvo panašioje pozicijoje iki 2022 m. – didžioji dalis energetinių išteklių buvo importuojami iš Rusijos. Po pilnos karinės invazijos Lietuvos ir Vengrijos pozicijos išsiskyrė – Lietuva nusprendė atsisakyti rusiškų energetinių išteklių, o Vengrija, nors ir siekdama glaudžiau bendradarbiauti su kaimyninėmis valstybėmis, pasirinko rusiškus išteklius ir toliau importuoti. Turėdama didelę energetinę priklausomybę nuo Rusijos ir bendrų įsipareigojimų, Vengrija nusprendė asimetrinės priklausomybės nemažinti. Ši hipotezė turi būti vertinama kartu su kitomis – didelė tarpusavio priklausomybė paskatino Lietuvą siekti ją mažinti kartu ir dėl kitų dviejų darbe nagrinėtų veiksnių – autoritarinės Rusijos keliamos grėsmės suvokimo. Tai leidžia koreguoti iki šiol integracijos ir bendradarbiavimo studijose nusistovėjusią nuomonę, jog intensyvi tarpusavio priklausomybė yra sąlyga šalių bendradarbiavimui. Išnagrinėjus Rusijos bandymus ją instrumentalizuoti bei skirtingą Lietuvos ir Vengrijos atsaką, galima teigti, kad tarpusavio priklausomybė ne tik suteikia ekonominę naudą ir kuria paskatas bendradarbiauti, bet ir gali tapti rizikos veiksniu.

H₂: skirtingą Lietuvos ir Vengrijos atsaką į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją lėmė skirtingas grėsmės suvokimas. Valstybės, kurios Rusiją suvokia kaip didelę grėsmę savo saugumui, bus linkusios atsiriboti nuo rusiškų energetinių išteklių.

Lietuva ir Vengrija skirtingai suvokia grėsmes nacionaliniam saugumui. Lietuvos užsienio ir krašto apsaugos politika jau nuo 2014-ųjų yra konstruojama per tai, kad Rusijos veiksmai Lietuvoje (žvalgybinė veikla) ir užsienyje (agresyvi užsienio politika) kelia didžiausią grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui. Lietuva nuo 2014-ųjų praktiškai neturi jokių santykių su Rusija. Vengrija tarptautinėje erdvėje nemato grėsmių ir didžiausias grėsmes savo nacionaliniam saugumui įvardina terorizmą ir migraciją. Oficialiuose valstybės dokumentuose dažniausiai Rusija net neminima. Nors energetinėje strategijoje Vengrija užsibrėžusi diversifikuoti energetinių išteklių importą, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje Rusiją mato kaip strateginę partnerę. Galima teigti, kad antroji hipotezė pasitvirtino. Grėsmės suvokimas daro įtaką valstybės atsakui į energetinių išteklių instrumentalizavimą.

H₃: skirtingą Lietuvos ir Vengrijos atsaką į Rusijos energetikos ryšių instrumentalizaciją lėmė skirtingas politinis režimas. Valstybės su panašiu politiniu režimu, normomis yra linkusios palaikyti glaudesnius ekonominius ryšius su tokiomis pačiomis valstybėmis.

Lietuvą galima vertinti kaip tinkamai funkcionuojančią demokratinę valstybę. Nepaisant to, kad valstybėje yra demokratinų trūkumų, tačiau jie nėra reikšmingi, o pati valstybė laikosi svarbiausių demokratinų normų. Tarptautinės organizacijos dažnu atveju Vengrijos nebepriskiria kaip demokratinės valstybės. Ji vertinama kaip dalinai laisva valstybė, kurioje vyksta demokratijos erozija. Prie šio proceso reikšmingai prisideda valdančioji Fidesz partija ir ministras pirmininkas V. Orban. Remiantis skirtingų tarptautinių institucijų duomenimis, Vengriją būtų galima vertinti kaip režimą, turintį nemažai autoritarizmo bruožų – žiniasklaidos cenzūra, teisės viršenybės principo nesilaikymas, neskaidri teismų sistema, žmogaus teisių pažeidimai, politinės opozicijos veiklos apribojimas ir kt.. Nors Vengrijos ir Rusijos režimai vis tiek reikšmingai skiriasi, tačiau Vengrijos esminių demokratinų normų nepaisymas sudaro prielaidas teiginiui, kad tarp šių valstybių politinių režimų gali būti panašumų. Dėl šių priežasčių galima teigti, kad trečioji hipotezė pasitvirtino. Vengrijos politinis režimas turi autoritarizmo bruožų, kurie gali daryti įtaką Vengrijos pozicijai dėl Rusijos energetinių ryšių instrumentalizavimo.

Tyrime dvi hipotezės pasitvirtino. Išanalizavus Lietuvos ir Vengrijos duomenis galima teigti, kad skirtingoms valstybių pozicijoms į Rusijos energetinių ryšių instrumentalizavimą didžiausią įtaką durėjo grėsmės suvokimas ir politinis režimas (kartu esant ir didelei tarpusavio priklausomybei). Vengrija nelaiko Rusijos grėsme nacionaliniam saugumui. Viena iš priežasčių gali būti ir tai, kad Vengrija ir Rusija turi ne vieną bendrą energetinės infrastruktūros projektą, tad Vengrijai mažinti priklausomybę nuo Rusijos yra rizikinga. Nors didžioji dalis Europos po 2022 m. įvykių Ukrainoje Rusijos autoritarinį režimą ir vykdomą agresyvią užsienio politiką pasmerkė, tačiau Vengrija nenutraukė ryšių su Rusija ir paramą Ukrainai kritikuoja. Nepaisant tam tikrų valstybių pasipriešinimo, ES toliau siekia imtis veiksmų, mažinančių energetinę priklausomybę. 14-ajame sankcijų pakete planuojama įvesti ir sankcijas rusiškoms suskystintoms dujoms.²⁶³ Viską reziumuojant, šis tyrimas paaiškino, kodėl Lietuvos ir Vengrijos pozicijos į Rusijos veiksmus skyrėsi. Tam didžiausią įtaką turėjo grėsmės suvokimas ir politinis režimas. Svarbu pabrėžti, kad visiems veiksniams yra svarbus ir istorinis, geografinis bei politinis kontekstai, nes jie dažnu atveju taip pat daro įtaką galutiniams sprendimams. Pati valstybių reakcija į energetikos ryšių instrumentalizavimą yra glaudžiai susijusi ir su užsienio politika. ES valstybės, iki 2022 m. karo Ukrainoje, į Rusijos energetinį šantažą reagavo pasyviai. Todėl efektyvesnei

---

²⁶³ Victor Jack, Camille Gijs, Jacopo Barigazzi, „EU proposes first sanctions on Russia’s LNG sector“, Politico, žiūrėta 2024 m. gegužės 12 d., <https://www.politico.eu/article/eu-proposes-first-sanctions-on-russias-lng-sector/>

reakcijai įtakos turėjo Rusijos vykdoma užsienio politika ir agresija prieš Ukrainą. Darbe taip pat buvo siekiama išaiškinti, kad asimetriška tarpusavio priklausomybė yra rizikinga valstybėms. Šis tyrimas yra vienas iš nedaugelio, tyrinėjančių priežastis dėl skirtingų valstybių pozicijų į energetikos ryšių instrumentalizavimą ir lyginančių du valstybių atvejus.

Pasiūlymai

Energetinių ryšių išnaudojimas siekiant daryti spaudimą ir įtaką kitoms valstybėms nėra naujas įrankis. Naftą eksportuojančios Artimųjų Rytų valstybės 1973 m. paskelbė embargą valstybėms, teikusioms karinę pagalbą Izraeliui²⁶⁴, 2017 m. Saudo Arabija, Jungtiniai Arabų Emyratai, Bahreinas ir Egiptas įvedė Kataro blokadą, kuri apėmė Kataro gamtinių dujų eksporto draudimą.²⁶⁵ Energetinių ryšių instrumentalizavimas taip pat analizuojamas ir akademinuose darbuose. Rusija prieš ES valstybes energetinį spaudimą naudoja jau ilgiau nei 10 metų. Galima rasti tyrimų, kurie analizuoja bendrai ES ir Rusijos energetinius santykius. Šiuose santykiuose atsiranda skirtis tarp skirtingų ES valstybių, nes jos renkasi skirtingas pozicijas dėl asimetriškos energetinės priklausomybės nuo Rusijos. Būtent dėl to turi būti keliamas klausimas kodėl jos pasirenka skirtingus būdus reaguoti į energetinių ryšių instrumentalizaciją. Būtina atlikti daugiau tyrimų, siekiančių išanalizuoti kokie veiksniai lemia skirtingus valstybių energetinius pasirinkimus. Pats veiksmų pasirinkimas yra pakankamai ribotas, nes dažnu atveju valstybių energetinių išteklių importas yra paremtas ekonominiais išskaičiavimais. Akademinuose darbuose apie šią temą trūksta valstybių atvejų analizės. Valstybių atvejų analizė gali padėti išskirti kintamuosius, darančius didžiausią įtaką skirtingoms pozicijoms. Svarbu pabrėžti, kad energetinių ryšių instrumentalizacijos koncepto svarba reikšmingai išaugo tik prasidėjus pilnai karinei invazijai Ukrainoje 2022 m.. Karas sukūrė tiek Europos geopolitiką, tiek energetinį sektorių. Tai gali būti viena iš priežasčių, kodėl ši tema vis dar pakankamai neištirta. Šis darbas leidžia tvirčiau teigti, kad liberalus požiūris į tarpusavio priklausomybę, kaip taikius santykius tarp valstybių stiprinančią priemonę, turėtų būti atitinkamai koreguojamas, atsižvelgiant į šalių politinį režimą bei vykdomą politiką. Valstybių skirtingas reakcijas į instrumentalizaciją taip pat galima ištirti naudojant proceso atsekimo metodą. Proceso

---

²⁶⁴ Britannica, „Arab Oil Embargo“, Britannica, žiūrėta 2024 m. gegužės 13 d., <https://www.britannica.com/event/Arab-oil-embargo>

²⁶⁵ Al Jazeera, „Qatar blockade: Five things to know about the Gulf crisis“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. gegužės 13 d., <https://www.aljazeera.com/news/2020/6/5/qatar-blockade-five-things-to-know-about-the-gulf-crisis>

atsekimas padeda identifikuoti priežastinius ryšius tarp nepriklausomų kintamųjų ir priklausomo kintamojo rezultato.²⁶⁶

Pasiūlymus valstybėms galima pateikti remiantis šio darbo rezultatais. Po 2022 m. karo Ukrainoje visuomenėje, akademinėje bendruomenėje atsirado supratimas, kad didelė tarpusavio priklausomybė kelia dideles grėsmes ir rizikas, tad ilgai vyravusi liberali nuostata, jog tarpusavio priklausomybė skatina bendradarbiavimą, nepasitvirtino. Asimetrinė priklausomybė tampa dar labiau rizikingesne, kai ji yra su nedemokratiškai veikiančia, tarptautinių normų nepaisančia valstybe – Rusija. Rusija aktyviai imasi tiek ekonominio, tiek energetinio šantažo priemonių. Europoje matomi pavyzdžiai – vienos valstybės efektyviai ėmėsi priemonių priklausomybei mažinti, kitos pasirinko su Rusija bendradarbiauti toliau dėl palankių sąlygų energetiniame sektoriuje. Priklausomybės mažinimas trumpalaikėje perspektyvoje gali sulėtinti ekonomikos augimą, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje tiek ekonomiškai, tiek politiškai gali atsipirkti.²⁶⁷ Visų pirma, valstybėms turėtų būti siūloma mažinti priklausomybę nuo vieno tiekėjo, nes tai kuria pažeidžiamumus nutikus išoriniams šokams, Rusijos atveju, tai gali kelti grėsmę ir nacionaliniam saugumui. Siekiant mažinti priklausomybę nuo vieno tiekėjo, lygiai taip pat svarbu mažinti priklausomybę nuo vieno tiekimo kelio ir plėsti energetinę infrastruktūrą. Kaip ir rodo, pavyzdžiui, Lietuvos atvejis, nesant alternatyvių tiekimo kelių, sukuriama didelė priklausomybė nuo vieno tiekėjo, nes ribota energetinė infrastruktūra nesudaro sąlygų energetinių išteklių importo diversifikacijai. Lietuva ir Vengrija pastaruosius metus plėtoja energetinius infrastruktūros projektus su kaimyninėmis valstybėmis. Trečia valstybių rizika yra priklausomybė nuo vieno energetinio šaltinio. Abi valstybės yra labiausiai priklausomos nuo dujų ir naftos – iš dujų ir naftos Lietuvoje ir Vengrijoje yra pagaminama daugiau nei 60 proc. energijos. Kadangi abi valstybės neturi pakankamai gamtinių resursų, didžiąją dalį energetinių išteklių turi importuoti. Tai ne tik didina priklausomybės rodiklį, bet taip pat tokių išteklių vartojimas yra netvarus. Tvari ir švari energija, išgaunama iš atsinaujinančių išteklių, ne tik mažina taršą, šiltnamio efektą sukeliančias dujų emisijas, bet ir leidžia diversifikuoti bei mažinti priklausomybę nuo energetinių išteklių importo. 2020 m. duomenimis, Lietuvoje atsinaujinančių išteklių dalis galutiniame energijos suvartojime sudarė 32 proc.²⁶⁸, Vengrijoje – 15 proc..²⁶⁹ Prie tvarios energetikos dažnai priskiriama ir atominė energetika, nes energijos gamyboje yra minimali tarša²⁷⁰, tad

---

²⁶⁶ Andrew Bennett, Jeffrey T. Checkel, *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 6-8.

²⁶⁷ Giray Gozgor, „Does energy diversification cause an economic slowdown? Evidence from a newly constructed energy diversification index“, *Energy Economics*, 109 (2022), 7-8.

²⁶⁸ IEA, „Energy System of Lithuania“, <https://www.iea.org/countries/lithuania>

²⁶⁹ IEA, „Energy System of Hungary“, <https://www.iea.org/countries/hungary>

²⁷⁰ Office of Nuclear Energy, „3 Reasons Why Nuclear is Clean and Sustainable“, Office of Nuclear Energy, žiūrėta 2024 m. gegužės 13 d., <https://www.energy.gov/ne/articles/3-reasons-why-nuclear-clean-and-sustainable>

Vengrijos atveju pridėjus atominę energetiką, rodiklis taip pat būtų 32 proc..²⁷¹ Abi valstybės, norėdamos tinkamai diversifikuoti energetinių išteklių importą ir atsisakyti asimetriškos priklausomybės, turėtų plėsti atsinaujinančios energetikos sektorių.

---

²⁷¹ IEA, „Energy System of Hungary“, <https://www.iea.org/countries/hungary>

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. 15min, „Dalia Grybauskaitė: Rusija yra teroristinė valstybė“, 15min, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/dalia-grybauskaite-rusija-yra-teroristine-valstybe-56-467874>
2. Abnett, Kate, „EU unveils 210 bln euro plan to ditch Russian fossil fuels“, Reuters, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.reuters.com/business/sustainable-business/eu-unveils-escape-route-russian-fossil-fuels-by-2027-2022-05-18/>
3. About Hungary, „Defense Minister: Hungary is a committed member of NATO“, About Hungary, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://abouthungary.hu/news-in-brief/defense-minister-hungary-is-a-committed-member-of-nato>
4. Al Jazeera, „Denmark’s Nord Stream probe finds sabotage, not enough grounds for case“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/26/denmarks-nord-stream-probe-finds-sabotage-not-enough-grounds-for-case>
5. Al Jazeera, „Hungary’s Orban says ‘poor Ukrainians’ cannot win against Russia“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. balandžio 24 d., <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/23/hungarys-orban-says-poor-ukrainians-cannot-win-the-war>
6. Al Jazeera, „Hungary’s Orban says EU sanctions on Russia have failed“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/23/hungarys-orban-says-eu-sanctions-on-russia-have-failed>
7. Al Jazeera, „Qatar blockade: Five things to know about the Gulf crisis“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. gegužės 13 d., <https://www.aljazeera.com/news/2020/6/5/qatar-blockade-five-things-to-know-about-the-gulf-crisis>
8. Al Jazeera, „Russia issues list of ‘unfriendly’ countries amid Ukraine crisis“, Al Jazeera, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/8/russia-deals-with-unfriendly-countries-require-moscow-approval>
9. Alexandrov, Maxym, „The Concept of State Identity in International Relations: A Theoretical Analysis“, *Journal of International Development and Cooperation*, 10, 1 (2003).
10. Amnesty International, „Hungary: Status of the Hungarian Judiciary – Legal Changes have to Guarantee the Independence of Judiciary in Hungary“, Amnesty International, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.amnesty.org/en/documents/eur27/3623/2021/en/>

11. Amnesty International, „Lithuania: Pushbacks, illegal detention, deception and abuses against refugees and migrants“, Amnesty International, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/06/lithuania-pushbacks-illegal-detention-deception-and-abuses-against-refugees-and-migrants/>
12. Amon, Ada, Andras Deak, „Hungary and Russia in Economic Terms – Love, Business, Both or Neither?“, kn. *Diverging Voices, Converging Policies: The Visegrad States' Reactions to the Russia-Ukraine Conflict*, sud. Jacek Kucharczyk, Grigorij Mesežnikov (Warsaw: Heinrich-Böll-Stiftung, 2015).
13. Asia Pacific Energy Research Centre, „A Quest for Energy Security in the 21st Century“, APERC, žiūrėta 2023 m. birželio 17 d., https://aperc.or.jp/file/2010/9/26/APERC_2007_A_Quest_for_Energy_Security.pdf
14. Balčiūnaitė, Sniegė, „Seimas uždraudė rusiškų suskystintų dujų importą“, LRT, žiūrėta 2024 m. balandžio 28 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2111263/seimas-uzdraude-rusisku-suskystintu-duju-importa>
15. Baločkaitė, Rasa, „Russian Energy Imperialism: the World Mapped Along the Gas Pipelines“, *Politikos mokslų almanachas*, 12 (2012).
16. Barbieri, Katherine, „Economic Interdependence: A Path to Peace or a Source of Interstate Conflict?“, *Journal of Peace Research*, 33, 1 (1996).
17. Bennett, Andrew, Jeffrey T. Checkel, *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015).
18. Berglund, Sten, Georgi Karasimeonov, „In the EU and NATO but Close to Russia – Post-Crimea Attitudes in Bulgaria and Hungary“, *Polish Political Science Review*, 7, 2 (2019).
19. Blinken, Anthony J., „On Russia's Presidential Elections“, U.S. Department of State, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.state.gov/on-russias-presidential-elections/>
20. Boute, Anatole, „Weaponizing Energy: Energy, Trade, and Investment Law in the New Geopolitical Reality“, *American Journal of International Law*, 116, 4 (2022).
21. Britannica, „Arab Oil Embargo“, Britannica, žiūrėta 2024 m. gegužės 13 d., <https://www.britannica.com/event/Arab-oil-embargo>
22. Cambridge Econometrics, *Oil Dependency in the EU* (Cambridge: Cambridge Econometrics Limited, 2020).

23. Camut, Nicolas, Barbara Moens, „Hungary’s rule of law disputes with Brussels explained“, Politico, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.politico.eu/article/hungary-rule-of-law-eu-summit-viktor-orban-brussels/>
24. Cohen, Raymond, „Threat Perception in International Crisis“, *Political Science Quarterly*, 93, 1 (1978).
25. Copeland, Dale C., „Economic Interdependence and War: A Theory of Trade Expectations“, *International Security*, 20, 4 (1996).
26. Cresswell, Flora, et al., „CPI 2023 for Western Europe & EU: Rule of Law and Political Integrity Threats Undermine Action Against Corruption“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 8 d., <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2023-west-europe-european-union-rule-of-law-political-integrity-threats-undermine-action-against-corruption>
27. Csernus, Dora, *Energy Without Russia: The Case of Hungary* (Budapest: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2023).
28. Česnakas, Giedrius, „Energy Resources as the Tools of Foreign Policy: the case of Russia“, *Lithuanian Foreign Policy Review*, 35, 1 (2016).
29. DiChristopher, Tom, „Behind Nord Stream 2: The Russia-to-Germany gas pipeline that fueled Trump’s anger at NATO meeting“, CNBC, žiūrėta 2024 m. balandžio balandžio 25 d., <https://www.cnbc.com/2018/07/11/behind-nord-stream-2-the-russia-to-germany-gas-pipeline-that-fueled-t.html>
30. DIIS, „Energy as a Weapon - Decoding Blackmail Tactics in Europe“, DIIS, žiūrėta 2024 m. balandžio 19 d., <https://www.diis.dk/en/research/energy-as-a-weapon-decoding-blackmail-tactics-in-europe>
31. Drezner, Daniel W., Henry Farrell, Abraham L. Newman, *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence* (Brookings Institution Press, 2021).
32. DW, „EU ban on Russian coal imports comes into force“, DW, žiūrėta 2023 m. birželio 17 d., <https://www.dw.com/en/eu-ban-on-russian-coal-imports-comes-into-force/a-62765311>
33. DW, „Gazprom cuts supplies to Poland, Bulgaria“, DW, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.dw.com/en/russias-gazprom-halts-gas-supplies-to-poland-bulgaria/a-61602038>
34. East, Maurice A., Phillip M. Gregg, „Factors Influencing Cooperation and Conflict in the International System“, *International Studies Quarterly*, 11, 3 (1967).

35. Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 2023* (London: Economist Intelligence Unit, 2023), <https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy-Index-2023-Final-report.pdf?version=0>
36. EPRS, „EU energy import dependency from Russia“, EPRS, žiūrėta 2024 m. balandžio 19 d., <https://epthinktank.eu/2022/06/16/monitoring-the-energy-situation-in-the-eu-june-2022/eu-energy-import-dependency-from-russia/>
37. Erdmann, Gero, et al., „International Cooperation of Authoritarian Regimes: Toward a Conceptual Framework“, *GIGA Working Papers*, 229 (2013).
38. EU, „Facts and Figures on Life in the European Union“, EU, žiūrėta 2024 m. kovo 20 d., https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_en
39. Euronews, „Bulgaria and Greece open new gas pipeline to cut reliance on Russia“, Euronews, žiūrėta 2024 m. balandžio 24 d., <https://www.euronews.com/2022/07/08/bulgaria-and-greece-open-new-gas-pipeline-to-cut-reliance-on-russia>
40. European Commission, „REPowerEU: Joint European Action for More Affordable, Secure and Sustainable Energy“, EUR-Lex, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A108%3AFIN>
41. European Council, „Timeline - EU sanctions against Russia“, European Council, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/timeline-sanctions-against-russia/>
42. European Environment Agency, „Energy Dependence Rate“, EEA, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/energy-dependence-rate>
43. European Parliament, „Adoption by the EU of the Lithuanian model for tackling illegal immigration“, European Parliament, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2023-001433_EN.html
44. European Parliament, „INTERIM REPORT on the proposal for a Council decision determining, pursuant to Article 7(1) of the Treaty on European Union, the existence of a clear risk of a serious breach by Hungary of the values on which the Union is founded“, European Parliament, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0217_EN.html#_section2
45. Eurostat, „Crude oil imports and prices: changes in 2022“, Eurostat, žiūrėta 2023 m. birželio 16 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230328-1>

46. Eurostat, „EU Energy Mix and Import Dependency“, Eurostat, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:EU_energy_mix_and_import_dependency
47. Eurostat, „EU trade with Russia - latest developments“, Eurostat, žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Russia_-_latest_developments
48. Fagan, Moira, et al., „Poles and Hungarians Differ Over Views of Russia and the U.S.“, Pew Research Center, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://www.pewresearch.org/global/2023/10/02/poles-and-hungarians-differ-over-views-of-russia-and-the-us/>
49. Farrell, Henry, Abraham L. Newman, „Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion“, *International Security*, 44, 1 (2019).
50. Freedom House, „Freedom in the World: Hungary“, Freedom House, žiūrėta 2024 m. gegužės 8 d., <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2024>
51. Freedom House, „Freedom in the World: Lithuania“, Freedom House, žiūrėta 2024 m. gegužės 10 d., <https://freedomhouse.org/country/lithuania/freedom-world/2022>
52. Gavin, Gabriel, „Hungary to ramp up Russian gas imports for winter, says Gazprom“, Politico, 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.politico.eu/article/hungary-ramp-up-russian-gas-imports-winter-gazprom-alexey-miller/>
53. Gozgor, Giray, Sudharshan Reddy Paramati, „Does energy diversification cause an economic slowdown? Evidence from a newly constructed energy diversification index“, *Energy Economics*, 109 (2022).
54. Greilinger, Gabriela, „Hungary’s Eastern Opening Policy as a Long-Term Political-Economic Strategy“, *Fokus*, 1 (2024).
55. Harding, Rebecca, Jack Harding, *The Weaponization of Trade – The Great Unbalancing of Politics and Economics* (London: London Publishing Partnership, 2017).
56. Harper, Jo, „Warsaw and Budapest split over Russian energy ties“, DW, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.dw.com/en/warsaw-and-budapest-split-over-russian-energy-ties/a-61595947>
57. HM Zrinyi, „Government Resolution 1163/2020 (21st April) on Hungary’s National Security Strategy“, HM Zrinyi, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html>

58. HM Zrinyi, „Resources Necessary for Hungary’s Defence are Secured in Times of War as Well“, HM Zrinyi, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://defence.hu/news/resources-necessary-for-hungary-s-defence-are-secured-in-times-of-war-as-well.html>
59. Huang Tzu-ti, Huang, „Taiwanese office in Lithuania opens“, Taiwan News, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.taiwannews.com.tw/news/4349275>
60. Hungary Today, „Discarded, Burnt Postal Ballots Found – Growing Scandals around Postal Voting“, Hungary Today, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://hungarytoday.hu/discarded-burnt-postal-ballots-scandals-postal-voting-hungary-fidesz-opposition-rmdsz/>
61. Yanatma, Servet, „Europe’s ‘energy war’ in data: How have EU imports changed since Russia’s invasion of Ukraine?“, Euronews, žiūrėta 2023 m. birželio 16 d., <https://www.euronews.com/green/2023/02/24/europes-energy-war-in-data-how-have-eu-imports-changed-since-russias-invasion-of-ukraine>
62. IEA, „Energy Security: Ensuring the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price“, IEA, žiūrėta 2023 m. birželio 17 d., <https://www.iea.org/about/energy-security>
63. IEA, „Energy System of Hungary“, IEA, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.iea.org/countries/hungary>
64. IEA, „Energy System of Lithuania“, IEA, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.iea.org/countries/lithuania>
65. IEA, „Hungary Natural Gas Security Policy“, IEA, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.iea.org/articles/hungary-natural-gas-security-policy>
66. IEA, *Hungary 2022: Energy Policy Review* (IEA Publications, 2022), <https://iea.blob.core.windows.net/assets/9f137e48-13e4-4aab-b13a-dcc90adf7e38/Hungary2022.pdf>
67. IEA, *Lithuania 2021: Energy Policy Review* (IEA Publications, 2021), 129, https://iea.blob.core.windows.net/assets/4d014034-0f94-409d-bb8f-193e17a81d77/Lithuania_2021_Energy_Policy_Review.pdf
68. Yermakov, Vitaly, „Poland Counts the Cost of Turning Down Russian Gas Taps“, Financial Times, žiūrėta 2024 m. balandžio 23 d., <https://www.ft.com/content/78d764c1-b60d-478d-9c7e-a4a9d860edcb>
69. Ivanov, Helena, *Marlene Laruelle, Why Still Pro-Russia? Making Sense of Hungary’s and Serbia’s Russian Stance* (London: The Henry Jackson Society), <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2023/01/Why-Still-Pro-Russia-FINAL.pdf>.

70. Jack, Victor, Camille Gijs, Jacopo Barigazzi, „EU proposes first sanctions on Russia’s LNG sector“, Politico, žiūrėta 2024 m. gegužės 12 d., <https://www.politico.eu/article/eu-proposes-first-sanctions-on-russias-lng-sector/>
71. Jakniūnaitė, Dovilė, „Nuo Stabiliai Blogų Prie Jokių: Lietuvos ir Rusijos Santykiai 2004-2021 metais“, kn. *Lietuvos ir Rusijos sutartis dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų*, sud. Dovilė Jakniūnaitė et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021).
72. Karnitschnig, Matthew, „The Most Dangerous Place on Earth“, Politico, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.politico.eu/article/suwalki-gap-russia-war-nato-lithuania-poland-border/>
73. Koehane, Robert O., Joseph S. Nye Jr, „Power and Independence“, *Survival: Global Politics and Strategy*, 15, 4 (1973).
74. Koenen, Krisztina, „Hungary On Its Own Path“, GIS, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.gisreportsonline.com/r/hungary-foreign-policy/>
75. Kojala, Linas, Vytautas Keršanskas, „Rusijos agresijos Ukrainoje poveikis Lietuvos nacionalinio saugumo plėtojimui“, *Lietuvos Metinė Strateginė Apžvalga*, 13 (2014-2015).
76. Korteweg, Rem, *Energy as a Tool of Foreign Policy of Authoritarian States, in Particular Russia* (Belgium: European Parliament, 2018), 4. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU\(2018\)603868_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU(2018)603868_EN.pdf)
77. Kreko, Peter, „Fidesz’s Exit From the European People’s Party Will Diminish Hungary’s Influence in the EU“, Institut Montaigne, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/fideszs-exit-european-peoples-party-will-diminish-hungarys-influence-eu>
78. Krekó, Péter, Patrik Szicherle, „Why Is Hungary Blocking Ukraine’s Western Integration?“, Atlantic Council, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/why-is-hungary-blocking-ukraine-s-western-integration/>
79. Kusumawardani, Damar, Radityo Dharmaputra, „Hypocritical Policy Viktor Orbán in Crimean Annexation 2014“, *Proceedings of Airlangga Conference on International Relations (ACIR 2018) - Politics, Economy, and Security in Changing Indo-Pacific Region* (2022).
80. Leonard, Mark, „Weaponising interdependence“, ECRF, žiūrėta 2023 m. birželio 18 d., https://ecfr.eu/special/connectivity_wars/

81. Levi, Isaac, „November 2023 — Monthly analysis on Russian fossil fuel exports and sanctions“, CREA, žiūrėta 2024 m. sausio 21 d., <https://energyandcleanair.org/november-2023-monthly-analysis-on-russian-fossil-fuel-exports-and-sanctions/>
82. Lietuvos Respublikos Energetikos Ministerija, „Lietuvoje nuo sekmadienio nebelieka rusiškos naftos, dujų ir elektros importo“, LRV, žiūrėta 2024 m. kovo 15 d., <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-nuo-sekmadienio-nebelieka-rusiskos-naftos-duju-ir-elektros-importo>
83. Lietuvos Respublikos Krašto Apsaugos Ministerija, „Gynybos biudžetas“, KAM, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://kam.lt/faktai-ir-skaiciai/gynybos-biudzetas/>
84. Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, „Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas“, VSD, žiūrėta 2024 m. gegužės 5 d., <https://www.vsd.lt/archyvas-gresmu-vertinimo-ataskaitos/>
85. Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas (Vilnius, 2024), <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2024/03/GR-2024-02-15-LT-1-1.pdf>
86. Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas (Vilnius, 2015), <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2016/10/Gresmiu-vertinimas-2014.pdf>
87. Lijphart, Arend, „Comparative Politics and the Comparative Method“, *The American Political Science Review*, 65, 3 (1971).
88. LR Konkurencijos Taryba, „„Gazprom“ byloje LVAT padėjo tašką: pažeidimas buvo“, Konkurencijos Taryba, žiūrėta 2024 m. balandžio 23 d., <https://kt.gov.lt/lt/naujienos/nbsp-gazprom-byloje-lvat-padejo-taska-pazeidimas-buvo>
89. Luttwak, Edward N., „From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce“, *The National Interest*, 20 (1990).
90. Martinez B., Roberto, Kukutschka, „CPI 2023: Corruption and (In)Justice“, Transparency International žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2023-corruption-and-injustice>
91. Mazneva, Elena, Isis Almeida, „Russia Resumes Nord Stream Gas Flow, Bringing Europe Respite“, Bloomberg, žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-07-21/nord-stream-says-russian-gas-shipments-resume-on-thursday>

92. McCarthy, Niall, „The Countries With The Highest Military Expenditure In 2020 [Infographic]“, Forbes, žiūrėta 2024 m. gegužės 3 d., <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2021/04/28/the-countries-with-the-highest-military-expenditure-in-2020-infographic/?sh=6011d70d4e80>
93. Ministry of National Defence, „The Military Strategy of Hungary“, *Nation and Security* (2014).
94. Ministry of National Development, *National energy strategy 2030* (Ministry of National Development, 2012), <https://2010-2014.kormany.hu/download/7/d7/70000/Hungarian%20Energy%20Strategy%202030.pdf>
95. Mong, Attila, „Hungarian journalists targeted by spyware have little hope EU can help“ m CPJ, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://cpj.org/2022/10/hungarian-journalists-spyware-eu/>
96. Moraski, Bryon, Magda Giurcanu, „European Reactions to the 2008 Georgian–Russian War: Assessing the Impact of Gas Dependence“, *Studies in Comparative International Development*, 48, 4 (2013).
97. Morgenthau, Hans J., „A Realist Theory of International Politics“, kn. *Realism Reader*, sud. Colin Elman, Michael A. Jensen (New York: Routledge, 2014).
98. Morrow, James D., Randolph M. Siverson, Tressa E. Tabares, „The Political Determinants of International Trade: The Major Powers“, *The American Political Science Review*, 92, 3 (1998).
99. Nagy, David, „Zrinyi 2026: Hungary’s Large-scale Military Force Development Programme“, Hungarian Conservative, žiūrėta 2024 m. gegužės 6 d., <https://www.hungarianconservative.com/articles/current/zrinyi-2026-hungarys-large-scale-military-force-development-programme/>
100. NS Energy, „Paks II Nuclear Power Plant“, NS Energy, žiūrėta 2024 m. balandžio 28 d., <https://www.nsenergybusiness.com/projects/paks-ii-nuclear-power-plant/>
101. OEC, „Crude Petroleum in Hungary“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 11 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/hun?yearExportSelector=exportYear9>
102. OEC, „Crude Petroleum in Lithuania“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 12 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear9>

103. OEC, „Electricity in Lithuania“, OEC, 2024 m. gegužės 1 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/electricity/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear3>
104. OEC, „Petroleum Gas in Hungary“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 11 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/hun?tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5&yearExportSelector=exportYear1&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&flowCompetitor=buttonImports>
105. OEC, „Petroleum Gas in Lithuania“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 11 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear4&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&yearGrowth=exportYear2&tradeValueExport=tradeScale0&compareExports0=comparisonOption5>
106. OEC, „Petroleum Gas in Lithuania“, OEC, žiūrėta 2024 m. gegužės 2 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/petroleum-gas/reporter/ltu?yearExportSelector=exportYear1&tradeGrowth=flow1&yearGrowth2=exportYear9&yearGrowth=exportYear2>
107. Office of Nuclear Energy, „3 Reasons Why Nuclear is Clean and Sustainable“, Office of Nuclear Energy, žiūrėta 2024 m. gegužės 13 d., <https://www.energy.gov/ne/articles/3-reasons-why-nuclear-clean-and-sustainable>
108. Okov, Slav, „Bulgaria May Restore Russian Gas Pipeline, Nuclear Plant“, Bloomberg, 2024 m. balandžio 24 d., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-08/bulgaria-may-restore-russian-gas-pipeline-nuclear-power-plant>
109. Ongun, Tuba, „Russia’s military spending in 2024 estimated at \$140B, report shows“, Anadolu Agency, žiūrėta 2024 m. gegužės 3 d., <https://www.aa.com.tr/en/world/russia-s-military-spending-in-2024-estimated-at-140b-report-shows/3081698>
110. Platūkytė, Domantė „Does Russia pose real threat to Lithuania? Poll shows most Lithuanians think yes“, LRT, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2254924/does-russia-pose-real-threat-to-lithuania-poll-shows-most-lithuanians-think-yes>
111. Ramonaitė, Ainė, „Kas ilgisi sovietmečio? Ekonominio statuso, socialinės aplinkos ir vertybinių nuostatų įtaka sovietinei – antisovietinei skirčiai Lietuvoje“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2, 33 (2013).

112. Rankin, Jennifer, „Hungary is no longer a full democracy, says European parliament“, *The Guardian*, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/15/hungary-is-no-longer-a-full-democracy-says-european-parliament>
113. Reuters, „Hungary Must Pass Law On ‚Mafia-Like‘ Soros-Funded NGOs, PM Orban Says“, Reuters, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., [https://www.reuters.com/article/us-hungary-orban-law/hungary-must-pass-law-on-mafia-like-soros-funded-ngos-pm-orban-says-idUSKBN18T0TV/?feedType=RSS&feedName=worldNews&utm_source=Twitter&utm_medium=Social&utm_campaign=Feed%3A+Reuters%2FworldNews+\(Reuters+World+News\)](https://www.reuters.com/article/us-hungary-orban-law/hungary-must-pass-law-on-mafia-like-soros-funded-ngos-pm-orban-says-idUSKBN18T0TV/?feedType=RSS&feedName=worldNews&utm_source=Twitter&utm_medium=Social&utm_campaign=Feed%3A+Reuters%2FworldNews+(Reuters+World+News))
114. Reuters, „Hungarian president names Budapest judge to lead powerful judiciary office“, Reuters, žiūrėta 2024 m. gegužės 9 d., <https://www.reuters.com/article/idUSKBN1Y623V/>
115. Rosatom, „ROSATOM started the first phase of construction of Paks II NPP units“, Rosatom, žiūrėta 2024 m. balandžio 28 d., <https://www.rosatom.ru/en/press-centre/news/rosatom-started-the-first-phase-of-construction-of-paks-ii-npp-units/>
116. Rousseau, David L., Rocio Garcia-Retamero, „Identity, Power, and Threat Perception: A Cross-National Experimental Study“, *The Journal of Conflict Resolution*, 51, 5 (2007).
117. Sadecki, Andrzej, „Hungary’s stance on the Ukrainian-Russian conflict“, OSW, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-05-21/hungarys-stance-ukrainian-russian-conflict>
118. Scholvin, Soren, Mikael Wigell, „Geo-economics as Concept and Practice in International Relations: Surveying the State of Art“, *FIIA Working Paper* (2018).
119. Serdult, Viktoria, „Russia’s Trojan Horse Moves Closer to Europe“, *Index on Censorship*, 51, 2 (2022).
120. Stain, Janice Gross, „Threat Perception in International Relations“, *The Oxford Handbook of Political Psychology*, 2 (2013).
121. Stankevičius, Augustas, „Skaistė: Lietuva sieks sankcijų Rusijos energetikai, prekių judėjimui, bankams“, Delfi, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/skaiste-lietuva-sieks-sankciju-rusijos-energetikai-prekiu-judejimui-bankams-89890743>
122. Statista, „Energy dependency rate in Hungary from 2010 to 2022“, Statista, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.statista.com/statistics/1361350/hungary-energy-dependency-rate/>

123. Statista, „Share of Russian products in total oil and petroleum product imports in the European Union (EU) and the United Kingdom (UK) in 2020, by country“, Statista, žiūrėta 2024 m. kovo 20 d., <https://www.statista.com/statistics/1298031/dependence-on-russian-oil-in-the-eu-and-uk/>
124. Švedas, Romas, „ES energetinės salos požymiai, grėsmės ir šios problemos sprendimo būdai: Lietuvos atvejo analizė“, *Lietuvos Metinė Strateginė Apžvalga*, 15 (2016-2017).
125. TASS, „Russia adds Bahamas, Guernsey, Isle of Man to list of unfriendly countries and territories“, TASS, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://tass.com/russia/1484099>
126. The World Bank, „GDP per capita (current US\$) – Hungary“, World Bank, žiūrėta 2024 m. kovo 20 d., <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=HU>
127. The World Bank, „GDP per capita (current US\$) – Lithuania“, World Bank, žiūrėta 2024 m. kovo 20 d., <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=LT>
128. Thorpe, Nick, „What has Hungary's Orban got against Ukraine?“, BBC, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://www.bbc.com/news/world-europe-67725570>
129. Transparency International, „Corruption Perceptions Index: Hungary“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/hun>
130. Transparency International, „Corruption Perceptions Index: Lithuania“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ltu>
131. Transparency International, „Corruption Perceptions Index: Russia“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 10 d., <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/rus>
132. Transparency International, „Corruption Perceptions Index“, Transparency International, žiūrėta 2024 m. gegužės 10 d., <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>
133. TSPMI, „Ekspertai: lietuviai vis geriau atpažįsta grėsmes ir vis daugiau jų ryžtųsi ginti tėvynę“, VU TSPMI, žiūrėta 2024 m. gegužės 4 d., <https://www.tspmi.vu.lt/komentarai/ekspertai-lietuviai-vis-geriau-atpazista-gresmes-ir-vis-daugiau-ju-ryztusi-ginti-tevyne/>
134. Von Soest, Christian, „Democracy Prevention: The International Collaboration of Authoritarian Regimes“, *European Journal of Political Research*, 54, 4 (2015).
135. Waltz, Kenneth N., *Theory of International Politics* (Addison-Wesley Publishing Company, 1979).
136. Weise, Zia, Zosia Wanat, „Commission plans to get EU off Russian gas before 2030“, Politico, žiūrėta 2023 m. birželio 17 d., <https://www.politico.eu/article/commission-plan-eu-russia-gas-2030/>

137. Weldes, Jutta, „Constructing National Interests“, *European Journal of International Relations*, 2, 3 (1996).
138. Wendt, Alexander, *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).
139. WNN, „Paks Unit 2 Gets 20-Year Life Extension“, WNN, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.world-nuclear-news.org/RS-Paks-unit-2-gets-20-year-life-extension-27111401.html>
140. Zavadskaya, Margarita, „Nations in Transit 2024“, Freedom House, žiūrėta 2024 m. gegužės 7 d., <https://freedomhouse.org/country/russia/nations-transit/2024>

Summary

The title of this work is “Lithuania’s and Hungary’s responses to Russia’s weaponization of energy trade - why so different?”. The object of the research is Lithuania’s and Hungary’s responses to Russia’s weaponization of energy relations. For a long time, the EU, and especially countries such as Germany, were dominated by the belief that trade with other countries strengthens peaceful coexistence. After Russia has begun full military invasion in Ukraine, it turned out that the premise based on liberal access to international relations was wrong. Russia's energy interconnections are being used as a weapon and Russia's energy blackmail tools can be seen throughout the history. The insight that energy relations can be exploited in order to put pressure on partner states is not new, but this paper will aim to answer the question why two EU states - Lithuania and Hungary - reacted differently to the weaponization of Russian energy relations and how to explain such differences in positions. Both countries were heavily dependent on the import of Russian energy resources, but Lithuania has given up Russian energy by 2022. Hungary continues to develop energy relations with Russia to this day. The tasks set out in this work are: to find out if/and how Russia sought to weaponize energy relations with Lithuania and Hungary and what was the response of these states; formulate hypotheses based on theories and evaluate which independent variables could influence the different response of Lithuania and Hungary to the weaponization of Russian energy relations; applying the comparative method - compare the cases of Lithuania and Hungary and analyze the collected data; confirm/deny the specified hypotheses; formulate conclusions and submit proposals. The study identifies three independent variables: the nature of interdependence, threat perception and political regime. Hypotheses are formulated based on these variables. Firstly, the different responses of Lithuania and Hungary to the weaponization of Russian energy relations are expected to be determined by the different nature of mutual dependence. The greater the dependence, the more difficult it is for countries to give up Russian resources. Second, the different responses of countries to the weaponization of Russian energy relations could be determined by the different perception of the threat. States that perceive Russia as a major threat to their security will tend to distance themselves from Russian energy resources. Third, the different responses of Lithuania and Hungary to the weaponization of Russian energy relations could be determined by similar political regimes to Russia’s. States with similar political regimes and norms tend to maintain closer economic relations with the same states. After examining the hypotheses, conclusions were

presented. Two of the three hypotheses have been confirmed, suggesting that countries which perceives Russia as a threat are likely to reduce energy dependence on Russia, and countries with smiliar political regime to Russia's, are more likely not to reduce energy dependence on Russia. The nature of dependence is also relevant in this research but it interconnects with other variables. The main reason why Lithuania decided to minimize dependency is because it possess Russia as a threat to national security. Hungary, otherwise, do not possess Russia as a threat. Hungary has plenty characteristics of authoritarianism which influence Hungary's willingness to cooperate with Russia. The paper provides recommendations to expand academic research with more case studies, to clearly define which variables influence the different positions regarding Russia's energy relation weaponization. Recommendations have been made to countries based on the results of the study: the high dependency rate creates vulnerabilities. It is recommended for countries not be dependent on one supplier, one source or one supply route; both countries should reconsider investing more into renewable energy. This study helped to understand how the variables in energy relations influence and interact with each other. This work makes it possible to correct the opinion established until the current study of integration and cooperation, that intense interdependence is a condition for the cooperation of countries.